

Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Centrum pro výzkum měst a regionů (CVMR)

Vztahy mezi majoritou, vietnamskou menšinou a dalšími národnostními skupinami v MČ Praha-Libuš

Studie

Objednací list č. 1097/2013-94

řešitel

Prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D.

spoluřešitelé

Mgr. Tomáš Brabec

Mgr. Dita Čermáková, Ph.D.

Mgr. Klára Fiedlerová

RNDr. Tereza Kušniráková, Ph.D.

RNDr. Roman Matoušek, Ph.D.

Mgr. Andrea Plačková

spolupráce

Pham Quoc Loc

Bc. Jitka Kosková

Leden 2014

Obsah

1	ÚVOD	3
2	CÍLE, ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU A METODY	4
3	VIETNAMCI V MĚSTSKÉ ČÁSTI PRAHA-LIBUŠ	5
3.1	Rezidenční diferenciacie cizinců v Praze	5
3.2	Rezidenční diferenciacie cizinců uvnitř městské části Praha - Libuš	8
3.3	Závěr	17
4	VÝSKYT SOCIÁLNĚ-ETNICKÝCH KONFLIKTŮ A VÝVOJ LOKÁLNÍCH INTEGRAČNÍCH POLITIK V MČ PRAHA-LIBUŠ	18
4.1	Nadpis nový	18
4.2	Závěr	23
5	SOUŽITÍ MEZI MAJORITOU A VIETNAMCI POHLEDEM VĚTŠINOVÉ SPOLEČNOSTI	25
5.1	Neporozumění a konflikty	26
5.1.1	Témata neporozumění a konfliktů ve vzájemném soužití	27
5.1.2	Konflikty v lokalitách bydlení Vietnamců	35
5.1.3	Sociální skupiny: věk, sociální status a tradiční místní identita	41
5.2	Pozitivní příklady soužití a sociální integrace	43
5.2.1	Místa každodenního života obyvatel městské části	43
5.2.2	Sociální interakce s Vietnamci a jejich percepce odlišnými sociálními skupinami	46
5.3	Závěr	49
6	SPOLEČNÉ SOUŽITÍ POHLEDEM VIETNAMSKÝCH LIBUŠANŮ	51
6.1	Soužití: spolu nebo vedle sebe?	52
6.2	Bariéry vzájemného setkávání	53
6.3	Místa setkávání	58
6.4	Faktory přispívající pozitivně k budování vzájemných kontaktů	61
6.5	Vnímání společného soužití na obecné úrovni	64
6.6	Role radnice ve vzájemném soužití	68
6.7	Závěr	70
7	AKTIVITY NA PODPORU INTEGRACE V PRAZE-LIBUŠI: ZHODNOCENÍ A DOPORUČENÍ	71
8	LITERATURA A ZDROJE	75

1 Úvod

V roce 2011 ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s ministerstvem vnitra (odborem azylové a migrační politiky) vybralo městskou část Praha-Libuš pro případovou studii rezidenční segregace a integrace cizinců se specifickým zaměřením na Vietnamce. Důvodem byla významná koncentrace ekonomických aktivit vietnamských imigrantů v lokalitě Sapa, bydlení v okolních rezidenčních oblastech a vnímání konfliktních situací mezi původním obyvatelstvem a Vietnamci. Koncem roku 2011 jsme zpracovali studii „Případová studie rezidenční segregace v Praze-Libuši“, jejímž cílem bylo shromáždit základní vstupní informace o území městské části Praha-Libuš s důrazem na bydlení a další aktivity cizinců. Velká pozornost byla věnována reprezentaci cizinců v komunikačních médiích včetně sociálních sítí a identifikaci klíčových aktérů spojených s problematikou cizinců, jejich ekonomických a kulturních aktivit, bydlení, segregace a integrace. Tuto studii jsme v únoru roku 2012 rozšířili - diskutovali jsme hlavní místa koncentrace bydlení cizinců a věnovali jsme se rozdílnému způsobu myšlení, řešení určitých situací či vnímání sociálního statusu mezi Čechy a Vietnamci. Výsledky studie byly prezentovány a diskutovány na třech seminářích, z nichž dva byly pořádány ve spolupráci s městskou částí Praha-Libuš.

Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s ministerstvem vnitra (odborem azylové a migrační politiky) mělo zájem o rozšíření studie o další témata. V roce 2012 vznikly dvě navazující studie. První z nich „Sídelní segregace v lokalitě MČ Praha-Libuš“ se zaměřila na identifikaci lokalit koncentrace bydlení cizinců v MČ Praha-Libuš, podchycení mechanismů vzniku těchto koncentrací a vyhodnocení stavu a procesu rezidenční segregace Vietnamců včetně diskuse doporučení pro prevenci segregace, případně zmírnění jejích efektů. Druhá studie „Kušníráková, T., Plačková, A., Tran Vu, V.A. (2013) Vnitřní diferenciací Vietnamců - pro potřeby analýzy segregace cizinců z třetích zemí“ ukázala, že Vietnamci v Praze-Libuši netvoří homogenní komunitu, ale jsou z hlediska ekonomického postavení vnitřně sociálně diferencovanou skupinou (od elit po zaměstnance s nízkými příjmy).

Výzkumy z let 2011 a 2012 ukázaly, že klíčem k poznání a prevenci vzniku prostorové rezidenční segregace a s ní spojených rizik, je pochopení soužití původní populace a vietnamských imigrantů s důrazem na mechanismy lokální integrace a vzniku sociálních konfliktů. Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky zadalo v červnu 2013 studii „Vztahy mezi majoritou, vietnamskou menšinou a dalšími národnostními skupinami v MČ Praha-Libuš“ s cílem zmapovat a vyhodnotit minulé i současné události a procesy posilující i narušující soudržnost obyvatel této městské části. Studie postihuje trendy vývoje v lokalitě, jejich podmíněnosti, a možnosti podpory integrace a prevence sociálních konfliktů. Jejím smyslem je rozšíření stávajících poznatků s cílem předpovídat a zmírňovat nežádoucí důsledky sociální a etnokulturní diferenciací při prevenci vzniku prostorové rezidenční segregace.

2 Cíle, zaměření výzkumu a metody

Studie se dělí na tři hlavní části. První část se zaměřuje na představení širšího kontextu soužití majority s Vietnamci v městské části Praha-Libuš. V této části se věnujeme vývoji počtu a podílu cizinců a zejména Vietnamců v Praze a městské části Praha-Libuš a rozmístění a prostorové rezidenční segregaci Vietnamců v městské části Praha-Libuš a navazujících okolních oblastech. Tato část navazuje na výsledky výzkumu z let 2011-2012, které byly aktualizovány a rozšířeny o nové poznatky získané během výzkumů realizovaných v roce 2013. Aktualizovány a rozšířeny byly informace o počtu a podílu cizinců a zejména byl podstatně rozšířen terénní výzkum rezidenčních koncentrací cizinců a zejména Vietnamců o nové oblasti.

Druhá a třetí část studie analyzují vztahy mezi majoritou, vietnamskou menšinou a dalšími národnostními skupinami v MČ Praha-Libuš. Druhé části předchází krátké shrnutí vývoje sociálních mezietnických konfliktů v MČ Praha-Libuš a přístupu k jejich řešení. Následující části prezentují výsledky výzkumu, který se zaměřil na analýzu mechanismů lokální integrace a vzniku sociálních konfliktů. Výzkum zmapoval a vyhodnotil minulé a současné mezietnické konflikty mezi majoritou a Vietnamci a zároveň také události a procesy bezkonfliktního soužití a integrace posilující soudržnost. Snahou bylo postihnout trendy sociálního vývoje v lokalitě, jejich podmíněnosti a možnosti podpory sociální integrace a prevence sociálních konfliktů. Výzkum tak rozšiřuje stávající poznání o sociální soudržnosti obyvatel městské části Praha-Libuš s cílem předpovídat a zmírňovat nežádoucí důsledky sociální a zejména etnokulturní diferenciací a jejich vlivů na utváření prostorové rezidenční segregace.

Analýza současného stavu, překážek a potenciálů sociální soudržnosti v městské části Praha-Libuš se zaměřila na (1) mechanismy integrace a (2) utváření mezietnických konfliktů mezi majoritní společností a vietnamským etnikem. Analyzovány byly klíčové události a procesy posilující, a na druhou stranu narušující sociální soudržnost a způsoby a potenciály vytváření mostů napříč skupinami a důvody, které omezují vzájemnou integraci, včetně způsobů a mechanismů vzniku konfliktů. Zohledněna byla vnitřní diferenciací vietnamského etnika a majoritní populace, odlišné způsoby a rozsah vzájemné integrace u jednotlivých skupin obyvatel MČ Praha-Libuš.

Výzkum se pokusil identifikovat (a) témata a oblasti, kolem nichž dochází k integraci a konfliktům, (b) sociální skupiny, jež se na integraci/konfliktech zejména podílejí, (c) místa, kde k integraci/konfliktům dochází. Na základě takto strukturovaných znalostí se snaží o celkové vyhodnocení mechanismů integrace a vzniku konfliktů.

Výzkum byl proveden mezi zástupci majority (do značné míry původních obyvatel) a zároveň mezi Vietnamci. Výzkum ověřil a doplnil stávající poznatky prostřednictvím rozhovorů s českými obyvateli a klíčovými informátory veřejných a neziskových organizací provedených v městské části Praha-Libuš, strukturovaně je vyhodnotil s důrazem na zachycení hlavních mechanismů integrace a vzniku konfliktů, a předkládá doporučení, jak předcházet budoucím konfliktům a posílit integraci napříč sociálními a etnickými skupinami.

3 Vietnamci v městské části Praha-Libuš

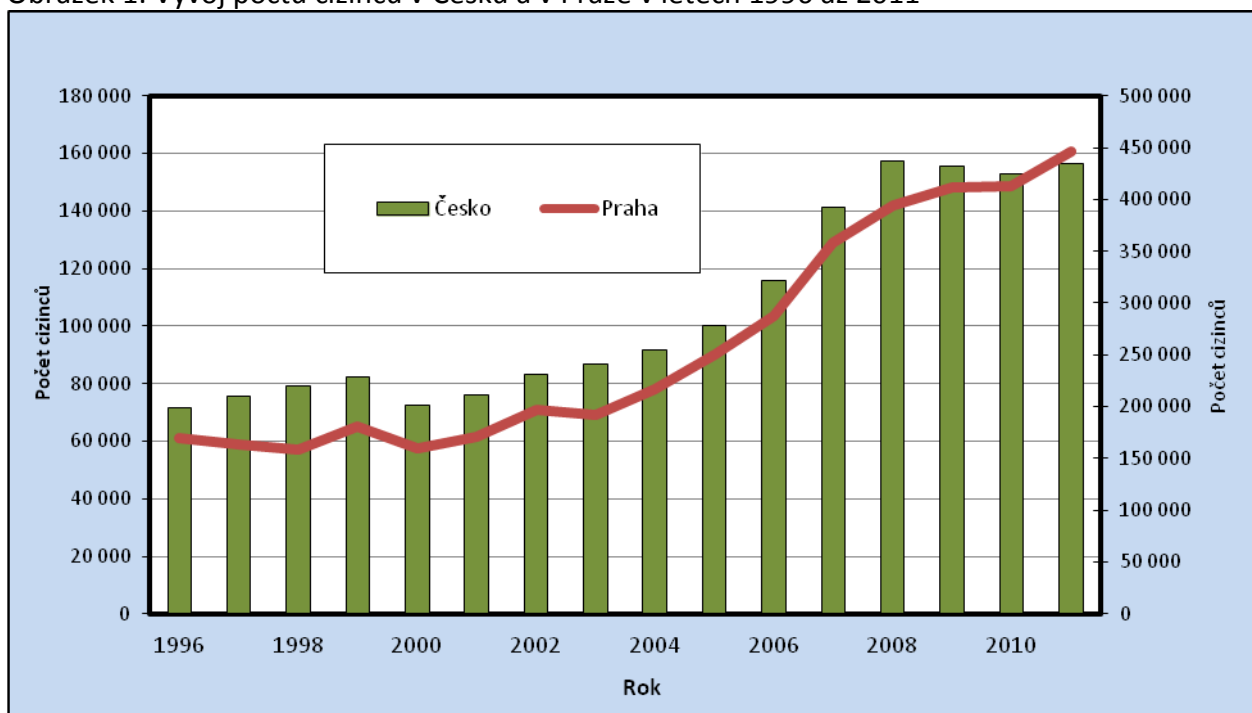
3.1 Rezidenční diferenciacie cizinců v Praze

V první polovině 90. let se Česká republika otevřela světu, zapojila se do procesu globalizace včetně internacionalizace pracovních sil (Sýkora 2001). V 90. letech dvacátého století se do Prahy začali stěhovat cizinci pracující na řídicích a vysoce kvalifikovaných pozicích (především ze západní Evropy a USA) i cizinci pracující v méně kvalifikovaných profesích (především z Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu). Počet cizinců v Česku se začal zvyšovat především po roce 2000 (Obrázek 1), kdy se Česko stává významnou cílovou imigrační zemí. Migranti přicházejí do Česka zejména za účelem realizace ekonomických aktivit (Drbohlav a kol. 2010). Především z důvodu velké a diversifikované nabídky pracovních příležitostí je pro cizince velmi atraktivní destinací hlavní město Praha, kde se k 31. 12. 2011 koncentrovalo 37 % cizinců evidovaných v Česku¹.

K nejvyššímu nárůstu počtu cizinců v České republice i v Praze došlo v letech 2004-2007 v souvislosti s výrazným růstem české ekonomiky a poptávkou po pracovních silách.

Po roce 2008 pak v důsledku ekonomické krize došlo k poklesu pracovních míst a následně i poklesu celkového počtu cizinců v Česku. Nicméně v Praze se tento pokles tak výrazně neprojevil a počet cizinců dále roste. V Praze dnes žije 162 715 (k 31. 12. 2012) cizinců, kteří tvoří více než 14 % z celkové populace hlavního města.

Obrázek 1: Vývoj počtu cizinců v Česku a v Praze v letech 1996 až 2011

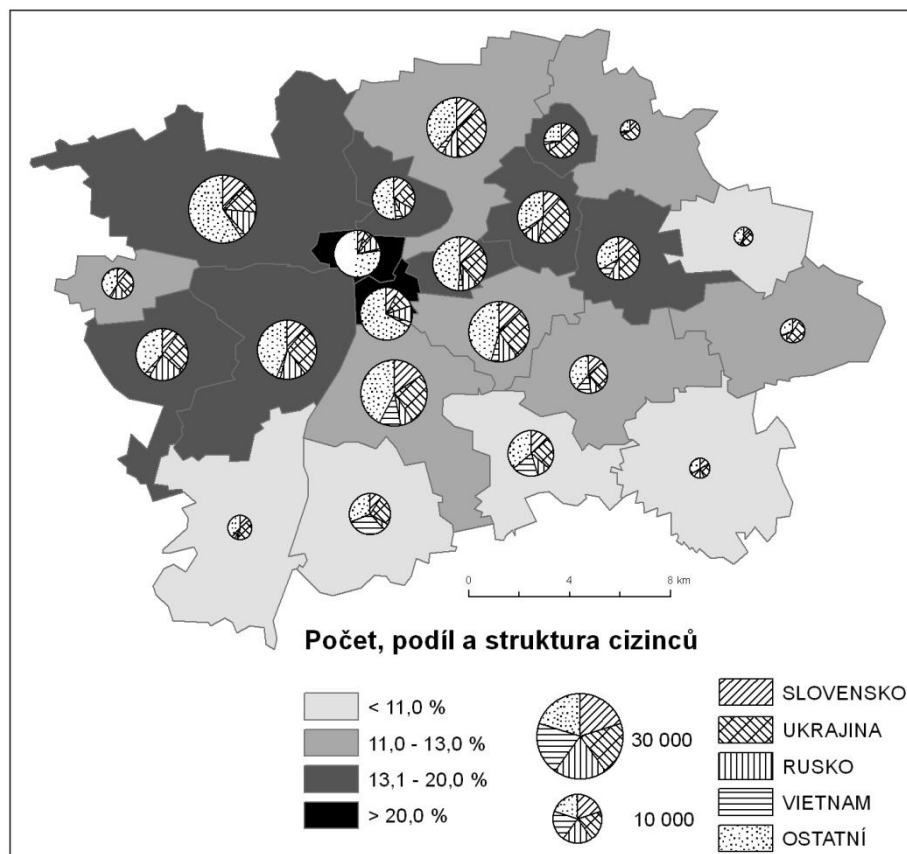
Zdroj: Cizinci v roce 2011, ČSÚ

¹ K 31. 12. 2011 podle dat Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR, žilo v Česku na 434 223 cizinců, v Praze to bylo 160 783 cizinců.

Zatímco občané některých zemí se koncentrují především do Prahy, jiní jsou rozptýlenější po České republice. V Praze žijí především cizinci ze západní Evropy (k 26. 3. 2011 žilo v Praze 41 % všech občanů EU15 v ČR) a USA (k 31. 12. 2011 žilo v Praze 68 % ze všech občanů USA v ČR), ale také Ruska (60 %) či Ukrajiny (41 %). Koncentrace Vietnamců v Praze (20 % z celkové populace Vietnamců v ČR) není nijak mimořádná vzhledem ke 12% podílu Prahy na počtu obyvatel Česka. Z hlediska struktury cizinců v Praze, jsou zde nejvíce zastoupeni Ukrajinci (k 31. 12. 2011 tvořili 30,9 % ze všech cizinců a 4,0 % na celkové populaci), Slováci (13,9 %; 1,8 %), Rusové (12,2 %; 1,6 %) a Vietnamci (6,8 % ze všech cizinců; 0,9 % na celkové populaci).

Cizinci v Praze jsou lokalizováni především v centru města (obvody Praha 1 a Praha 2), v okrajových částech je jejich podíl nižší (Obrázek 2). Zatímco Ukrajinci a Slováci jsou na území Prahy rozmístěni rovnoměrně, Vietnamci se vyznačují vyšší územní koncentrací, a to především v jižní až jihovýchodní části Prahy. Západní cizinci žijí především v centru Prahy a prestižnějších lokalitách v obvodech Praha 2 a Praha 6.

Obrázek 2: Počet, struktura a podíl na celkovém obyvatelstvu cizinců v pražských správních obvodech v roce 2011

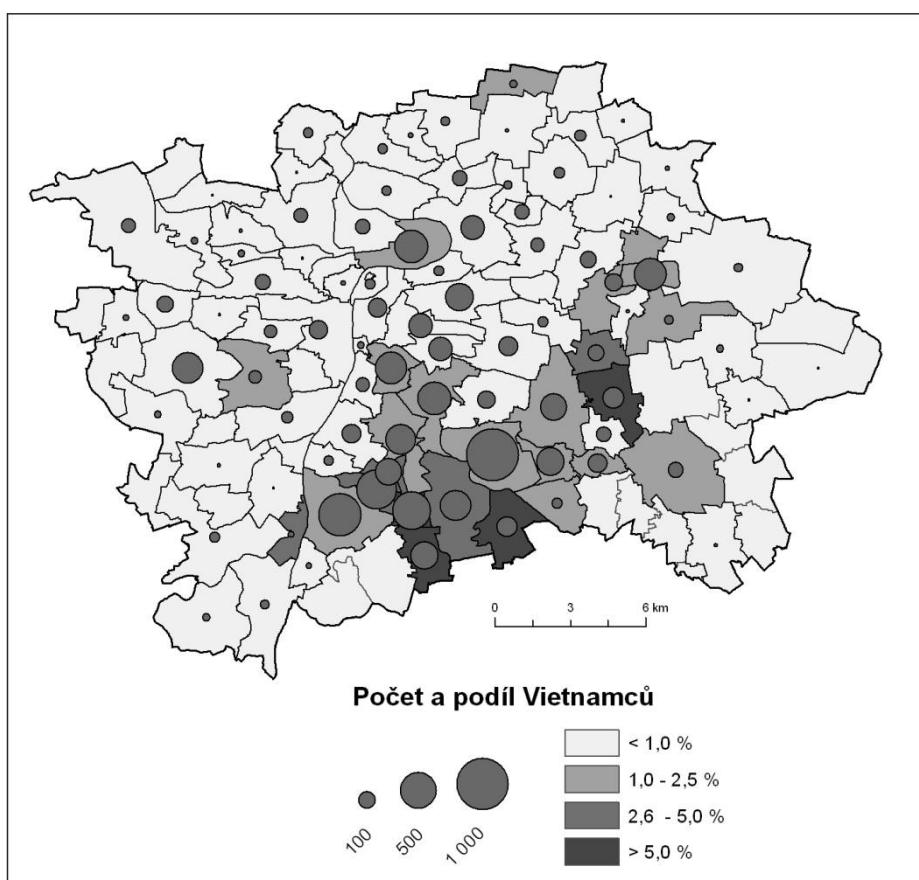

Zdroj: SLDB 2011

Celkový počet Vietnamců v Česku se kolem roku 2008 ustálil kolem počtu 60 tisíc. Tento počet řadí Česko mezi země s největším podílem Vietnamců. Vietnamci do Česka přicházejí především z důvodu realizace ekonomických aktivit, studia a zvýšení kvalifikace či sloučení rodiny (Kušniráková 2013). Koncentrace Vietnamců v Česku je patrná především v západní části republiky v okresech hraničících s Německem. Praha je ovšem krajem s největším počtem Vietnamců (přibližně 11 000).

Hlavní lokalizace Vietnamců v Praze jsou patrné především na velkých sídlištích a v okolí větších multifunkčních areálů, lidově označované jako „vietnamské tržnice“. Největší koncentrace Vietnamců se nachází v katastrech Libuš a Písnice, a to v souvislosti s existencí areálu Sapa. V MČ Praha-Libuš žije přibližně 10 % ze všech Vietnamců v Praze. Vyšší podíl Vietnamců na celkové populaci je patrný i v přilehlých katastrech Lhotka, Kunratice, Šeberov a Modřany. Další větší koncentrace jsou patrné kolem tržnice An Dong v Malešicích (katastry Dolní Měcholupy a Štěrboholy) a v Holešovicích souvislosti s Holešovickou tržnicí. Další větší oblasti, kde žijí Vietnamci, zejména z hlediska celkových počtů jsou patrné na velkých sídlištích, jako jsou Černý Most, Háje, Chodov a Stodůlky (Obrázek 3).

Obrázek 3: Počet Vietnamců a jejich podíl na celkovém obyvatelstvu v pražských katastrech v roce 2011

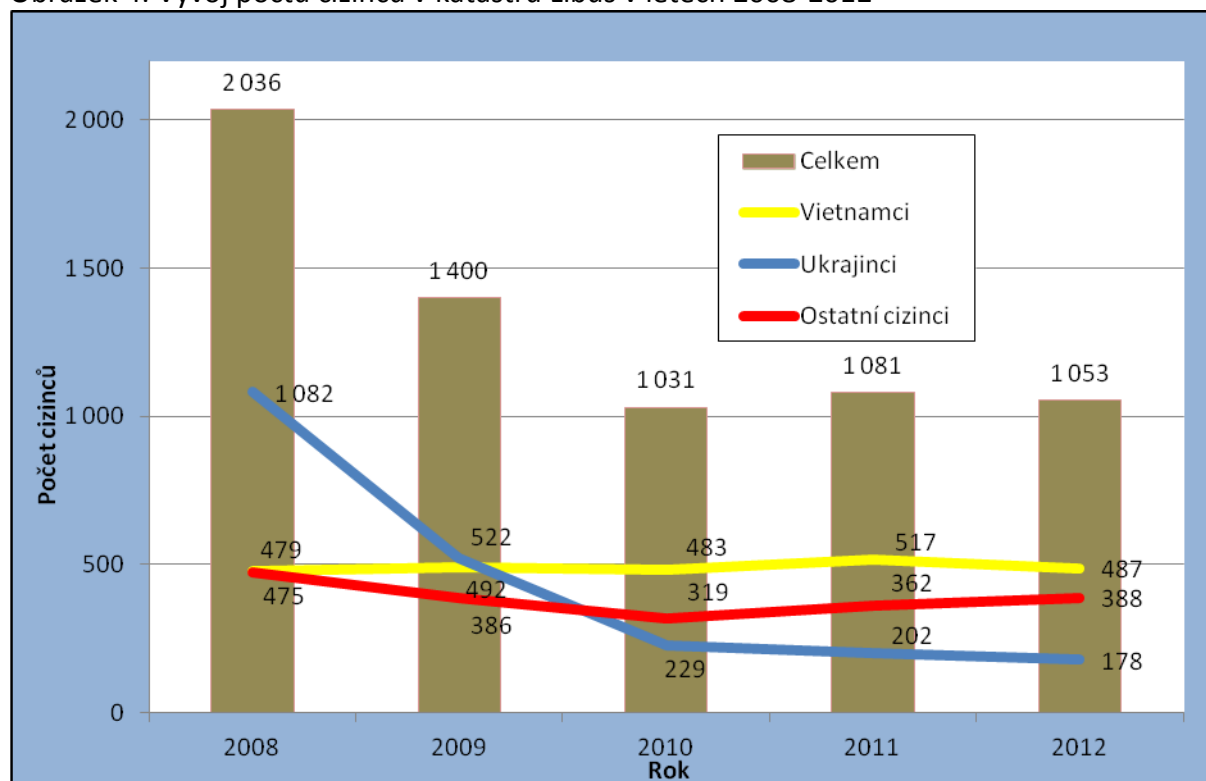
Zdroj: SLDB 2011

3.2 Rezidenční diferenciacie cizinců uvnitř městské části Praha - Libuš

Podle oficiálních dat Cizinecké policie ČR žilo k 31. říjnu 2012 v katastru Libuš 1 053 cizinců. V posledních letech dochází dokonce k poklesu počtu cizinců a to především úbytkem Ukrajinců (během let 2008-2012 poklesl počet Ukrajinců z 1082 na 178). Počet Vietnamců se přitom od roku 2008 drží na celkem stabilní úrovni kolem 500 (Obrázek 4). Údaje cizinecké policie v podstatě odpovídají počtu sečtených cizinců při SLDB 2011. Sčítání 2011 sečetlo v celé MČ Praha-Libuš (tj. katastry Libuš i Písnice) 1 669 cizinců (17 % obyvatel z celé městské části), z toho 871 Vietnamců (9 %) a 355 Ukrajinců. MČ Praha-Libuš má sice nadprůměrný podíl cizinců, nejedná se ale v kontextu Prahy o žádný mimořádný extrém; vyšší podíl cizinců na celkové populaci je patrný u mnoha dalších pražských městských částí, zejména v centru města (Obrázek 2).

Nadprůměrný podíl Vietnamců v MČ Praha-Libuš (9 % proti 0,9 % v Praze) sice indikuje jejich zvýšenou koncentraci v této městské části, zároveň ale neukazuje na tak vysoké zastoupení, které by bylo možné považovat za rezidenční segregaci. Silně minoritní zastoupení Vietnamců v celkové populaci se zatím zásadně liší od situace typické segregace, která se zakládá na tom, že v daném území koncentrace je segregovaná sociální či etnická skupina dominantní a v důsledku izolovaná od každodenního kontaktu s jinými sociálními skupinami. Vietnamci jsou naopak vystaveni kontaktu se širokou majoritou.

Obrázek 4: Vývoj počtu cizinců v katastru Libuš v letech 2008-2012

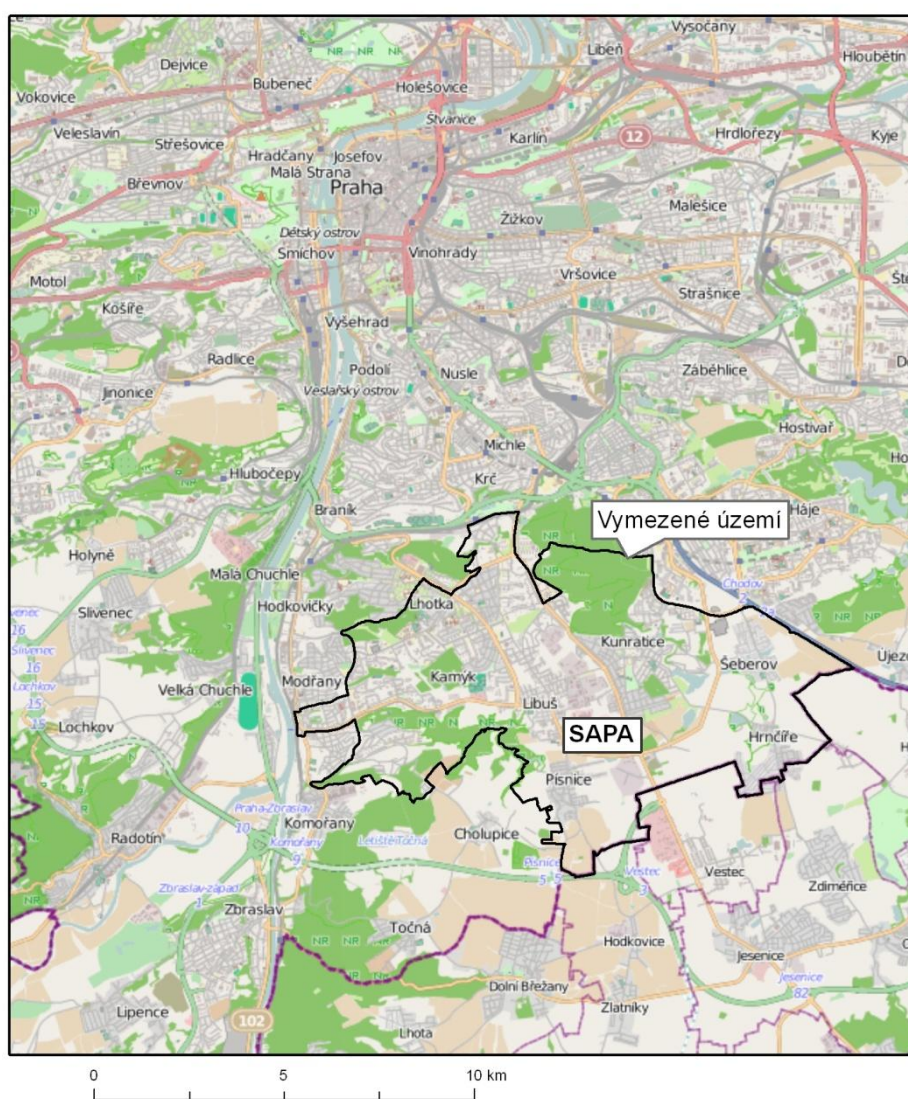
Zdroj: Cizinecký informační systém

Pozn. Údaje jsou k vždy k 31. 12. daného roku, pouze u roku 2012 je údaj k 31. 10.

V rámci MČ Prahy-Libuš a jejího širšího okolí jsme rozmístění a koncentraci Vietnamců sledovali v podrobnějším územním pohledu. Využili jsme data SLDB 2011 za základní sídelní

jednotky – ZSJ (urbanistické obvody - UO). Jelikož některé urbanistické obvody mají velmi malý počet obyvatel, tak jsme UO s méně než 50-ti obyvateli sloučili se sousedními tak, aby nově utvořená jednotka měla alespoň 100 obyvatel. Do sledování jsme zahrnuli širší oblast zvýšené koncentrace Vietnamců kolem areálu Sapa a MČ Praha-Libuš (Obrázek 5). Vymezené území zahrnuje kromě katastru Libuš i všechny katastry, které s ním sousedí a kde byl podíl Vietnamců na celkovém počtu obyvatel vyšší než 3 % (Šeberov, Kunratice, Lhotka, Kamýk). Z ostatních sousedních katastrů, kde byl podíl Vietnamců nižší než stanovené kritérium 3% podílu na populaci (Modřany, Krč) jsme do sledovaného území zařadili přilehlé urbanistické obvody, v nichž byl podíl Vietnamců na celkovém obyvatelstvu alespoň 1 % a pro zachování jednoty území jsme zahrnuli i některé menší urbanistické obvody s nižším podílem Vietnamců.

Obrázek 5: Poloha vymezeného území v rámci Prahy

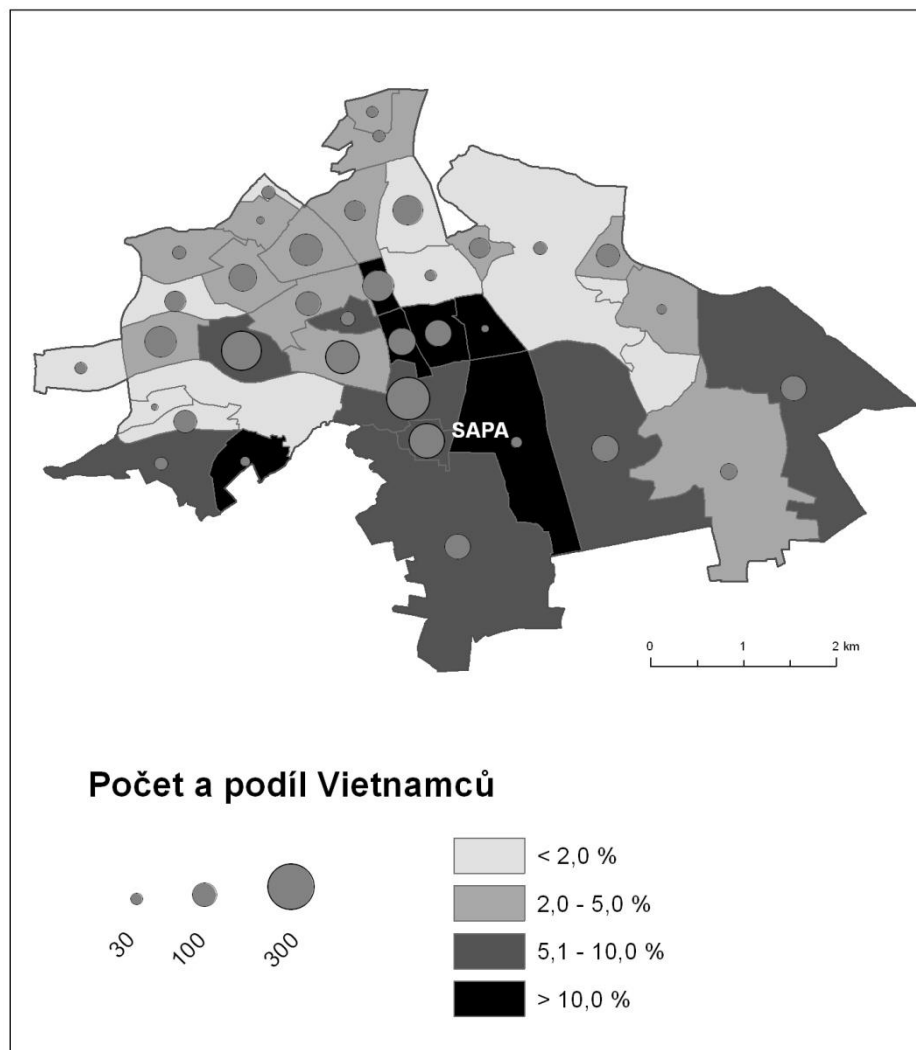

Mapový podklad: ArcGIS Open Street Map

V celém sledovaném území žije podle SLBD 2011 9 758 cizinců (11,6% podíl na celkovém obyvatelstvu), z toho 3 152 Vietnamců (3,8 %), 2 308 Ukrajinců (2,8 %), 1 485 Slováků (1,8 %), 602 Rusů (0,8 %), 2 211 ostatních cizinců (2,6 %) Nejvyšší koncentrace bydlení Vietnamců

je ve vymezeném území patrná především v okolí areálu Sapa (Obrázek 6). Podle absolutních počtů jsou Vietnamci nejsilněji zastoupeni především v sídlištních urbanistických obvodech. Vyšší podíl Vietnamců na celkovém počtu obyvatel je především v urbanistických obvodech katastru Libuš (10 % ze všech obyvatel). Nejvyšší podíl Vietnamců (17 %) pak nalezneme v urbanistickém obvodě, který zahrnuje jižní část sídliště v ulicích Mirotická a Zbudovská. Vietnamci se nekonzcentrují pouze v několika málo vybraných urbanistických obvodech, ale jsou rozmístěni po celém sledovaném území (Obrázek 7).

Obrázek 6: Počet a podíl Vietnamců na celkovém obyvatelstvu v UO v jihovýchodní části Prahy v okolí areálu Sapa (v roce 2011)

Zdroj: SLDB 2011

Přestože územně podrobnější analýza ukázala lokality (urbanistické obvody) s větší koncentrací Vietnamců, ani nejvyšší úroveň 17% podílu dosažená v urbanistickém obvodě Lhotka-jih nezakládá rezidenční segregaci. Naopak, analýza ukázala relativně rovnoměrné rozmístění Vietnamců v celém sledovaném území při velmi výrazné expozici vůči majoritní společnosti, respektive všem ostatním sociálním skupinám.

V předchozím výzkumu (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012), kdy ještě nebyla dostupná územně podrobná data ze SLDB 2011, jsme provedli terénní šetření přítomnosti Vietnamců v bytech ve vybraných lokalitách v rámci městské části Praha-Libuš. Soustředili jsme se přitom na lokality s vyšší koncentrací Vietnamců, na něž nás upozornili informátoři v MČ Praha-Libuš: šlo především o sídliště a nově postavené bytové a rodinné domy. Informátoři si přitom nebyli vědomi výrazné koncentrace cizinců na úrovni celých bloků nebo ulic, pouze na úrovni několika bytových či rodinných domů v MČ Praha-Libuš. Výsledky tohoto šetření neukázaly, že by v MČ Praha-Libuš docházelo k segregaci Vietnamců (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012).

Výsledky šetření, které probíhalo na jaře roku 2012 v katastrech Libuš a Písnice² jsme v roce 2013 rozšířili na další lokality v katastrech Libuš, Písnice a rovněž Kamýk, Lhotka, Krč a Kunratice. Jelikož jsme měli z prvního šetření zkušenost, že nejvyšší počet cizinců se nelézá na sídlištích a lokalitách nové výstavby, neprováděli jsme ve všech územích šetření ve staré zástavbě rodinných domů, ale kompletní šetření i staré zástavby proběhlo jen v katastru Libuš. V areálu Sapa jsme šetření neprováděli, protože se jedná o nerezidenční oblast.

Ve výše vymezeném území jsme provedli podrobné terénní mapování rezidenčních nemovitostí a jejich obyvatel. Sledování jmen na zvoncích, poštovních schránkách a dalších vnějších znaků jsme doplnili o pozorování a rozhovory s rezidenty v místech šetření a dalšími informátory, jako byli poštovní doručovatelé nebo policie. Vytvořili jsme databázi adresných bodů objektů v zájmovém území a k jednotlivým nemovitostem jsme zapisovali počet bydlících cizinců, ke kterému jsme dospěli na základě terénní práce. Jednalo se o časově velmi náročnou metodu, protože jsme museli prozkoumat velké množství nemovitostí ve zkoumaném území. Celkově se jednalo o celkem 1 709 adresných bodů. V případě šetření rodinných domů bylo často obtížné zjistit obyvatele, a tak jsme terénní průzkum doplnili o vyhledávání vlastníků v katastru nemovitostí v katastrech Libuš a Písnice na podzim 2013 (celkem bylo v katastru nemovitostí ověřeno 1 444 adresných bodů).

V MČ Praha-Libuš jsme identifikovali celkem 121 bytových jednotek, kde žijí Vietnamci³. Podle oficiálních dat o počtu Vietnamců to odpovídá 7 osobám na jeden byt. I přestože Vietnamci žijí v mnoha bytech ve větších počtech, můžeme říci, že terénní šetření nezachytilo všechny bytové jednotky, kde Vietnamci žijí. Přesto však šetření poměrně dobře zachytilo lokality koncentrace bydlení cizinců. Ve zbytku sledovaného území (mimo MČ Praha-Libuš) jsme našli 74 bytových jednotek, kde žijí Vietnamci a 125 bytů, kde žijí Ukrajinci či Rusové (Obrázky 7-9). Výsledky ukazují, že se zvětšující se vzdáleností od areálu Sapa dochází k postupnému poklesu počtu Vietnamců a naopak nárůstu podílu občanů jiných států, především Ukrajiny či Ruska, na celkovém počtu cizinců. Jelikož je naším zájmovým územím MČ Praha-Libuš, budeme se v dalším hodnocení věnovat pouze této městské části.

² Výsledky již byly publikovány v předchozí zprávě (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012), kde jsou podrobněji rozebrány výsledky i metodika šetření.

³ Mezi roky 2012 až 2013 nedošlo k žádným významným změnám, které by stály za povšimnutí. Jak ukazují i statistická data počet Vietnamců spíše stagnuje.

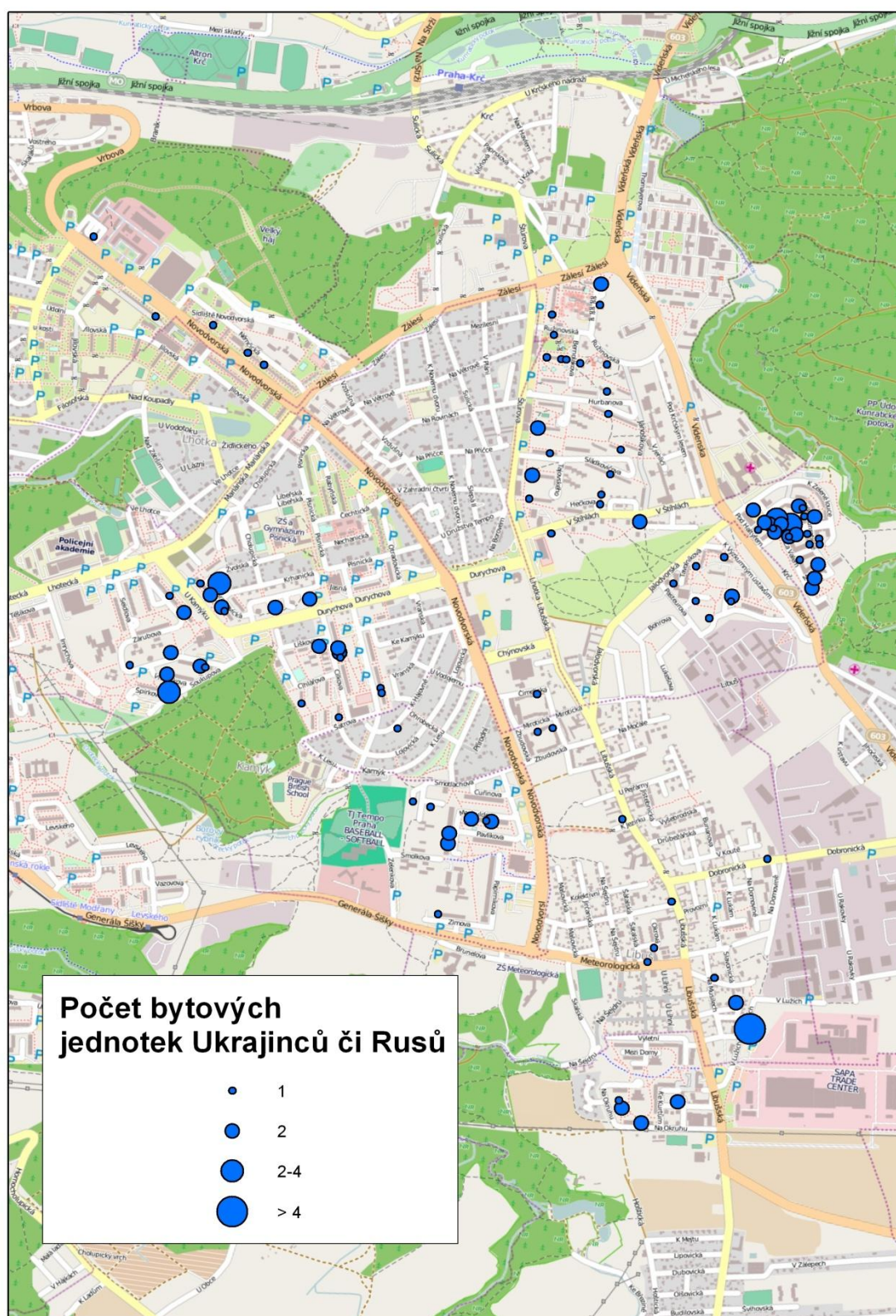
Obrázek 7: Počet bytových jednotek Vietnamců/Čínanů v Praze-Libuši a okolí v roce 2013

Zdroj: vlastní šetření

Pozn.: šetření probíhalo pouze ve vybraném území: MČ Praha-Libuš, sídliště Lhotka, Krč, Libuš, Novodvorská, Zelené údolí

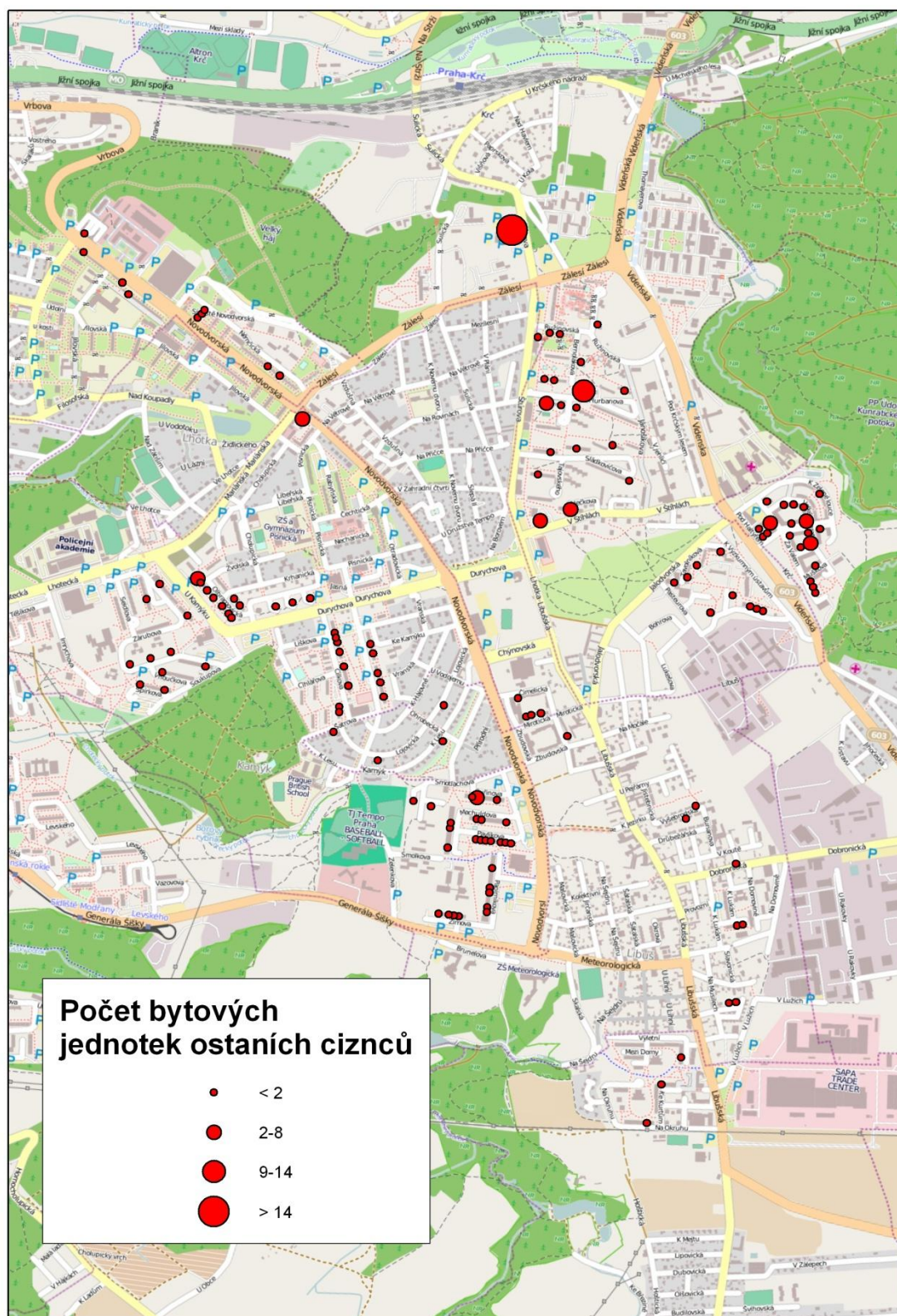
Obrázek 8: Počet bytových jednotek Ukrajinců/Rusů v Praze-Libuši a okolí

Zdroj: vlastní šetření

Pozn.: šetření probíhalo pouze ve vybraném území: MČ Praha-Libuš, sídliště Lhotka, Krč, Libuš, Novodvorská, Zelené údolí

Obrázek 9: Počet bytových jednotek ostatních cizinců v Praze-Libuši a okolí

Zdroj: vlastní šetření

Pozn.: šetření probíhalo pouze ve vybraném území: MČ Praha-Libuš, sídliště Lhotka, Krč, Libuš, Novodvorská, Zelené údolí

Analýza vlastníků v katastru nemovitostí ukázala, že v MČ Praha-Libuš nedochází k výraznému skupování nemovitostí Vietnamci, Číňany či ostatními Asiaty⁴. Ze všech rodinných domů vlastní Asiaté 4,1 % (Tabulka 1). Z bytových domů je většina domů plně ve vlastnictví českých vlastníků a zejména firmy ČEZ. U 12 % bytových domů vlastní cizinci více než 1/10 bytů. Jde především o adresu Dobronická 35, kde 1/3 bytů vlastní cizinci, nicméně jde především o cizince z Velké Británie a Irska u kterých se dá předpokládat koupě nemovitosti jako investice, kdy byty slouží k dalšímu pronájmu, samozřejmě i Vietnamcům. V domech Šátalská 987/2 a Zbudovská 765/11 vlastní Asiaté (z většiny pravděpodobně Vietnamci) více než 1/3 bytů. V domech Libušská 392/217 a V Hrobech 813/4 kolem 1/4 bytů vlastní občané USA.

Tabulka 1: Počet bytových a rodinných podle národnosti vlastníků v MČ Praha-Libuš v roce 2013

Rodinné domy	Počet	Podíl (%)
Rodinný dům - majitel Čech	1196	95,1
Rodinný dům - majitel Vietnamec či jiný asiát	51	4,1
Rodinný dům - majitelem ostatní cizinci	10	0,8
Bytové domy	Počet	Podíl (%)
Bytový dům - majitelé pouze Češi	37	34,6
Bytový dům - majitelem ČEZ, a. s.	37	34,6
Bytový dům - majitelem Češi a více než 10 % cizinci	13	12,1
Bytový dům - majitelem Češi a méně než 10 % cizinci	20	18,7

Zdroj: katastr nemovitostí, pozn.: další bytové a rodinné domy jsou ve vlastnictví firem či Magistrátu hl. města Prahy.

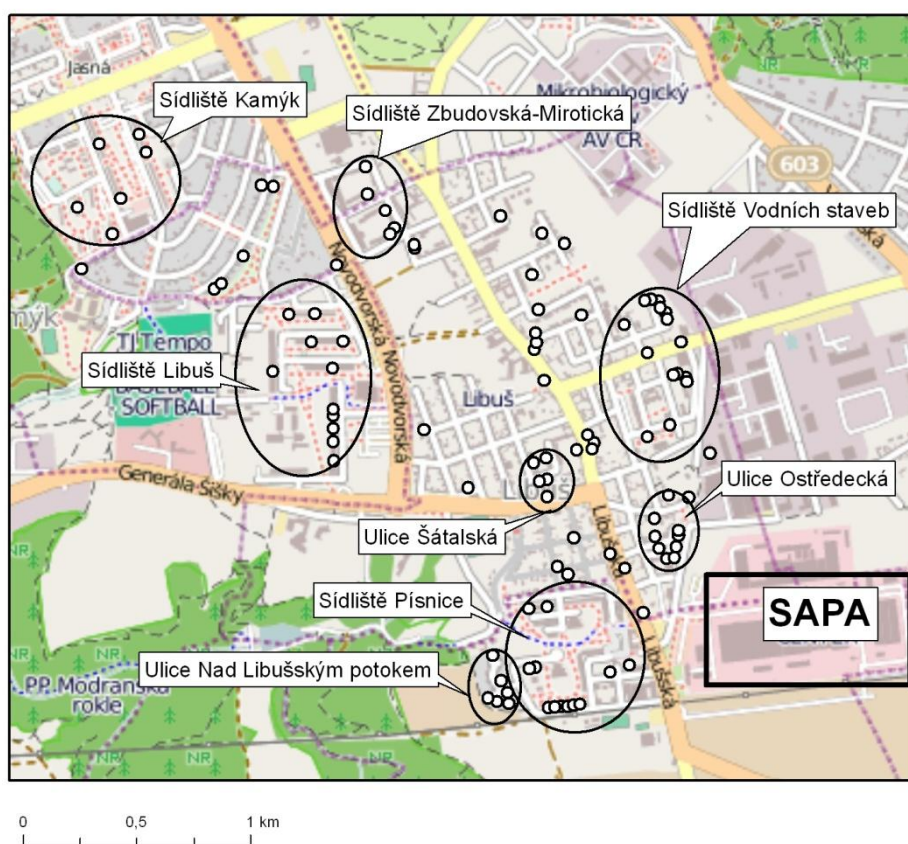
Analýzy dat SLDB 2011 ukázaly, že v MČ Praha-Libuš nedochází k rezidenční segregaci Vietnamců na úrovni katastrů ani urbanistických obvodů. Ani terénní šetření bydlení Vietnamců nevedlo k identifikaci rezidenční segregace na mikroúrovni ulic a bytových domů. Nicméně byly identifikovány lokality zvýšené koncentrace bydlení cizinců (Obrázek 9). Tyto lokality a oblasti byly podrobně popsány v předchozí studii (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012). V této studii jsme lokality zvýšené koncentrace bydlení Vietnamců využili při rozhovorech s obyvateli, zaměřenými na každodenní situace soužití mezi majoritou, a Vietnamci s důrazem na konfliktní situace a na druhou stranu příklady vstřícného jednání, spolupráce a harmonického soužití.

⁴ Majitel nemovitosti je identifikován podle příjmení. Někdy je ovšem horší rozlišení, zda patří Vietnamci, Číňanovi či jiného asiátovi.

Mikro-lokality koncentrace Vietnamců zahrnují především sídliště a nově postavené bytové a rodinné domy. Jen malý počet cizinců bydlí ve staré zástavbě rodinných domů. Ve studované oblasti jsme identifikovali osm oblastí vyšší koncentrace Vietnamců (Obrázek 9). V MČ Praha-Libuš je to těchto 6 lokalit:

1. Sídliště Písnice
2. Sídliště Vodních staveb
3. Sídliště v ulicích Zbudovská, Mirotická
4. Nově postavený bytový dům Libušský dvůr, v ulici Šátalská
5. Nově postavené rodinné domy v ulici Ostřecká
6. Nově postavené rodinné domy v ulici Nad Libušským potokem

Obrázek 9: Lokality koncentrace Vietnamců v okolí areálu Sapa
(tečka značí přítomnost Vietnamce/ů v adresném bodě)

Zdroj: vlastní šetření

3.3 Závěr

Podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel MČ Praha-Libuš není v kontextu Prahy výjimečný. Specifikem Prahy-Libuše je národnostní struktura bydlících cizinců a to díky velkému podílu Vietnamců. Zatímco v jiných částech Prahy jsou největšími skupinami cizinci z Ukrajiny, Slovenska, Ruska nebo ze států EU, v Libuši tvoří Vietnamci podle údajů SLDB 2011 polovinu všech cizinců a zhruba 9 % všech obyvatel. Viditelnost vietnamských obyvatel i kulturní odlišnost od majority pak, na rozdíl od Slováků, Ukrajinců nebo Rusů, často vede k tomu, že lidé jejich podíl na celkové populaci zveličují a nadhodnocují.

Na základě nově provedených analýz dat SLDB 2011 na úrovni katastrů pro celou Prahu a urbanistických obvodů v rámci širšího území vymezeného v jihovýchodní části Prahy v okolí areálu Sapa a terénního šetření bydlíšť Vietnamců rozšířeného oproti roku 2012 a oblasti v okolí MČ Praha-Libuš a veškerou zástavbu rodinnými domy v městské části, můžeme potvrdit závěry studie „Sídelní segregace v lokalitě MČ Praha-Libuš“ (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012), že v městské části Praha-Libuš neexistují koncentrace Vietnamců, které by bylo možné považovat za rezidenční segregaci. Vietnamci jsou více zastoupeni v některých bytových domech a v některých nově postavených ulicích rodinných domů. Tyto domy a ulice jsou ale rozmístěny v různých částech MČ Praha-Libuš a netvoří rozsáhlejší kompaktní území. Všechny tyto lokality leží v těsném sousedství bytových domů nebo ulic obývaných převážně nebo zcela českým obyvatelstvem i dalšími skupinami cizinců.

Koncentrace bydlení vznikly kombinací fyzické dostupnosti nabízených bytů a finančních možností Vietnamců na trhu s bydlením (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012). Větší koncentrace Vietnamců v některých lokalitách vznikla nabídkou bytů v místech dokončovaných developerských projektů. Naopak ve starší zástavbě se byty uvolňují jednotlivě, takže v ní koncentrace Vietnamců vznikají méně často. I v případech velmi úzce vymezených jednotek, jako je jeden bytový dům, se jen zcela výjimečně dostane podíl Vietnamců nad hranici jedné třetiny z celkového počtu obyvatel. Samotné bydlení Vietnamců je diferencované podle jejich socio-ekonomického postavení. V území bydlí vedle méně movitých Vietnamců v bytech i relativně movití Vietnamci v nově postavených rodinných domech. Nedochází však k jejich větší prostorové agregaci, kde by důležitým faktorem byla jejich etnická příslušnost. Větší územní koncentrace a podíl Vietnamců na počtu obyvatel v MČ Praha-Libuš je důsledkem zájmu Vietnamců o bydlení v blízkosti areálu Sapa, kde pracují.

4 Výskyt sociálně-etnických konfliktů a vývoj lokálních integračních politik v MČ Praha-Libuš

4.1 Vývoj integračních aktivit

Vznik areálu Sapa a s ním spojený nárůst počtu vietnamských obyvatel v MČ Praha-Libuš vyvolal širokou škálu nových situací, které se dotýkaly místních obyvatel, úřadů, lékařů apod. S integračními aktivitami vůči vietnamské komunitě a se systematickou spoluprací a komunikací na dlouhodobé bázi s ní, MČ Praha-Libuš začínala až po velkém požáru v Sapě v listopadu roku 2008. Předtím vztahy se zástupci Sapy udržoval pouze humanitní odbor ÚMČ a jednalo se zejména o finanční příspěvky z vietnamské strany na kulturní, společenské a sportovní akce organizované MČ.⁵ V červnu 2009 byl zastupitelstvem městské části založen Výbor pro multikulturní soužití. V pětičlenném výboru měli zastoupení Vietnamci (ředitel Saparia a.s.), místní obyvatelé (vedoucí VTÚ - Stavební bytové družstvo pracovníků energetiky a dopravy) a představitelé samosprávy (zástupkyně starosty, vedoucí humanitního odboru). Institucionalizace agendy multikulturního soužití byla příslibem pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace. Pozitivní bylo také zapojení zástupce Vietnamců.

Navzdory širšímu cíli integrace Vietnamců se výbor po necelém roce svého působení zaměřil především na řešení konfliktních situací, trestnou činnost nebo porušování pravidel soužití ze strany Vietnamců. K tomuto vývoji došlo po eskalaci konfliktu v domě Na Domovině v první polovině roku 2010.⁶ Důraz na případy konfliktů a problémů vedl dokonce k ukončení v té době probíhajících integračních aktivit, které např. umožňovaly důchodcům poznat Vietnamce a vietnamskou kulturu, o které mají jen málo informací. Hlavním deklarovaným cílem tohoto postupu bylo zvýšení povědomí o problémech v městské části a potřebě jejich řešení na vyšších úrovních státní správy.⁷ Negativním důsledkem těchto prohlášení byla (dva roky po požáru v areálu Sapa) opětovná medializace Prahy – Libuše jako místa konfliktního soužití české a vietnamské populace. V kontextu těchto událostí proběhla také (počtem účastníků malá) demonstrace Dělnické strany na sídlišti Písnice, které s areálem Sapa sousedí.

Založení Centra pro integraci cizinců - DNM o.p.s.

V návaznosti na „vyostřené“ vztahy v městské části Praha Libuš zřídil Magistrát hl. města Prahy v červnu 2010 Centrum pro integraci cizinců v prostorách ÚMČ Praha Libuš. Centrum, které bylo založeno za účelem zlepšení vzájemného soužití místních obyvatel, poskytovalo dva typy služeb. Pomáhalo při řešení problémů českých obyvatel s vietnamskou komunitou a

⁵ Emergentní projekt – souhrnné hodnocení „Integrace dětí cizinců na školách zřizovaných MČ Praha-Libuš“; dostupné na <http://goo.gl/mQIEWT>

⁶ „Chci-li v nějaké zemi žít a pracovat, musím nejprve mluvit jejím jazykem, dodržovat její zákony a respektovat její obyvatelstvo. Nic víc, nic méně. Z výše popsaných důvodů jsme pozastavili integrační aktivity Výboru pro multikulturní soužití typu novoroční oběd pro seniory v Sapě nebo oslava vietnamského lunárního nového roku. Nepozastavili jsme ale činnost tohoto Výboru. A jeho úloha je nyní především v tom, aby všichni v MČ Praha-Libuš dodržovali stejná pravidla a stejný zákon.“ (Jedličková, předsedkyně výboru)

⁷ Problémy v MČ přitom v této době skutečně narostly kvůli příchodu nových ekonomických migrantů, kteří ztratili práci v důsledku ekonomické krize a Sapa pro ně představovala místo kontaktů a ekonomických příležitostí. Jednalo se o skupinu Vietnamců v těžké sociální situaci s nízkou mírou sociální a kulturní integrace.

zároveň poskytovalo poradenské služby Vietnamcům v oblasti bydlení, práce, podnikání nebo vzdělávání. Po roce působení, v srpnu 2011, bylo centrum zrušeno především z důvodu jeho nízké návštěvnosti. Češi služby integračního centra vůbec nevyhledávali a cizincům bylo poskytnuto pouze kolem dvaceti konzultací. Důvody nevelké návštěvnosti Vietnamců byla pravděpodobně omezená informovanost a nedůvěra v instituci, její umístění mimo areál Sapa a negativní prezentace vietnamské komunity městskou částí v předcházejícím období. Nezáměr širší veřejnosti je zřejmě důsledkem nízkého počtu konfliktních situací a možná i malé informovanosti českých obyvatel o existenci centra.

Kontroverznost politiky výboru spočívala v chápání lokální integrace jako postupného procesu, v němž mají některé aktivity předcházet zahájení realizace jiných opatření. Konkrétně v praxi výboru měly pozitivní snahy o podporu vzájemného setkávání nebo zmírňování nerovných příležitostí být realizovány až v situaci, kdy Vietnamci neporušují právní a sociální normy.⁸ Integrace cizinců přitom bývá chápána jako simultánní proces strukturální i sociální integrace podpořené represivními i pozitivními opatřeními. V důsledku takto nastavené politiky nedošlo bohužel k využití všech dimenzí integrace. Vietnamská komunita je v Praze – Libuši výrazně vnitřně diferencovaná na základě délky pobytu, znalosti jazyka a prostředí a ekonomického postavení (Kušniráková a kol. 2013), z čehož vyplývají různé problémy, priority nebo potřeby jednotlivých Vietnamců, s jejichž řešením by mohla integrační politika pomoci. Zaměření aktivit na řešení konfliktů proto vyloučilo z podporované integrace jak velkou část Vietnamců, tak významnou část české populace, která neměla s Vietnamci konfliktní vztah.

Jeden z původních cílů komise - větší informovanost Čechů o Sapě a Vietnamcích v městské části a zároveň zvýšení komunikace s vietnamskou stranou - se v důsledku výše uvedeného omezil na komunikaci zjišťovaných problémů a řešení konfliktů. Jinými slovy výbor sbíral informace a podněty, tedy především stížnosti na Vietnamce žijící v městské části. Nejznámějším příkladem medializace konfliktu je bytový dům Na Domovině 1. Na webových stránkách městské části byly dále zveřejněny negativní zkušenosti místních obyvatel, například v ulicích V Rohu, U Bazénu, Zbudovská nebo Výletní. Spolu s touto místní politikou výboru se problémy v sousedském soužití staly viditelnější, než byl jejich reálný rozsah a napětí mezi českými a vietnamskými obyvateli městské části se ještě zvýšilo. Naopak informace o pozitivních příkladech integrace nebo aktivitách spojujících obě skupiny obyvatel nebyly v tomto období sbírány a prezentovány.

Přes kontroverzní politické kroky se v období působení Výboru pro multikulturní soužití rozvinula spolupráce mezi samosprávou, zainteresovanými státními orgány, represivními složkami a zástupci Saporie, což vedlo k efektivnějšímu řešení sousedských sporů a konfliktů. Naopak komunikace s neziskovými organizacemi byla v důsledku jejich kritiky jednostranně zaměřené integrační politiky omezená.

Od konce působení Výboru pro multikulturní soužití v říjnu 2010 se otázkami soužití s majoritou zabývají ve větší míře neziskové organizace. Například občanské sdružení Lhače

⁸ Tato politika vznikla v situaci chybějící pražské koncepce lokální integrace cizinců. Paní Jedličková kritizovala nízkou spolupráci státní správa a samosprávy, absenci dlouhodobější vize a možnosti kontinuálních integračních aktivit.

Čhave se v roce 2010 začalo více orientovat na vietnamskou klientelu. Přímo v tržnici Sapa začalo poskytovat nízkoprahové sociální služby především pro rodiče s dětmi a zároveň rozvíjet aktivity podporující meziethnické setkávání. Vedle aktiv na Sapě dnes provozuje nízkoprahový klub pro děti a hřiště s pedagogickým dozorem.⁹ Jedním z cílů sdružení (2013) je „zlepšení percepce a podpory sociální interakce mezi cizinci a Čechy, prostřednictvím práce s místními médii, nebo například vytvoření platformy setkávání pro realizaci společných akcí“.¹⁰ Podobně Info-dráček se teprve v roce 2010 zabývá mediací konfliktů, a to v případě bytového domu Na Domovině (do té doby mezi jeho hlavní aktivity patří kulturní akce o Vietnamcích a vietnamské kultuře v Česku) a rozvíjí v této době také vzdělávací a ve spolupráci s InBází Berakt, také asistenční služby pro Vietnamce.¹¹ Podobný vývoj rozšiřování integračních aktivit platí i v případě Klubu Hanoi, který se do roku 2008 zabýval především kulturně-uměleckými akcemi pro Vietnamce a seznamováním veřejnosti s Vietnamci a jejich kulturou. V roce 2009 zakládá Klub Hanoi přímo v areálu Sapa poradnu pro Vietnamce a Vietnamky, která je zároveň informačním centrem pro širokou veřejnost. Následující rok začíná nabízet vzdělávací kurzy v oblasti interkulturní komunikace a mediace konfliktů a zároveň integrační kurzy pro Vietnamce. Od roku 2011 se zaměřuje přímo na řešení konkrétních problémů sousedského soužití v MČ Praha-Libuš, a to formou mediace, zajišťování tlumočení a interkulturní asistence.¹²

Téma soužití obyvatel městské části – řešení a předcházení konfliktů a podpora meziethnické interakce - se v posledních třech letech, ať už přímo či nepřímo - stalo důležitou oblastí aktivit neziskových organizací. Ty se zaměřují na vytváření míst pro meziethnickou interakci a setkávání (nízkoprahové kluby, interkulturní akce, platformy), podporují integraci Vietnamců formou jazykových a dalších vzdělávacích kurzů, asistence a poradenství, a disponují nástroji pro řešení konfliktů nebo problémů Vietnamců v komunikaci s obyvateli, organizacemi nebo institucemi v městské části (mediace, zajišťování tlumočení, interkulturní asistence, překlady). Paralelně s rozšiřováním služeb neziskových organizací přitom stoupá i počet vietnamských klientů těchto institucí.

Vedle rozšíření integračních aktivit neziskových organizací, byly také rozšířeny aktivity v rámci státní správy v souvislosti se vznikem nových institucí. Spíše než na přímou podporu vzájemného setkávání a zlepšení vzájemné percepce obyvatel MČ Praha-Libuš, se orientují na strukturální integraci cizinců (zvýšení vzdělanosti a informovanosti Vietnamců) a potírání sociálně-patologických jevů. V roce 2011 vznikla pobočka Integračního centra v Praze 12 – Modřany. Centrum, které poskytuje především sociální a právní poradenství, má přitom kancelář také v hlavní budově Sapy, kde působí jednou týdně. Centrum také funguje jako spojka s dalšími úrovněmi státní správy v problematice lokální integrace cizinců. V MČ úzce spolupracuje (přeposílání klientů) s Klubem Hanoi a Lače Čhave a částečně také s MČ Praha 12, kde se integrací cizinců zabývá pracovnice úřadu městské části – protidrogová koordinátorka. Na úrovni samosprávy MČ Praha-Libuš se tématem zabývají spíše jednotlivé odbory v rámci svých agend. Městská část nicméně nabízí překladatelské služby.

⁹ Sdružení nabízí především sociální poradenství, asistenční služby, vzdělávací služby a volnočasové aktivity.

¹⁰ projekt „Podpora multikulturního soužití celé občanské společnosti na území MČ“

¹¹ „Asistenční služby pro migranty Inbáze Berkat“ (leden 2011 – červen 2012)

¹² „Podpora multikulturního soužití celé občanské společnosti na území MČ“

V minulosti MČ Praha-Libuš spouštěla několik emergentních projektů financovaných ministerstvem vnitra. V období působení Výboru pro multikulturní soužití byly projekty úzce zaměřené na integraci dětí do škol (emergentní projekty 2009, 2010) nebo znalost právních, sociálních, bezpečnostních a hygienických norem cizinci (ESF projekt 2010 – 2013).¹³ V posledních letech (2012 a 2013) městská část realizovala emergentní projekt „Podpora sociální a kulturní integrace dětí, mládeže a dospělých na území MČ Praha-Libuš“, který byl i nadále zaměřen především na integraci dětí a jejich rodin. Na rozdíl od předchozích projektů došlo v tomto případě k posílení role místních občanských sdružení (vedle ZŠ Meteorologická, ZŠ L. Coňka, MŠ K Lukám, na projektu participovala také občanská sdružení Lače Čhave a Info-Dráček).¹⁴ V roce 2013 je MČ Praha-Libuš realizátorem projektu „Podpora multikulturního soužití celé občanské společnosti na území MČ Praha-Libuš v roce 2013“. Spolupracujícími subjekty na lokální úrovni jsou i v tomto případě základní školy a místní občanská sdružení zabývající se především integrací dětí, mládeže a jejich rodin.¹⁵

Emergentní/integrační projekty MČ Praha-Libuš byly z hlediska cílových skupin zaměřeny spíše na děti, mládež a jejich rodiče, z hlediska témat integrace a podporovaných činností pak na vzdělávací, volnočasové a kulturní aktivity a sociální a právní poradenství. To vyplývá přímo z názvu projektů nebo z povahy spolupracujících subjektů, kterými jsou ZŠ, MŠ, občanská sdružení pracující s dětmi a jejich rodiči. Přesto se v rámci emergentních projektů nebo jiných projektů neziskových organizací, objevují některé iniciativy a aktivity, které oslovují a zapojují další sociální skupiny nebo otevírají v městské části Praha-Libuš nová témata integrace.

Vedle témat strukturální integrace se objevují iniciativy a aktivity, které posilují vzájemné setkávání mezi majoritou a cizinci a zlepšují vzájemnou percepci a mezietnické vztahy. V tématu mezietnického setkávání stojí za povšimnutí iniciativa Občanské komunitní fórum (Lače Čhave), které se zabývá plánováním sousedských a kulturních aktivit v MČ Praha-Libuš. Kromě Čechů (obyvatel a zástupců MČ Praha-Libuš) se platformy účastní také zástupci vietnamské, ruské, turecké a americké komunity. Další oblastí aktivit, která představuje

¹³ Na prvním emergentním projektu (2009) městské části „Integrace dětí cizinců na školách zřizovaných MČ Praha-Libuš“ participovaly základní školy Meteorologická, L. Coňka a mateřská škola Ke Kašně. V rámci byly zorganizovány jazykové kurzy češtiny pro rodiče vietnamských dětí zapsaných na školách a mladé Vietnamce do 25 let, dále bylo podpořeno vzdělávání dětí cizinců v českém jazyce, historii a kultuře, a odborná příprava učitelů v této oblasti. Součástí projektu byl také zdravotní monitoring vietnamské komunity (především návštěvnost lékařských zařízení). Druhý emergentní projekt (2010) „Integrace dětí cizinců na školách zřizovaných MČ Praha-Libuš“. Probíhal na základních školách Meteorologická a L. Coňka. Školy nabízely asistenci vietnamských žáků, výuku českého jazyka pro děti, multikulturní volnočasové aktivity, nebo logopedickou péči. V posledních třech letech (2010 – 2013) v městské části probíhal ESF projekt „Využití zkušeností zahraničních partnerů pro řešení problematiky začlenění cizinců městské části Praha-Libuš na trh práce“, který se zaměřil na vzdělávání migrantů v oblastech právního řádu ČR, získání základní odbornosti pro práci v potravinářském a ne-potravinářském sektoru a při stavebně montážních pracích, legislativa, ochrana spotřebitele, hygiena a základní česká odborná terminologie podle oborů. Součástí bylo i státní uspořádání ČR, vzdělávací systém ČR a mentalita a způsob života v ČR.

¹⁴ Mezi hlavními body projektu patří podpora výuky českého jazyka, českých reálií na dvou základních školách a jedné mateřské, dále podpora cizinců v nepříznivých životních situacích, zajištění možnosti smysluplného trávení volného času pro děti-cizince, podpora vztahů mezi českými rodinami a rodinami cizinců, kurzy ČJ pro dospělé cizince včetně orientace ve společnosti.

¹⁵ Mezi aktivity projektu patří poskytování sociálních služeb (Lače Čhave), organizace kulturních a společenských akcí a nízkoprádových výletů pro širokou veřejnost, jazykové vzdělávání (i Vietnamštiny), bezplatné tlumočení a překlady, vznik Občanského komunitního fóra.

důležité doplnění jazykových a integračních kurzů a podporuje bezkonfliktní soužití, jsou mediační, tlumočnické a překladatelské služby (dlouhodobě se tomuto tématu věnuje především Klub Hanoi). Z hlediska nových témat integrace se jedná například o zdravotní monitoring nebo logopedické služby pro Vietnamce (emergentní projekty 2009 a 2010, MČ Praha-Libuš). Novějším tématem (2013) je také drogová problematika (Projekt protidrogové prevence, Info-dráček; Terénní práce s Vietnamci - analýza situace 2013, Lače Čhave).

Snaha o komplexnější a efektivnější přístup k řešení lokální integrace cizinců založený na principu spolupráce více aktérů a zároveň hlubší znalosti lokální situace vedl v minulosti ke vzniku odborných studií zabývajících se otázkou segregace a vzájemného soužití a zároveň rozvoji platform, diskusních fór a seminářů zabývajících se lokální integrací. Výbor pro multikulturní soužití organizoval například v červnu roku 2009 veřejnou diskusi v městské části¹⁶, v minulých letech proběhly semináře organizované ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou UK, na podzim 2013 probíhá integrační workshop na Praze 12, který se zabývá také situací v MČ Praha-Libuš.

Od roku 2010 dochází k pozitivnímu vývoji, jehož podpora a posílení může vést k zlepšení nebo alespoň stabilizaci stávající situace v mezietnickém soužití vietnamských a českých obyvatel MČ Praha-Libuš. Jedná se o tyto trendy: (a) posilování spolupráce MČ Libuš s neziskovými organizacemi a (b) posilování pozitivních nástrojů integrace namísto represivních opatření (c) propojování aktérů na místních i vyšších řádovostních úrovních (vycházející z místních potřeb a související také s vývojem přístupu k řešení problematiky lokální integrace cizinců na národní a celopražské úrovni) (d) rozšiřování řešených oblastí integrace (například zdravotního stavu Vietnamců) a cílových sociálních skupin (vedle dětí, mládeže a jejich rodin o další skupiny cizinců a majority).

Petice za odvolání starosty Mgr. Jiřího Koubka

S aktivitami snažícími se o lepší integraci Vietnamců a majority nejsou spokojeni všichni obyvatelé městské části Praha-Libuš. Skupinu obyvatel městské části, u kterých převažuje negativní postoj k Vietnamcům, reprezentují signatáři „Petice za odvolání starosty Mgr. Jiřího Koubka“ z roku 2011. Starosta pronesl v televizním pořadu výrok, který podle signatářů petice nivelizoval problémy v městské části: „...žádný nepořádek na ulicích, žádné bitky, žádné mačety, nic takového tady není, tady je naprosto poklidné soužití, žádná domobrana“. Petice, která byla směřována na Výbor pro obranu a bezpečnost Poslanecké sněmovny ČR, Magistrát hlavního města Prahy, Ministerstvo vnitra ČR, Policii ČR a zastupitele MČ Praha-Libuš, zdůraznila bezpečnostní aspekt vzájemného soužití s Vietnamci: „... jde o život, bezpečnost a majetek občanů Libuše a Písnice“. Podle vyjádření organizátorky, Zuzany Paukertové, podepsalo petici 134 obyvatel Libuše a Písnice během

¹⁶ 6.6.2009 se uskutečnila debata „Vietnamská komunita v MČ Praha-Libuš“, které se zúčastnilo 78 lidí, z toho 52 příslušníků národnostních menšin a etnik a 30 občanů MČ. Mezi panelisty byli jak zástupci vietnamské komunity (vedení Saparia a.s., představitelé Svazu Vietnamců v ČR, Svazu vietnamských podnikatelů), tak zástupci neziskových organizací přicházející do styku s vietnamskou komunitou (Poradna pro integraci, Klub Hanoi), tak zástupci represivních složek (Cizinecká policie, Celní správa, ČOI).

pěti dní. Podpisové archy přitom byly distribuovány a vyvěšeny v ulicích Libušská, Drůběžářská, K Lukám, Na Domovině, V Rohu, V Koutě, Na Šejdru a dalších místech městské části severně od areálu Sapa. Podle vyjádření paní Pauknerové bylo cílem petice navázat na snahy paní Jedličkové, někdejší předsedkyně Výboru pro multikulturní soužití, která zastávala represivní přístup k integraci.

Dnes už místní neziskové organizace nebo veřejné instituce disponují nástroji na řešení sociálních konfliktů a problémů v komunikaci (interkulturní tlumočníci, asistenti a mediátoři a překladatelské služby). Dříve tyto aktivity namísto neziskových organizací zajišťovala (různě úspěšně) firma Saparia nebo represivními složky. Od případu Na Domovině 1 nedošlo v MČ Praha-Libuš k podobně rozsáhlému vyhrocení sousedských konfliktů, které by zahrnovalo celý dům nebo více rodin a obyvatel. Klub Hanoi hlavní poskytovatel mediačních služeb, dokáže tyto potenciálně konfliktní situace řešit před jejich eskalací. Ačkoliv existují případy vystěhování domácnosti z bytového nebo rodinného domu v důsledku sporů mezi vietnamskou a českou stranou, jež nešlo vyřešit zprostředkováním komunikace mezi oběma stranami, jsou takové případy ojedinělé. Pozitivní vývoj v oblasti sousedských vztahů je dán nejenom rozvojem mediačních a překladatelských služeb, ale také stabilizací vietnamské populace v posledních letech (počet vietnamských obyvatel MČ Praha-Libuš již významně neroste).

Jak konkrétně řeší otázky soužití s Vietnamci, jsme se ptali přímo obyvatel bytových domů (zástupců společenství vlastníků bytových jednotek nebo bytových družstev), kde v minulosti proběhly sousedské konflikty. Z rozhovorů vyplynulo, že už znají způsoby, jak sousedské spory řešit a Vietnamce nevnímají jako problémovou skupinu. Nicméně stále naráží na problémy v komunikaci v důsledku neznalosti českého jazyka Vietnamci. Nejběžnějším a nejjednodušším způsobem je v tomto ohledu tlumočení novou generací vietnamských dětí a poměrně obvyklá je také komunikace přes majitele bytů, kteří umí česky. V případě pracovních migrantů v areálu Sapa se jako efektivní ukázala komunikace s jejich zaměstnavateli. Dalším způsobem jsou překlady letáků do vietnamštiny (dnes je tato služba dostupná přímo na úřadu městské části) nebo využívání interkulturních mediátorů. V bytových domech, kde došlo k drogové a další kriminalitě nebo k výskytu sociálně-patologických jevů byly nainstalovány kamery.

Velmi kladně hodnotíme pro-integrační opatření zaváděná v posledním roce MČ Praha-Libuš a množství aktivit pořádaných ať již samotnou radnicí, či dalšími subjekty (neziskové organizace, občanská sdružení, Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo kultury ČR, iniciativy samotných Vietnamců), jejichž cílem je snaha o to, zapojit Vietnamce žijící v MČ Praha-Libuš do života této městské části jakožto její plnohodnotné obyvatele. Tyto aktivity pokládáme za krok dobrým směrem a slibný začátek toho, co by mohlo při angažovanosti všech zúčastněných stran, vést k harmoničtějšímu soužití všech občanů MČ Praha-Libuš a k tomu žít v budoucnosti spolu místo jen vedle sebe.

4.2 Závěr

Integrační aktivity vůči vietnamské komunitě a systematická spolupráce s ní začínaly v MČ Praha-Libuš až po velkém požáru v Sapě v listopadu 2008. Prvním důležitým opatřením bylo založení Výboru pro multikulturní soužití v červnu roku 2009, který měl koncepčně a

dlouhodobě řešit problematiku integrace cizinců v městské části. Po necelém roce svého působení se výbor zaměřil především na strukturální integraci cizinců a dodržování sociálních a právních norem Vietnamci a dalšími skupinami cizinců, zatímco kulturně-společenské integrační aktivity rozšiřující možnosti mezi-kulturního setkávání a vzájemný dialog, byly omezeny na minimum. Po ukončení činnosti Výboru pro multikulturní soužití v říjnu 2010 se rozšířily integrační aktivity v lokalitě o sociální a kulturní oblast a zároveň došlo k posílení pozitivních a preventivních nástrojů integrace vůči represivním opatřením.

Vývoj v oblasti integrace Vietnamců v MČ Praha-Libuš v posledních třech letech vychází ze spolupráce veřejných a neziskových institucí na lokální, celopražské i národní úrovni, která vedla k prohloubení znalosti integračních potřeb v lokalitě. Integrací cizinců se v posledních letech zabývali na platformách, diskusních fórech, seminářích a workshopech představitelé veřejných institucí a neziskových organizací. Výměna zkušeností a specifikace potřeb při těchto a dalších méně formálních setkáních vedla k zvýšení odbornosti a efektivity forem poskytování integračních služeb v jednotlivých oblastech lokální integrace.

K rozvoji integračních aktivit došlo především v případě neziskových organizací, jejichž počet klientů se v minulých letech výrazně zvýšil a spolu s tím se i rozšířily oblasti jejich působnosti. Mezi hlavní činnosti neziskových organizací patřily jazykové a adaptační kurzy, sociální a právní poradenství, tlumočení, mediace a asistence, volnočasové aktivity a mezikulturní dialog (vedle individuálních vietnamských klientů představují nadále významné příjemce integračních služeb mezi veřejnými institucemi základní školy a mateřské školky). Také v oblasti prezentace vzájemného soužití, která významně ovlivňuje kvalitu vztahů vietnamských a českých Libušanů, došlo k pozitivnímu vývoji. Od roku 2010 nebyl medializován žádný sousedský konflikt s Vietnamci. Úřad MČ Praha-Libuš naopak přispěl, prostřednictvím lokálního časopisu „U Nás“, k pozitivnímu vnímání vzájemného soužití českými obyvateli MČ Praha-Libuš.

5 Soužití mezi majoritou a Vietnamci pohledem většinové společnosti

Tato část se zabývá tématem vzájemného soužití, konflikty a sociální integrací, v městské části Praha-Libuš z pohledu většinové společnosti. Vychází z rozhovorů s českými obyvateli městské části a klíčovými informátory z veřejných a neziskových organizací. Rozhovory byly prováděny průběžně od června do října 2013.

Mezi klíčovými informátory byli představitelé neziskových organizací, které se podílejí na integračních aktivitách, dále vedoucí pracovníci v základních a mateřských školách, organizací nabízejících volnočasové aktivity, předsedové nebo členové orgánů bytových družstev nebo společenství vlastníků bytových jednotek a doplňující informace byly získány dotazy na relevantních odborech úřadu městské části Praha-Libuš. Rozhovory (osobně/telefonicky) jsme provedli s představiteli neziskových organizací Klub Hanoi a Lhače Čhave a v oblasti vzdělání Klubu Junior, Mateřského centra kuřátko, Mateřské školky mezi domy, TJ Sokol, základní školy Ladislava Coňka, v oblasti bydlení Stavebního bytového družstva pracovníků energetiky a dopravy, a s představiteli „Nájemníků a majitelů bytových jednotek Na Domovině 1“, v oblasti veřejného sektoru pak s koordinátorkou pro integraci na ÚMČ Praha 12, představiteli Správního odboru ÚMČ Praha Libuš, Centra pro integraci cizinců – Modřany a Městskou policií - Lhotka.

Rozhovory s českými obyvateli městské části Praha-Libuš byly prováděny v různých místech tak, aby bylo zachyceno co nejširší spektrum obyvatel jak z hlediska místa bydliště, tak věku a sociálního postavení. V rámci výzkumu bylo provedeno 22 individuálních polostrukturovaných rozhovorů s českými obyvateli městské části Praha Libuš a to na sídlišti Písnice, Vodních staveb, v okolí ulice Mirotická a v oblastech nové výstavby. Soubor dotazovaných lidí zahrnuje osoby ve věku 15 až 78 let a reprezentuje spektrum sociálních skupin přítomných v lokalitě; v rozhovorech měly nicméně mírně vyšší zastoupení ženy, z hlediska sociálních skupin důchodci a ekonomicky aktivní a lidé se středním vzděláním. Vedle individuálních rozhovorů proběhly také skupinové rozhovory a dotazování na místních hřištích (sídliště Vodních staveb a sídliště Písnice), restauračních zařízeních (U Báti: 5-7 mužů ve věku 50 – 70 let, Restaurace Na Domovině: 2 muži), v Klubu důchodců (30 osob, 90 % žen) a se skupinkami „pejskařů“. V rámci skupinových a individuálních rozhovorů jsme celkově hovořili asi se 70 osobami.

Názory na integraci a soužití s Vietnamci se mezi obyvateli městské části Praha-Libuš výrazně lišily. Během provedených rozhovorů jsme se setkali s extrémně negativními postoji, kdy jsou vietnamští obyvatelé vnímáni jako „privilegovaná skupina obyvatel, která se živí kriminalitou“ a „ohrožuje život, bezpečnost, a majetek občanů Libuše a Písnice“ a zároveň i velmi pozitivními jako „jsou součástí Libuše, neumím si už představit život bez nich“ nebo „jsou slušní, milí a pracovití“ (citace z rozhovorů s obyvateli městské části Praha-Libuš). Podle našich klíčových informátorů z neziskových organizací se pozitivní a negativní postoje v městské části vyskytují zhruba ve stejné míře. To potvrdily i provedené rozhovory s obyvateli Prahy-Libuše. Obyvatelé často neměli jednoznačný postoj k otázce soužití s Vietnamci v městské části Praha-Libuš.

Velmi často jsme se při prvotní výpovědi a nahlížení na Vietnamce setkávali se zažitým, automatickým používáním (většinou negativních) stereotypů. Z veřejného diskurzu přejímané náhledy (nikoliv založené na vlastní osobní zkušenosti) na Vietnamce a jejich vlastnosti a činnosti respondenti generalizovaně přisuzovali všem Vietnamcům. V následném dialogu se pak ale obvykle ukázalo, že obyvatelé mají ve skutečnosti mnohem různorodější názory. Byli sice z počátku velmi negativní k určitým projevům, jako například drogová problematika nebo problematické soužití v bytových domech, zároveň ale připouštěli, že se negativní náhledy týkají také Čechů nebo pouze některých skupin a aktivit Vietnamců.

V první části této kapitoly jsou zmapována témata neporozumění a konfliktů, místa jejich výskytu a odlišnosti v jejich vnímání sociálními skupinami. Druhá část se zabývá mezietskou interakcí v každodenním životě obyvatel městské části, její kvalitou a frekvencí, včetně bariér rozvoje mezietských vazeb a zároveň procesů a podmínek, které ji podporují.

5.1 Neporozumění a konflikty

Tato část výzkumné zprávy se zaměřuje na zmapování negativních názorů na Vietnamce, témata vzájemného neporozumění a vnímané a skutečné konfliktní situace v MČ Praha-Libuš. Kapitola se postupně zabývá tématy neporozumění a konfliktů ve vzájemném soužití, místy, kde ke konfliktním situacím dochází se zaměřením na lokality vyšší koncentrace bydlení Vietnamců a na sociální skupiny, které explicitně vyjadřují negativnější pohled na Vietnamce.

Abychom zjistili jaký je dnes skutečný rozsah sousedských konfliktů, provedli jsme vedle terénního výzkumu přímo v lokalitách s vyšší koncentrací Vietnamců a problémů spojených s Vietnamci také rozhovory s klíčovými aktéry, kteří řeší problémy v mezietském soužití v městské části Praha-Libuš. Jedná se o zástupce samosprávy městské části Praha-Libuš (správní odbor) a městské části Praha 12 (odbor sociálních věcí), městskou policii a neziskovou organizaci Klub Hanoi.¹⁷ Na správní odbor městské části přišlo v minulých letech pouze velmi málo stížností od českých obyvatel. Spíše se jedná o jednotky než desítky případů. Z perspektivy městské policie (telefonické dotazování – nešlo oficiální cestou přes tiskové centrum MV) se Vietnamci nedopouštějí přestupků nějak výrazně častěji než česká populace. V minulosti se na úrovni místa bydliště například jednalo o vaření vietnamských jídel pro restaurační zařízení v místě bydliště nebo vyhazování odpadků na ulici. Tyto případy jsou nicméně poměrně ojedinělé (asi jeden případ za čtvrt roku). Městská policie proto nepovažuje porušování pravidel společného soužití Vietnamci a sousedské problémy za závažný problém. Podobně Jiří Kocourek, ředitel klubu Hanoi, nevnímá, že by stížnosti českých obyvatel a sousedské konflikty byly velmi rozšířené. V rámci projektu „Spokojené sousedství“ byl klub Hanoi v minulém roce přizván k mediaci maximálně deseti případů sousedských sporů a to na úrovni jednotlivých bytových jednotek i celých bytových domů. Případy se týkaly správy domu, například nepořádku kolem popelnic, zničeného interiéru domu nebo špatného parkování. V některých případech přitom nebylo jednoznačné, zda se porušení bytového řádu dopustili vietnamští nebo čeští obyvatelé. Lze shrnout, že ačkoliv

¹⁷ Vedle uvedených veřejných institucí a neziskových organizací se tématem zabývali další aktéři – například nezisková organizace Info-dráček.

případy problematického soužití existují, počet konfliktů v sousedství je relativně nízký a fakticky v Libuši převládá bezproblémové soužití.

5.1.1 Témata neporozumění a konfliktů ve vzájemném soužití

Ačkoliv problémy v soužití majority a Vietnamců nejsou nejzávažnějšími problémy, které řeší obyvatelé MČ Praha-Libuš, přináší narůstající etnická a sociální diferenciaci některá nová témata, kolem nichž se odehrává neporozumění, a vznikají konflikty. Jisté napětí a nedůvěra jsou často založeny na přejímání obecnějších témat z národního mediálního diskurzu, se kterými jsou spojováni Vietnamci. Jde především o **drogovou kriminalitu a hospodářské delikty (pašování falešného „značkového“ zboží, daňové úniky a to zejména v souvislosti s areálem Sapa)**. Přestože se s těmito jevy obyvatelé sami nesetkávají, informace o nich se šíří v diskurzivní rovině ve formě obecně sdílených stereotypů spojovaných s celou etnickou skupinou Vietnamců, a to často při zveličování závažnosti a rozsahu těchto jevů.

*„Můj názor na Vietnamce je, že určitá skupina dře, ale majoritní skupina prodává drogy, kšeftuje a neodvádí daně.“
ekonomicky aktivní, 22 let, ulice Na Okruhu*

Vedle témat, která jsou utvářena a šířena v národním měřítku, existují v městské části Praha-Libuš konfliktní témata, která vznikla na lokální úrovni. Vietnamci jsou považováni za příčinu dlouhodobých problémů, které obyvatelé v městské části každodenně zažívají. Za hlavní problém je považováno **zatížení dopravní infrastruktury, životního prostředí (netřídění odpadu a černé skládky) a také veřejných zdrojů**. Jejich nedostatek nebo nízká kvalita je dávana za vinu Vietnamcům. Častěji jsou tyto konflikty zmiňované lidmi s nižším sociálním statusem, staršími lidmi nebo starousedlíky. Konfliktní témata zřejmě odráží nespokojenost se životní situací a vývojem v městské části. Vietnamcům jsou přisuzovány negativní společenské jevy bez ohledu na to, zda s nimi skutečně souvisí nebo v jaké míře se na nich podílejí. Skutečné hlubší a často mnohostranné podmíněnosti a příčiny negativně vnímaných jevů a procesů nejsou obyvateli diskutovány. Zde je dozajista pole pro další rozvíjení komunikace vůči veřejnosti a osvětlování skutečných příčin negativně vnímaných dějů v městské části Praha-Libuš.

Agendy 21 „Deset problémů Libuše a Písnice“

Relativní závažnost problémů, které přináší vyšší koncentrace Vietnamců a existence areálu Sapa, a kvalitu mezietnického soužití ukazují výsledky Agendy 21 „Deset problémů Libuše a Písnice“, která probíhá v městské části každoročně už od roku 2009. Problémy, o kterých se hlasuje ve veřejné anketě, formulují sami obyvatelé, účastníci diskusního fóra. V pěti minulých ročních se pravidelně objevovaly problémy v soužití s Vietnamci nebo problémy týkající se areálu Sapa. Nikdy ovšem nepatřily k nejzávažnějším. Problémy související s vietnamskou menšinou se v některých letech týkaly areálu Sapa (dopravního napojení nebo neznalosti služeb, které poskytuje), jindy integrace a mezietnického soužití (v případě potřeby integračních a preventivních programů). Větší problém než tato témata představuje podle místních dopravní situace - zatížení městské části automobilovou dopravou, špatná dopravní obslužnost MHD nebo problematika parkování. Vysokou prioritu získávají také otázky dodržování územního plánu, ochrany před negativními vlivy nové výstavby, stavu a

investic do školství, sportovišť a veřejných prostor nebo problémy bezpečnosti (prodej drog, herny a kasina).

Drogy

Výroba drog, prodej drog na ulici, koncentrace drogově závislých v lokalitě a související sociálně-patologické jevy patří k nejzávažnějším konfliktním tématům spojovaným s Vietnamci. Drogová problematika výrazně zhoršuje percepci Vietnamců a ovlivňuje kvalitu života v celé městské části. Vnímanou závažnost tohoto problému navíc posiluje mediální diskurs. Podle průzkumu společnosti Newton Media (2013) došlo v souvislosti s vietnamskou drogovou kriminalitou k proměně mediálního zobrazování Vietnamců. Negativní aspekty českého Vietnamce se od roku 2008 proměňují z „nelegálního a nebezpečného zboží“ v prostředí „tržnice“ směrem k „drogové kriminalitě“. V roce 2013 média referují o „drogové kriminalitě“ Vietnamců, již stejně často jako o Vietnamcích v souvislosti s „prostředím tržnice“.

V městské části bylo odhaleno několik varen drog, tyto kauzy se následně přenesly do konfliktů v sousedských vztazích, a situace ve vzájemném soužití se zhoršila (místní obyvatelé psali stížnosti na Ministerstvo vnitra ČR a Policii ČR). Nicméně na začátku roku 2013 došlo k uklidnění situace.

„Vedle nás bydleli Vietnamci dřív. V roce 2011 na ně vlítly, pěstovali tam marihuanu. Díky nim tady přibilo kriminality (...) Ted' už je za sousedy nemám, ten barák byl poničený, majitel ho předělal a bydlí tam české rodiny.“

důchodkyně, 74 let, ulice Slavonická

Problémy však stále přetrvávají ve veřejném prostoru. Protidrogová koordinátorka Úřadu městské části Praha 12, paní Marie Vašáková mluví o vznikající drogové scéně. Drogy se zde prodávají přímo na ulici (podobně jako na Václavském náměstí) a v lokalitě se proto koncentrují drogově závislí.

„ Jako největší problém tady v městské části vidím drogy. Nabízeli mi je přímo támhle u Modřanské rokle. Taková partička pěti, šesti Vietnamců v černém autě. Moji kámoši mají pervitin od nich.“

ekonomicky aktivní 22 let, ulice Na okruhu

Obyvatelé si všímají také policejních zásahů proti kriminálním aktivitám, které si s drogami spojují. Policejní zákroky jsou pak mimořádností v obvyklém běhu událostí v jejich okolí.

„Vedle nás je rodinný dům, tam jsou pořád policisté. Někdy i v noci ve dvě hodiny. Dělají tam zásahy kvůli drogám.“

důchodkyně, Klub důchodců

Přesnější a podrobnější informace o drogové problematice přinese „Monitoring terénu Prahy 12 se zaměřením na prevenci sociálně patologických jevů“, který proběhne v listopadu

tohoto roku. Jedním z jeho cílů je zmapovat rizikové lokality, kde dochází k prodeji drog, přebývají drogově závislí nebo lidé bez domova. Podle našich informací jsou drogová kriminalita ve smyslu distribuce drog, a související sociálně-patologické jevy nejvíce koncentrovány v rezidenčních oblastech v Libušské ulici, konkrétně v blízkosti kasin a úřadu městské části Praha-Libuš.

Nelegální ekonomické aktivity, podvody na daních, zabírání ekonomických příležitostí a nerovné podmínky

Negativní názory na ekonomické činnosti a podnikání Vietnamců jsou v Praze-Libuši spojovány především s areálem Sapa. Ten byl v médiích v posledních letech prezentován jako místo, kde dochází k hospodářské kriminalitě, především padělání zboží, a závažnému porušování hygienických a bezpečnostních standardů. V rozhovorech, které jsme provedli s obyvateli městské části, docházelo k přebírání mediálního diskurzu ve výrazech jako „Malá Hanoi“, „uzavřený svět“, „svět s vlastními pravidly“ nebo „stát ve státě“. Areál byl považován za cizí uzavřené místo a zároveň místo poměrně nebezpečné (respondenti často uváděli, že by do areálu nevstoupili sami).

„Z mého pohledu mi vadí problémový areál Sapa, který je jen velmi obtížně kontrolovatelný, a o němž se veřejně mluví jako o místu, kde probíhají všelijaké nelegální aktivity, a to nejspíše při vědomí jeho správců a možná i PČR. A nemám na mysli zdaleka pouze prodej padělaného zboží.“
muž, podnikatel, vysokoškolské vzdělání, ulice Na Okruhu

Mediální obraz Vietnamců ve spojení s kriminalitou vytváří obavu z nelegálních nebo nejasných ekonomických aktivit cizinců. V diskursivních interpretacích jsou ekonomické aktivity jen jednou z řady negativních činností Vietnamců v Česku, které se však mohou snadno stát nebezpečné a kriminální.

„V Sapě žijou a pracují lidi, kteří jsou tu nově a chtějí se vrátit domů. Dost pochybuju o tom, jak si vydělávají. Nemají zájem o integraci, nemají snahu a jsou to potenciální kriminálníci.“
studentka vysoké školy

Opakovaně a dlouhodobě se objevují se také „městské legendy“ o podzemním komplexu pod Sapou (bývalým masokombinátem), ve kterém nelegální aktivity probíhají. Policejní šetření však už v minulosti prokázalo, že „podzemní město“ neexistuje.

„Pod masňákem je ještě jedno město, ve sklepech jsou zavřený vietnamský holky a šijou tam jak blázen“
důchodkyně, Klub důchodců

Někteří obyvatelé se domnívají, že Vietnamci mají oproti českým obyvatelům zvýhodnění, které jim údajně poskytuje stát. Uváděné výhody jsou někdy velmi konkrétní (např. daňové prázdny), zároveň ale neodpovídají platné legislativě. Tyto názory však mohly vzniknout

v minulosti, kdy orgány státní správy v areálu Sapa nevynucovaly dodržování legislativních pravidel důsledně.

„Jsou pracovití, to jim nikdo nebere, když nemusí pět let platit daně, to není spravedlivý. A ať se taky naučí česky. Jinak tu nemaj co dělat.“
důchodkyně, Klub důchodců

Stejně jako jiné národnosti jsou i Vietnamci spojováni se ztrátou pracovních příležitostí pro české obyvatele, nezaměstnaností a dalšími sociálními problémy. Konkurence od vietnamských obchodníků byla pro české podnikatele likvidační.

„Vietnamci vytěsnili z práce naše lidi. Proto nechodím na Sapa, nechci je podporovat.“
důchodkyně, Klub důchodců

Tyto interpretace nezachycují širší souvislosti podnikatelských aktivit Vietnamců, kteří se maloobchodu začali věnovat krátce po roce 1989. Maloobchod byl tehdy slabě rozvinutý a docházelo k výraznému rozšiřování obchodní sítě. Přehlíženy jsou také potenciální pozitivní aspekty imigrace (např. to, že cizinci představují také určitou kupní sílu).

„Vietnamci tu spláchli všechny kšefty.“
muž, hospoda U Báti

Doprava

Vysoká dopravní zátěž v lokalitě (zejména na ulici Libušská) je některými obyvateli spojována výhradně s dojížděním Vietnamců do areálu Sapa. Obyvatelé přitom často nejdou za zjednodušení v tomto negativním stereotypu a neuvažují další příčiny vysoké intenzity dopravy na ulici Libušská¹⁸.

„No, špatnou zkušenost s Vietnamci nemám, ale za negativní považuju, že je jich tu opravdu hodně na jednom místě, a ty zácpy kvůli Sapě.“
žena, věk 50 let, podnikatelka, vysokoškolské vzdělání, ulice na Šejdru

¹⁸ Pomineme-li obecný výrazný nárůst individuální automobilové dopravy v posledních 20 letech, pak vedle zákazníků areálu Sapa využívají Libušskou ulici také obyvatelé rychle rostoucích obcí v zázemí Prahy k pravidelnému dojíždění do centra města, které koncentruje pracovní příležitosti. Pokračující suburbanizace a vznik pracovních příležitostí v zázemí Prahy navíc může dopravu na Libušské dále zhoršovat.

Kriminalita, gamblerství a sociálně-patologické jevy

S Vietnamci jsou spojovány také další obecně negativně vnímané jevy, jako je kriminalita nebo gamblerství, které se v posledních letech stávají pro některé obyvatele více viditelné. Současné zvyšování výskytu heren a nárůst vietnamského obyvatelstva je proto v těchto interpretacích propojován.

*„Herny, a před nima stojí hlavně Vietnamci. To je něco strašného, to tu nikdy nebylo.“
důchodkyně, 62 let, Libušská*

Velký počet Vietnamců nutně vede k odlišným zkušenostem s různými příslušníky této skupiny. Veskrze pozitivní obraz vzniklý ve většině těchto vztahů je proto u některých obyvatel narušován jinou bezprostřední zkušeností.

*„Proti Vietnamcům nic nemám. Ve škole, na besídkách, jsou moc šikovní. Zdravím se taky s vietnamskou kamarádkou ve stánku u Alberta (...). Vietnamec mě ale okradl, vzal mi peněženku z kočárku.“
žena, na mateřské dovolené, 35 let*

Vietnamská kriminalita dostává v diskursivních interpretacích na jednu stranu velice konkrétní (a zároveň velice nebezpečný) rozměr, zároveň se však původ těchto informací stává velmi neurčitý.

*„Tady na hřišti se prý Vietnamci postříleli, slyšela jsem to od sousedů.“ (...)
„Vietnamci chodí hrát taky do Fortuny.“
děti na sportovním hřišti, sídliště Vodních staveb, věk okolo 15 let*

Vietnamci jsou spojováni s konkrétními problémy i tehdy, když s nimi mají podle jiných zdrojů jen málo společného. Vlastnictví heren a bohatnutí díky gamblerství je připisováno Vietnamcům, i když podle sdělení starosty městské části Praha-Libuš jsou jejich majitelé Češi.

*„Všechna kasina, je jich tady asi 15, jsou Vietnamců.“
důchodce, 63 let, Libušská*

Ve výzkumu jsme narazili také na konspirační teorie, které popisují velký vliv Vietnamců na aktivitu samosprávy a dalších orgánů. Vietnamci jsou spojováni s mafiánskými praktikami, kterými ovládají dění a zabraňují tak řešení problémů, protože by je takové řešení poškodilo.

*„Je to všechno ze shora nařízené, že se s tím nedá nic dělat. (...) je to mafie nahoře.“
důchodkyně, Klub důchodců*

Nízké hygienické standardy, hluk, netřídění odpadu a černé skládky

Místní diskurs reflektuje zkušenosti ze soužití s některými vietnamskými domácnostmi v bytových domech. Rozšiřují se spíše negativní zkušenosti, na základě kterých si obyvatelé vytvářejí očekávání od vzájemného soužití.

„Vedle Vietnamců by mi vadilo bydlet. Mají balkony plné zboží, hází odpadky z oken a bordel nechávají všude stát (....) Známá s nimi má špatné zkušenosti.“

podnikatelka, 57 let, Mezi domy

Problémem může být také odlišný denní režim Vietnamců a ostatních obyvatel. Velká pracovní vytíženost Vietnamců, jejich dlouhá pracovní doba, posouvá jejich aktivity buď do časných ranních hodin, nebo naopak do pozdního večera. V obou případech tyto aktivity kolidují s očekávaným ranním a večerním klidem.

„Když bydlím vedle Sapy, v pět hodin ráno chodí Vietnamci do práce, třese se mi podlaha (...) Je to hroznej smrad, držky jsou cítit a až k nám domů. (...) Nejsem s Vietnamci spokojená, je to chyba, že se tady usadili. Peníze všem prostě zavřeli hubu. (...)“

důchodkyně, Klub důchodců

„Naproti našemu domu v Mirotické měli mejdan, bylo jich tam tak 20, byl to dost hukot.“

muž, ekonomicky aktivní, 44 let, ulice Mirotická

Verbalizované vztahy k Vietnamcům souvisejí také s osobními prioritami a tématy, která jednotliví mluvčí považují za důležitá. Obyvatelé, kteří přikládají velký význam ochraně životního prostředí, proto negativně vnímají, pokud někdo z vietnamské komunity např. nesprávným způsobem likviduje odpad.

„Měla jsem problémy s vietnamskou komunitou. U písničkyho potoka poházeli pytle za Sapy, byly v nich kosti kuřat. Lezli z toho červy několik metrů dlouhý. O ekologický témata prostě nemají zájem.“

Předsedkyně sdružení Stromy

Likvidace odpadu je jen jednou z dílčích činností, kde příslušníci majoritní společnosti vnímají odlišnosti ve vztahu k životnímu prostředí nebo dodržování hygienických návyků. To se může přenášet až do obav z konzumace jídla ve vietnamských restauracích.

„Ve vietnamský restauraci bych si nic nedal, mají špatný hygienický principy.“

důchodce, muž, 64 let, Libušská

Využívání služeb

Soužití více etnik na území městské části Praha-Libuš znamená také společné využívání veřejných prostorů, veřejných služeb nebo občanské vybavenosti. Protože některé veřejné služby nejsou poskytovány všem obyvatelům, kteří o ně mají zájem, objevují se v této souvislosti i kritiky na stranu Vietnamců. V diskursivní interpretaci není problémem nedostatečná kapacita poskytovaných služeb, ale Vietnamci, kteří také využívají tyto služby (a tím je neumožňují využívat někomu jinému).

*„Vadí mi, že tady Vietnamci zabírají místa českým dětem ve školkách.“
žena na mateřské dovolené, dětské hřiště, sídliště Písnice*

Vedle veřejných služeb s omezenou kapacitou však někteří obyvatelé vnímají také velké nákupy Vietnamců v obchodech. Velké nákupy Vietnamců jsou negativně vnímány jako ohrožení, protože mohou vést k nedostatku některého zboží v obchodech, který mají obyvatelé nejbližší.

*„Vietnamci tady vykupují zboží v Albertu, to mě štve.“
žena na mateřské dovolené, dětské hřiště, sídliště Písnice*

Opatření, která jsou v některých obchodních řetězcích zavedeny proti nákupům ve velkých objemech, však také mohou být příčinou sporů nebo konfliktů.

*„Dcera prodává v Penny marketu. Vietnamec ji tam napadl za kasou, protože mu nechtěla prodat zboží. Mají v práci regule, kolik se maximálně dá prodat.“
důchodkyně, 62 let, Ke Kurtům*

Neznalost jazyka

Překvapivě v malé míře se v negativně laděných výpovědích obyvatel objevovala kritika nedostatečné znalosti jazyka a kulturních zvyklostí každodenního soužití.

*„Hlavně by se měli naučit česky, neumí a nerozumí, když něco chcete. Radila jsem paní v trafice, jak se naučit česky.“
důchodkyně, 62 let, ulice Mezi domy*

Zmíněno bylo také nezdravení nebo neodpovídání na pozdrav. Mluvčí zdůrazňuje, že Vietnamci nezdraví, ale již to neporovnává se zdravením nebo nezdravením se mezi původními obyvateli.

*„Snažil jsem se je naučit zdravit. U dospělých se mi to nedaří, u dětí trochu.“
důchodce, 78 let, ulice Ke Kurtům*

Rostoucí počet a podíl Vietnamců

V rozhovorech a širším veřejném diskurzu se objevují obavy z dalšího vývoje Libuše spojené s významnou přítomností Vietnamců a zejména dalším zvyšováním jejich počtu. Důvodem negativního vztahu a obav je samotný vysoký počet Vietnamců.

„Na Vietnamcích mi nevadí nic konkrétního, prostě jen to, že je jich tady moc.“

studentka, 18 let, střední bez maturity, ulice Mezi domy

Velký počet Vietnamců vyvolává negativní hodnocení i tehdy, když mluvčí zároveň uznává jejich některé pozitivní vlastnosti.

„Nemám moc rád Vietnamce, jsou pracovití, ale je jich tady moc.“

důchodce, 78 let, ulice Ke Kurtům

Velký počet Vietnamců vadí zejména při srovnání s jinými čtvrtěmi. Koncentrace Vietnamců posiluje jejich vnímaný počet a význam. Viditelnost vietnamské menšiny v městské části Praha-Libuš vede k pocitu ztráty, vytrácení se vlastní skupiny („nás“) mezi pravděpodobně (dle mluvčích) dominujícími Vietnamci.

„Proč jsou tady všichni, proč na jednom místě, vadí nám, že jsme pohlcení Vietnamci.“

ekonomicky aktivní, 55 let, Výletní

Pocit ztrácení se mezi jiným etnikem je umocňován výraznou kulturní odlišností. Vnímaná „úplná odlišnost“, velký počet a jeho další růst vyvolává negativní reakce a neochotu k soužití s Vietnamci.

„Nechci žít vedle početné komunity, která má úplně jiné zvyky. Kor když jejich počet podle mě roste“

žena, věk 50 let, podnikatelka, vysokoškolské vzdělání, ulice na Šejdru

V některých výpovědích se zároveň ukazuje výrazně nadsazená představa o počtech Vietnamců, i o místech jejich bydlišť. Areál Sapa je spojován s bydlením cizinců, i když k bydlení neslouží. Uváděný počet Vietnamců se někdy blíží i celkovému počtu obyvatel městské části Praha-Libuš (nebo celkovému počtu Vietnamců v celé Praze).

„8000 žije na Sapě, ale přihlášeno je asi 2000. Vietnamci tak šidí město na daních. Musí se tady pro ně z našich peněz opravovat silnice.“

důchodkyně, Klub důchodců

Trh s bydlením

Další růst počtu a podílu Vietnamců v městské části povede podle obyvatel ke skupování nemovitostí a nové výstavbě domů a bytů pro Vietnamce a Vietnamci a v důsledku k vytlačování původních usedlých obyvatel prostřednictvím působení realitního trhu. Obyvatelé mají často velmi nereálnou představu o počtu usídlených Vietnamců v lokalitě.

Jimi zmiňované počty jsou silně nadhodnocené oproti oficiálním údajům i odhadům, k nimž jsme dospěli v rámci terénního mapování (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012). Ve vztahu k realitnímu trhu jsou obyvateli na jedné straně vyjadřovány obavy z velkého zájmu Vietnamců o nemovitosti v Libuši, což vede k jejich vyšším cenám a nedostupnosti pro jiné zájemce. Negativně je také vnímán zájem Vietnamců o novou bytovou výstavbu v Libuši.

*„Mě šťve, že vedle baráku je prostranství 30 x 60 metrů, je to malý, a Vietnamec tam chce stavět barák, to mě šťve.“
důchodce, 78 let, ulice Ke Kurtům*

Na druhé straně se v rozhovorech často opakovalo téma neprodejnosti bytů na Libuši kvůli obavám z Vietnamců a tím i nízkých prodejních cen nemovitostí.

*„Otázka je, proč došlo v MČ k takové koncentraci. Proč tady bydlej. On to nechce Čech koupit. Je to neprodejné, jde to prodat pouze Vietnamcům.“
důchodkyně, Klub důchodců*

Bez ohledu na jistý vnitřní rozpor takového hodnocení se šíří představa, že jediní na trhu byty poptávající zákazníci jsou Vietnamci, jimž obyvatelé své nemovitosti prodávají pod cenou. Naše výzkumy trhu s nemovitostmi v městské části ale takto jednoznačný trend nepotvrzují (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012).

*„Hodně Čechů si tady přijde utlačovaných a stěhují se jinam. Uvolňují se byty pro Vietnamce, který je kupují. Málokterý Čech sem přijde nově.“
žena, studentka vysoké školy*

Kulturní charakteristiky nejsou interpretovány jen z pozitivního náhledu

Vedle konfliktních témat o Vietnamcích v městské části Praha-Libuš, jsou mezi Čechy rozšířené také pozitivní postoje k Vietnamcům a jejich přítomnosti v městské části. Pozitivně jsou obvykle vnímány některé „kulturní“ charakteristiky pracovitost a skromnost Vietnamců, dále slušnost a mírumilovnost Vietnamců, nebo pilnost dětí na základních školách. Přesto bývají také tématem negativních interpretací.

*„Oni se neusmívají, oni se vysmívají.“
žena, ekonomicky aktivní, 54 let, Drůbežářská*

5.1.2 Konflikty v lokalitách bydlení Vietnamců

Podle klíčových informátorů z veřejného a neziskového sektoru nelze nijak blíže lokalizovat místa, kde by docházelo ke zvýšenému výskytu sousedských konfliktů mezi Vietnamci a Čechy. Podobná analýza dokumentů městské samosprávy, včetně zveřejněných stížností místních obyvatel, a lokálního diskurzu v podobě časopisu „U Nás“, nevedla k jasnému určení vyšší koncentrace konfliktů ve vzájemném soužití na úrovni domů nebo ulic. V terénním

výzkumu jsme se proto zaměřili na lokality s vyšší pravděpodobností reálných sousedských sporů s Vietnamci, tedy místa vyšší koncentrace Vietnamců, především sídliště a novou výstavbu v okolí Sapa, a zároveň na místa, kde se místní obyvatelé častěji setkávají s konfliktními tématy spojenými s Vietnamci, především s drogovou kriminalitou a souvisejícími sociálně-patologickými jevy, tedy na oblast severně od areálu Sapy, především v ulici Libušská a jejím nejbližším okolí.

Tato část mapuje sociální konflikty na úrovni sousedství v lokalitách vyšší koncentrace Vietnamců. Ty se nacházejí ve dvou typech zástavby. První z nich představují sídlištní byty a domy, druhou jednotlivé nově postavené rodinné nebo bytové domy. V prvním případě jsme se zaměřili na sídliště Písnice (především ulice Výletní, Zahrádecká a Na Okruhu) a sídliště Vodních staveb (ulice Na domovině, K Lukám, V rohu a V koutě).¹⁹ V případě nových bytových domů jsme provedli šetření v domě Šátalská 2, Dobronická 35, ulici Nad Libušským potokem a Ostředecká. V těchto místech jsme uskutečnili rozhovory s obyvateli, a pokud to bylo možné, tak také s představiteli vybraných družstev nebo společenství vlastníků. Navíc jsme se zaměřili na přechodná ubytovací zařízení - ubytovnu Libuš a hotel Cham, v němž se měli podle našich informátorů zdržovat skupiny sociálně slabých Vietnamců.

Sídliště

Sídliště Písnice je největší sídlištní komplex v městské části Praha-Libuš s přibližně 3 000 obyvateli, který je zároveň nejbližší areálu Sapa. Sídliště bylo postaveno v několika etapách v 80. letech 20. století. Nachází se zde panelové domy s byty většinou v soukromém vlastnictví. Několik domů zde nicméně vlastní firma ČEZ, která byty pronajímá za regulované nájemné (jedná se především o domy v ulici Ke Kurtům a Mezi Domy). Vietnamci bydlí většinou v bytech v soukromém vlastnictví převážně v ulici Na Okruhu (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012)

Na sídlišti Písnice jsme provedli šetření s obyvateli a dále s představitelům „Stavebního bytového družstva pracovníků energetiky a dopravy“, které spravuje asi čtvrtinu místních ubytovacích kapacit - 300 bytů ve čtyřech panelových domech v ulicích Výletní, Zahrádecká a Na Okruhu. Vietnamci v nemovitostech ve správě bytového družstva vlastní třicet převážně čtyř-pokojových bytů, tedy asi 10 % všech bytových jednotek.²⁰ V některých domech se koncentrují více - jsou majitelé více než třetiny bytů a zahrneme-li také nájemníky, ještě větší podíl bytů obývají.

Témata sousedských sporů se na úrovni bytových domů týkají například problémů v oblasti třídění odpadu a odvozu odpadu nebo údržby společných prostor. Většinou nelze v těchto případech určit, kdo konkrétně porušuje pravidla společného soužití. Specifickým problémem, který se objevuje v souvislosti s Vietnamci, je nedodržování hygienických a bezpečnostních předpisů. Někteří Vietnamci nerespektují původní funkci bytů, tj. k bydlení, a

¹⁹ Ve výzkumu jsme blíže nemapovali sídliště v ulicích Mírotická, Zbudovská a Čimelická. Jedná se o jedno z nejmladších sídlišť v Česku s kapacitou přibližně 600 obyvatel s nízkou koncentrací cizinců (Sýkora, Brabec, Matoušek 2012).

²⁰ Konkrétně se jedná o domy Výletní 361 až 366, Zahrádecká 371 a 372, Na Okruhu 392 a Na Okruhu 384 až 389.

využívají je pro svou podnikatelskou činnost jako ubytovny pro pracovní migranty, sklady zboží nebo zde provozují některé další činnosti související s jejich podnikáním. V důsledku toho dochází ke zhoršení kvality bydlení obyvatel bytového domu. V poslední době se například v jednom z bytových domů řešil výskyt švábů, což je dáváno do souvislosti se sklady v bytech.

Další skupina konfliktních situací pramení z kulturně nebo sociálně podmíněných odlišností v denním rytmu a využívání bytů. Životní styl Vietnamců a jejich kulturní zvyklosti neodpovídají českým zvyklostem. Některé vzorce chování a rituály se mohou zdát Čechům nepřírozené a podezřelé. V kombinaci s nižší informovaností Vietnamců o pravidlech společného soužití pak dochází ke konfliktním situacím. Další konfliktní témata vyplývají spíše ze sociálního postavení Vietnamců než z odlišné kulturní příslušnosti. Hluk v pozdně večerních nebo ranních hodinách souvisí s vysokou pracovní vytížeností nebo vyšší koncentrací sociálně slabších skupin Vietnamců v bytech.

„Někdy se sejde více rodin, mají tam dvě děti, no a naši, když vstávají v pět nebo šest, tak s nima mají problém. Nebo když se scházejí slavit svátky. Třeba když pálejí ty peníze. Jednou nám pálili peníze na vysoce hořlavém PVC. Problém, samozřejmě. (...) Když se vaří taky problém. Naši lidi, hele čuchám plyn. Tak se zavolá pohotovost, přijedou, hele, nikde nic, nemůžou najít, pak se zjistí, že Vietnamci vařili polívku. Nevím z čeho, ale Čechům to připadalo jako, že to je plyn.“

SBDJ, Hastík

V bytových domech, které spravuje „Stavební bytové družstvo pracovníků energetiky a dopravy“, ani jinde na sídlišti Písnice se podle našich informátorů neřešila drogová kriminalita. Objevily se zde ovšem některé související sociálně-patologické jevy a to převážně v české populaci - drogově závislí se pohybovali v okolí domů a v několika případech také přespávali ve společných prostorách domů.

Mezi obyvateli bytových domů, se kterými jsme provedli rozhovory na sídlišti Písnice, převládal v otázce sousedského soužití s Vietnamci spíše lhostejný postoj. Sousedské konflikty nikdo z dotazovaných nevnímal jako podstatné, výrazně ovlivňující jejich kvalitu života. Pouze v případě ulice U Bazénu si obyvatelka stěžovala na štěnice v domě, které dávala do souvislosti se sklady zboží v bytových prostorech. Ostatní obyvatelé jmenovali některé problémy, o kterých slyšeli od svých známých. Jednalo se například o zápach z vaření nebo hluk v bytech, ale přitom uváděli, že sami osobně negativní zkušenost s Vietnamci nemají. Přesto byl jejich pohled na soužití s Vietnamci spíše negativní při odkazování na ve společnosti rozšířené negativní stereotypy.

Sídliště Vodních staveb se nachází severně od areálu Sapa v jeho těsné blízkosti v ulicích Na domovině, V rohu a V koutě. V panelových domech zde bydlí asi 2000 obyvatel. Sídliště bylo postaveno v 80. letech 20. století a bytové domy jsou ve vlastnictví družstev nebo společenství vlastníků. Nejvíce Vietnamců je koncentrováno v bytových domech v ulicích Na domovině a V koutě. Podobně jako na sídlišti Písnice jsme se při rozhovorech s obyvateli setkali většinou s neutrálními a lhostejnými postoji vůči vietnamským sousedům. Soužití s

vietnamskými obyvateli nevnímali nikdo za výrazně problémové. Nicméně, podobně jako na sídlišti Písnice, obyvatelé projevovali negativní názory na soužití s Vietnamci jako specifickou etnickou skupinou.

Na sídlišti Vodních staveb jsme se blíže zaměřili na bytový dům Na Domovině 1, kde v roce 2010 došlo k eskalaci konfliktu mezi obyvateli, v médiích často reprezentovaném jako konflikt s Vietnamci hrozící vznikem domobrany.²¹ Bytový dům Na Domovině 1 původně sloužil jako ubytovna pro pracovníky podniku Vodní stavby. Část nových majitelů nechala byty v původním stavu a nadále je užívala jako ubytovny. V bytech o maximální velikosti 1 + 1 bydlelo i sedm nebo osm pracovních migrantů. Levné a nekvalitní bydlení koncentrovalo drogově závislé a jinak problémové obyvatele. V domě a jeho okolí docházelo k výrobě a distribuci drog, prostituci, vandalismu, krádežím nebo násilným přepadením. Problémy se přitom týkaly nájemníků – Čechů, Vietnamců, Ukrajinců a dalších skupin cizinců, v osmi bytových jednotkách z celkového počtu 118.

„Samozřejmě jsou tady nějaké problémy, ale ty jsou běžné. Šváby v bytě, to musíme strpět, pachy po chodbách, to je problém, ale stačí upozornit a oni hned reagují. S Vietnamskou komunitou opravdu nejsou nějaké problémy. Stále jsou to ti stejní lidé, kteří otevrou dveře a pozdraví.“

Kamil Bolek, obyvatel Na Domovině 1

Situace eskalovala v roce 2010, kdy obyvatelé domu začali hovořit o založení domobrany. Konflikt se následně řešil prostřednictvím represivních opatření, interkulturních komunikačních nástrojů a tlakem na vystěhování problémových skupin nájemců. Cílem tohoto tlaku byla proměna „ubytoven“ pro sociálně slabší na startovní bydlení pro mladé lidi. V době eskalace konfliktu se případem vedle médií zabýval úřad městské části, policejní složky, neziskové organizace jako klub Hanoi a Info-Dráček, a zaměstnavatelé pracovních migrantů v areálu Sapa. Ještě v průběhu roku 2010 se bezpečnostní situace uklidnila a postupně se vystěhovala asi třetina nájemníků. Pozůstatkem minulých konfliktů je hlídkování na chodbách (minimálně jednou za dva týdny) nebo bezpečnostní kamerový systém v domě. Dnes byty slouží převážně jako startovací bydlení pro mladé lidi ve věku 25 až 30 let. Vietnamci si zde podle odhadů pronajímají deset až dvacet pět bytových jednotek (podle katastru nemovitostí zde není ani jeden vietnamský vlastník) a sousedské soužití s nimi je podle výpovědí nájemců i majitelů bytů bezkonfliktní – komunikace mezi Vietnamci a Čechy funguje a občasné sousedské spory se už naučili řešit.

„Někteří Vietnamci jsou normální, někteří jsou hluční, berou k sobě plno kamarádů a dělají spoustu hluku. To samé jako Češi.“

„Konflikty tu nejsou. Mají tady večerku, prodávají zboží, takže spíše naopak.“

obyvatel bytového domu Dobronická 35

„My tady žádné sousedské konflikty nemáme. Tak možná vizuálně nám vadí, když tady rozvěsejí po okolí 100 párů navlhých džín, ale jinak nic.“

²¹ Například Novinky.cz zveřejnily v dubnu 2010 článek: „V pražské Libuši hrozí vznik domobrany proti vietnamské menšině“ (<http://www.novinky.cz/domaci/196713-v-prazske-libusi-hrozi-vznik-domobrany-proti-vietnamske-mensine.html>)

Maximálně to, ale to člověka zase tak neobtěžuje. Tady právě vedle nás jsou milí.“
obyvatelka domu v Ostředecké ulici

Lokality nově postavených bytových a rodinných domů

V oblastech nové výstavby bytových nebo rodinných domů jsme se zaměřili na ulice Šátalská, Dobronická, Nad Libušským potokem a Ostředecká. V těchto ulicích byl zaznamenán vyšší počet vietnamských majitelů nebo nájemců. V bytovém domě Dobronická 986/35 žije podle našich informátorů přibližně 1/3 nájemníků vietnamské národnosti. Jedná se o nově postavený dům (SPGroup a.s., rok výstavby 2007), kde Vietnamci vlastní 7 % bytů²². Dalším místem vyšší koncentrace Vietnamců je bytový komplex Libušský dvůr v Šátalské 987/2. Jedná se o developerský projekt (KZP ideal invest a.s., rok výstavby 2009), kde Vietnamci vlastní 20 % bytů a v němž podle našich informátorů žije asi 7 vietnamských rodin, tedy asi 20 % obyvatel. Další oblastí vyšší koncentrace Vietnamců (a Číňanů) jsou rodinné domy v ulici Ostředecká (2008) v těsné blízkosti Sapy, kde šest z třinácti rodinných domů vlastní Asiaté. Jedná se o bydlení obyvatel vysokého sociálního statusu, podobně jako v případě vil v ulici Nad Libušským potokem (2006), kde asiátům patří šest z dvanácti rodinných domů.

V každé z lokalit jsme provedli rozhovory s místními obyvateli (kromě lokality Nad Libušským potokem). Na rozdíl od rozhovorů, které jsme uskutečnili na sídlištích v okolí areálu Sapa, jsme se v takové míře nesetkali s xenofobními a rasistickými postoji vůči Vietnamcům. Nikde jsme se ani nesetkali s výrazně negativní zkušeností. Dotazovaní upozornili na odlišnosti v životním stylu Vietnamců, nevnímali je ovšem jako závažný problém, který zhoršuje kvalitu bydlení. Někteří obyvatelé vnímali dokonce posun ve zlepšení mezi-etnických vztahů. Jiní upozornili, že hlavní a přetrvávající problém vidí v komunikaci, respektive neznalosti českého jazyka na straně Vietnamců.

Ubytovny pro sociálně slabé a přechodně bydlicí

Dále jsme se zaměřili na zmapování některých ubytovacích kapacit přechodného charakteru bydlení. Jedna z místních ubytoven, která se nachází v těsném sousedství areálu Sapa v ulici V Lužích v současné době podle výpovědi majitele ubytovny a samotných nájemníků, žádné Vietnamce neubytovává. Druhá „ubytovna“ se nachází podle našich informátorů naproti městskému úřadu v Libušské 37/181. V hotelu Cham se v pokojích pro 2-3 osoby ubytovávali Vietnamci i po více než pěti lidech. V místě dříve zasahovaly Sociální odbor městské Úřadu části Praha 12 a Police ČR. Majitel uvedl, že sociálně slabší Vietnamce už neubytovává („musí mít kravatu“).

²² Většinu bytů vlastní Češi. 20 % bytů ovšem patří Britům a 6 % Rusům. Dá se předpokládat, že tito cizinci koupili nemovitosti především jako investici a Vietnamcům byty pravděpodobně pronajímají.

Jižní část ulice Libušská a její okolí

Zóna kolem Libušské ulice koncentruje mnoho problémů městské části Praha Libuš, které jsou spojovány s Vietnamci. Přímo v zástavbě rodinných domů se zde nachází kasina. Lokalita je dále spojena s drogovou a jinou kriminalitou, sociálně patologickými jevy a vysokou automobilovou zátěží navíc zhoršenou areálem Sapa. Ačkoliv rezidenční koncentrace Vietnamců v této části nenabývá obdobných hodnot jako na sídlištích nebo v místech nové výstavby, má kumulace těchto problémů, která zhoršuje kvalitu života všech místních obyvatel, významný vliv na soužití Čechů a Vietnamců.

Podle informací městské policie (telefonické dotazování) dochází v Libušské ulici, zejména v okolí místního městského úřadu, ve zvýšené míře k distribuci drog, koncentraci narkomanů a výskytu sociálně-patologických jevů (například naproti městskému úřadu v minulosti vyhořel squat, kde bydleli narkomani a bezdomovci).²³ Také obyvatelé, kteří bydlí v Libušské ulici nebo její těsné blízkosti, vnímají podle našich zjištění distribuci a užívání drog jako jeden z nejzávažnějších problémů v soužití s Vietnamci v městské části. Dotazování uváděli případy policejních zásahů a hlídek v lokalitě nebo různé způsoby distribuce drog (ve vracích aut a údajně také večerkách).²⁴

„Všude tady, co jsou Vietnamci, všude prodávají drogy, všude, tady na té hlavní od pumpy do Písnice, všude tu jsou drogy. A já mám problém s tím, že mám děti, které chodí na základní školu na Libuš. Dopoledne je doprovodím, ale odpoledne chodí sami, chci, aby byly samostatný. A teď se bojím, že v 6 večer půjdou po Libuši no a tady fetka za fetkou. Ty frajeři tady po celé Libuši, kradou, co můžou a pak to nosí do zastavárny, aby měli na fet.“

hospoda U Báti

V rozhovorech zazněla i témata sousedských konfliktů, ve kterých se odrážely negativní zkušenosti a stereotypy. Uváděny byly případy, kdy Vietnamci vstoupili bez povolení na pozemky Čechů, téma nekontrolované výstavby (stavební povolení bylo údajně získáno úplatky), obavy ze skutečné funkce nemovitostí (varny, laboratoře, skladové prostory), nedodržování hygienických standardů (odpadky v domě a okolí - spojeno s výskytem škůdců). Podstatným tématem byla automobilová doprava a zatíženost Libušské ulice, přičemž Vietnamci byli vnímáni a reprezentováni jako automobilisté vlastníci luxusní auta.

²³ Ačkoliv Vietnamci figurují mezi výrobci drog, drogová závislosti a související sociálně patologické jevy se mezi nimi zřejmě výrazně nerozšířili.

²⁴ Například jedna z dotazovaných uvedla, že naproti jejímu domu vznikl obchod „Zahrádkářské potřeby z různých zemí světa“, kde se prodávali potřeby pro pěstitele marihuany. Obchod byl zavřen poté, co zde byl proveden policejní zásah.

5.1.3 Sociální skupiny: věk, sociální status a tradiční místní identita

Z rozhovorů provedených v MČ Praha-Libuš vyplynulo, že neporozumění a sociální konflikty s Vietnamci zdůrazňují především obyvatelé, kteří bydlí v sousedství Vietnamců nebo oblastech koncentrace problémů spojovaných s Vietnamci. Lokalizace v prostoru a kohabitace ve stejných územích je tudíž pro vnímání a náhled na Vietnamce poměrně zásadní, i když, jak jsme nastínili dříve, bývá u mnoha osob do značné míry modelován přejímáním rozšířených stereotypů spíše než osobní zkušeností s problémovým jednáním. Rozhovory dále ukázaly, že interpretace problémů v soužití s Vietnamci a zároveň rozšířenost stereotypního myšlení ve vztahu k Vietnamcům jsou výrazně sociálně podmíněny. Výpovědi se do jisté míry lišily s ohledem na věk a sociální status respondentů. S věkem souvisí i vliv zakořeněnosti v důsledku délky usídlení se v městské části, jejíž charakter se v poslední době dynamicky proměňuje. Sociální a demografickou diferenciaci považujeme za velmi důležitou z hlediska percepce meziethnického soužití v lokalitě Praha-Libuš.

Negativní výpovědi o soužití s vietnamskými obyvateli a negativní stereotypy promítající se do odpovědí byly rozšířené spíše u starousedlíků. Negativně se k otázce meziethnického soužití přitom vyjadřovala jak starší, tak mladší generace starousedlíků. Z rozhovorů vyplynulo, že důvodem takového vnímání Vietnamců je citlivost na narušení jejich tradičního vztahu k místu a nostalgicky vnímané lokální identity v důsledku rostoucí sociální a etnické diferenciaci obyvatelstva.

„Nikdy bych neprodala dům žlutým, naše rodina tady bydlí už 5 generací. Ty lidi nemají vztah k místu, berou to tu jako místo výdělku, zboží. (...) Když na ně bude vyvíjená tlak, tak půjdou a nebudou mít důvod to tady prodlužovat, stejně jako v Modřanech nebo Kunraticích.“
žena, ulice Drůbežářská

„Člověk má obavy z toho, co tady bude v budoucnu. Oni tady skupují nejenom byty, ale i ty luxusní baráky, co tam jsou, kde žili normálně Češi a známí a podobně. A skupují to poměrně hodně. Člověk má obavy, zda nás tady nepřeválcují.“
studentka vysoké školy, starousedlík

Negativnější názory a postoje byly zaznamenány u střední a zejména starší generace v důchodovém věku oproti generacím mladším. V tomto případě hrají u mladších generací určitý vliv pravidelnější a intenzivnější sociální interakce ve vzdělávacích institucích.

„Neexistují slušní Vietnamci, kteří by se živili poctivou prací.“
důchodkyně, ulice Drůbežářská

Negativnější náhled měli také obyvatelé nižšího sociálního statusu, méně vzdělaní lidé s nižším příjmem nebo nezaměstnaní, kteří vnímali přítomnost Vietnamců jako omezení (zhoršují dopravní situaci, berou lidem práci) a rovněž zdůrazňovali relativní bohatství

Vietnamců, nespravedlnost a nerovné podmínky (v důsledku daňových podvodů, kriminální činnosti nebo korupce).

*„X5, X6, audi, všechno Vietnamec, teď přijde takovejhle týpek na pivo, má bourák, jak se chovaj, dřív byli normální, ušláplý bych řek, teď takhle,...“
dělník, ulice Libušská*

*„Snažím se přežít zaplatit daně, zaplatit všecko. To oni nedělaj. Tady není o čem se bavit. To nejsou stejný podmínky prostě pro bílý a Vietnamce.“
majitel trafiky, ulice Libušská*

Popsané sociální skupiny s častějšími negativními postoji (starousedlíci, sociální slabší, starší generace zejména důchodci) přitom nepředstavují uzavřené homogenní sociální skupiny s jednoznačně negativním vztahem k Vietnamcům. Jde spíše o indikaci většího inklinování k negativnějšímu než pozitivnímu hodnocení. V rozhovorech jsme se totiž setkali se značnou šíří odpovědí hodnotících Vietnamce a vzájemné soužití. Nicméně, doba strávená v lokalitě, věk a sociální status mají vliv, podobně jako místo bydliště, na utváření názorů na soužití s Vietnamci a zjištění napovídají, v jakých oblastech sociální struktury společnosti častěji vznikají negativní náhledy a šíří se stereotypy a mohou tak častěji vznikat i konflikty ve vzájemném soužití. Postoje konkrétních jednotlivců každopádně vychází ze souhry více podmínek.

5.2 Pozitivní příklady soužití a sociální integrace

Tato část výzkumné zprávy se zabývá sociální integrací; místy, sociálními skupinami a tématy, kde dochází k rozvoji kontaktu, vazeb a vztahů mezi Vietnamci a Čechy. Analyzovány jsou také procesy a podmíněnostmi, které vedou k rozvoji a posílení integrace nebo jí naopak zabraňují. Sociální interakci mezi Vietnamci a Čechy v městské části napomáhá několik důležitých skutečností. Předně v lokalitě nedochází ve velké míře k procesům segregace a diskriminace, které by omezovaly kontakty mezi Vietnamci a majoritou. Etnické konflikty nejsou v městské části rozšířeny. Dále mezi Čechy mají významné zastoupení pozitivní postoje, názory a stereotypy. Mezi etnické sociální interakci také nebrání výrazná odlišnost v sociálním postavení Vietnamců a majority. Naopak, Vietnamci nepředstavují socio-ekonomicky homogenní skupinu, která by zastávala výrazně vyšší nebo nižší pozici v sociální struktuře společnosti; Vietnamci mají svoje elity i sociálně slabší skupiny.

Důsledkem těchto skutečností je, že v lokalitě neexistují nepropustné sociální nebo sociálně-prostorové bariéry mezi Vietnamci a Čechy. Vietnamci se koncentrují jak v oblastech bydlení vyššího statusu, tak nižší kvality bytového fondu, neexistují zde bytové domy nebo ulice rodinných domů, kde by většinu obyvatel představovali Vietnamci. K segregaci nedochází ani ve vzdělávání; Vietnamci navštěvují standardní základní školy v městské části spolu s českými dětmi. Dokonce i v případě areálu Sapa, který je občas stále vnímán jako uzavřený svět s vlastními pravidly, se v každodenním životě rozvíjí sociální interakce; Češi navštěvují místní obchody, služby nebo restaurační zařízení. Sociální izolaci mezi Vietnamci a Čechy naopak podporují v obecné rovině především jazykové bariéry. Nízká znalost českého jazyka u první generace Vietnamců zabraňuje rozvoji bližších vazeb a vztahů. Negativně se projevují i přetrvávající negativní stereotypy na straně majority. Ty se přitom nevztahují pouze k Vietnamcům, ale také k areálu Sapa.²⁵

5.2.1 Místa každodenního života obyvatel městské části

Tato část se zabývá místy každodenního života v městské části Praha-Libuš, jako škola, práce nebo domov, kde se rozvíjí a probíhá mezi etnická sociální interakce a dochází k překračování a přetváření etnických hranic. Konkrétně se zaměřuje na kvalitu a frekvenci vzájemného kontaktu mezi Vietnamci a Čechy: (1) v místě bydliště a sousedství²⁶, (2) v oblasti základního vzdělávání a péče o děti a (3) v areálu Sapa.

Místo bydliště a sousedství

Přátelské vazby v bydlišti a jeho okolí jsou zpravidla rozvinutější pouze v případě některých sociálních skupin (u matek s dětmi, dětí ve školním věku nebo důchodců). Tyto skupiny v

²⁵ Určitou bariérou, v tomto případě spíše strukturální integrace, je také přetrvávající vysoká závislost Vietnamců na vlastních institucích (dich vu) v oblasti sociální, právní apod. přes to dochází k postupnému otevírání českých veřejných a neziskových institucí vietnamským klientům (zaměstnávání Vietnamců, informační materiály ve vietnamštině).

²⁶ Sousedství zde přesahuje hranice domova a zahrnuje veřejný prostor s ulicemi, parky, hřišti a dále s obchody, restauracemi a dalšími místy vzájemného setkávání.

místě bydliště tráví více času než osoby studující nebo ekonomicky aktivní. Populace Vietnamců má mladší věkovou strukturu a ekonomicky aktivní jsou v ní zastoupeni více než v populaci Čechů. Vietnamci žijící v městské části tak tráví převážnou část dne v práci, zpravidla v areálu Sapa. Navíc do skupiny výdělečně činných patří ve vietnamské populaci také matky s dětmi, které péči velmi často svěřují třetím osobám, a tráví proto v místě bydliště a jeho okolí méně času než české matky s dětmi.²⁷ Přestože příležitosti vstoupit do vzájemného kontaktu jsou omezeny odlišnostmi v životním stylu a rytmu mezi vietnamskými obyvateli a Čechy (v důsledku odlišné sociálně-demografické struktury a vyšší míry integrace na pracovním trhu), zůstává místo bydliště jedním nevýznamnějším místem pro vzájemné navazování kontaktů. Trvalé a opakované setkávání v okolí bytu nebo domu vedlo ve většině případů k rozvinutí povrchní, nicméně bezkonfliktní sociální interakce (zdravení, držení dveří), což pozitivně ovlivňuje percepci Vietnamců v lokalitě. Potenciál pro rozvoj sociální interakce mají také některá česká nebo asijská restaurační zařízení a hospody v městské části, které Vietnamci nebo Češi navštěvují.²⁸ Nejzřetelněji nicméně probíhá sociální interakce mezi dětmi a částečně také u mládeže a to na veřejných hřištích a dalších veřejných prostorech v okolí bydliště.

„Jeden Vietnamec sem chodí na oběd, říkám mu ping pong. Jednou jsme se bavili o Vietnamu. Přinesl jsem mapu a on vyprávěl. Říkal, že v půlce Vietnamu je hranice - dolu od ní žijou lidi, nahoře to už lidi nejsou. Myslel jako, že nemají ty hygienický standardy jsou chudý a tak...“
Hospodský, Na Domovině 1

K sociální interakci dochází v sousedství také v souvislosti s ekonomickou/funkční diferenciací; čeští obyvatelé se zde setkávají s Vietnamci jako zákazníky nebo naopak prodejci a obchodníky. I v tomto případě platí, že se zpravidla jedná o běžnou funkční interakci, která má významný vliv na percepci Vietnamců. Vietnamci v těchto interakcích vystupují zpravidla jako „ochotní“ prodavači nebo jsou „vítanými“ zákazníky a klienty. Vietnamci například nakupují v místních supermarketech (Albert), chodí do restauračních zařízení nebo využívají služeb pošty (ta z tohoto důvodu zaměstnává Vietnamku). Podobně vietnamské obchody v sousedství, mimo areál Sapa, navštěvují Češi; v blízkosti areálu Sapa jsou tři večerky/trafiky, přičemž jednu z nich provozuje smíšený pár Čecha a Vietnamky. Přes převážně neutrální až pozitivní ekonomickou interakci jsou ekonomické vztahy některými obyvateli považovány za nežádoucí (konkurence v oblasti zdrojů, nezaměstnanost, apod.), což vede k individuálním strategiím diskriminace a mikrosegregace v ekonomické oblasti (vyhýbání se vietnamským provozovnám nebo odmítnutí obsloužit Vietnamce).

„Na Novodvorské chodíme s manželem na dobré vietnamské jídlo.“
důchodkyně, 62 let, Ke Kurtům

²⁷ Vietnamské ženy chodí ven se svými dětmi spíše až v podvečer, kdy jsou doma z práce, tedy v době kdy jsou české ženy se svými dětmi už zpravidla doma.

²⁸ Oblíbenost českých restaurací se přitom mezi Vietnamci liší; do některých chodí často nebo velmi často (restaurace Cham, Rybka, U Bati), do jiných občas nebo vůbec (Božská komedie). Někdy se jedná o vietnamské „štamgasty“, jednotlivce, kteří navštěvují restaurace sami a pravidelně, jindy o celé skupiny Vietnamců.

Areál Sapa

Areál Sapa je místem ekonomických aktivit a zároveň společenského a kulturního života Vietnamců. Přes spíše negativní percepci areálu, se ukázalo, že se rozhodně nejedná o místo českým obyvatelům neznámé. Mezi důchodci i mladými lidmi, starousedlíky i nově příchozími, vysokoškoláky i lidmi s nižším sociálním statusem jsme se setkali s lidmi, kteří areál více či méně pravidelně navštěvují (téměř všichni dotazovaní přitom už v areálu někdy byli). Mezi důvody svých návštěv uváděli především nižší ceny výrobků a služeb (hygienické potřeby, vánoční dárky, krejčovství, apod.), dostupnost některých speciálních pochutin, oblíbenost vietnamské kuchyně a obchodní kontakty v areálu.

Návštěvnost areálu Sapa na jednu stranu podporují relativně nízké ceny, dostupnost speciálních produktů, oblíbenost vietnamské kuchyně a obchodní příležitosti, na straně druhé ji omezuje negativní mediální diskurz a odlišnosti v hygienických a „estetických“ standardech. Určitý význam má také struktura obchodů a služeb. Areál Sapa není nákupní centrum v tradičním slova smyslu, ale nachází se v něm také velkosklady nebo některé specializované obchody a služby pro vietnamskou klientelu (někteří respondenti v tomto smyslu uváděli, že nemají důvod do areálu chodit).

*„Já na Sapě nakupuju třikrát do týdne, je to levné, a vietnamská švadlena mi přešije kalhoty za 50 Kč, za to bych dala u české nejméně 300 Kč.“
důchodkyně, Klub důchodců*

*„O Sapě jsem se dovídal z časopisu „U nás“, celkem nedávno – asi 2 roky se mi kamarád zmínil, že tam chodí nakupovat, tak jsem začali také. chodíme tam pravidelně do jednoho obchodu, který vypadá skoro jako makro. Jednou jsme to propočítali a vychází to o 1/3 levněji.“
muž, ekonomicky aktivní, vysokoškolské vzdělání, ulice Na Okruhu*

Základní školy, mateřské školy a předškolní péče, volnočasové kluby

Oblast vzdělávání a předškolní péče je významným místem každodenní sociální interakce mezi Vietnamci a Čechy v městské části Praha-Libuš. Ve dvou základních školách (ZŠ Ladislava Coňka a ZŠ Meteorologická) jsou české děti vystaveny intenzivnímu kontaktu s vietnamskými dětmi. Ti přitom nepřesahují 15 % žáků. Vztahy mezi dětmi jsou zpravidla přátelské; na školách nedochází k rasově motivovaným útokům nebo šikaně.²⁹ Vietnamské děti patří také k častým návštěvníkům předškolních zařízení. V tomto roce začalo podle našich informátorů mateřské školky v lokalitě navštěvovat přibližně 37 vietnamských dětí, což představuje výrazný meziroční nárůst. Přesto nedochází k větší segregaci vietnamských dětí ve vybraných mateřských školkách. Pravděpodobnost nárůstu koncentrace Vietnamců v rámci vzdělávacích a dalších institucí předškolní péče v důsledku odchodu českých dětí do jiných základních škol nebo školek je díky pozitivní percepci vietnamských dětí relativně

²⁹ V minulosti se nicméně na školách a v zařízeních předškolní péče vyskytly problémy s některými vietnamskými dětmi v důsledku špatné sociální situace jejich rodičů. Problém představují také přetrvávající problémy v komunikaci s vietnamskými rodiči, dále projektový a tedy nekontinuální způsob využívání integračních nástrojů a podle některých klíčových informátorů také nedostatek asistentů.

nížká. Pravděpodobnější je příchod dalších vietnamských dětí do lokality, například z důvodu prointegračních nástrojů, kterými instituce disponují.

Z hlediska sociální integrace a asimilace vietnamských dětí, pozitivní vzájemné percepce a celkového rozvoje bezkonfliktních mezinárodních vztahů v lokalitě má zásadní význam svěřování vietnamských dětí do péče českým chůvám. Tato praxe je velmi rozšířená, a to už od raného věku dítěte.³⁰ Například až o 80 % vietnamských dětí ve školce Mezi domy se starají chůvy.³¹ Hlavními důvody jsou pracovní vytíženost rodičů, důraz na vzdělání a jazykovou vybavenost dětí a absence generace prarodičů, která by se mohla o děti starat. Souvisejícím negativním projevem této praxe je zprostředkovaný kontakt základních nebo mateřských škol s rodiči vietnamských dětí. Institut, který nemá jasné pravidla fungování (nejsou formálně vymezeny povinnosti a práva českých chův), přináší problémy ve fungování těchto institucí (nepodepsané osobní věci, ztížené řešení výchovných problémů apod.).

Vedle vzdělávacích institucí a oblastí předškolní péče dochází v lokalitě k částečně omezené sociální interakci ve volnočasových sdruženích zaměřených na práci s dětmi.³² Vietnamské děti přitom ve větší míře navštěvují pouze ty organizace, které sídlí přímo v areálu Sapa. Volnočasové kluby v městské části, navštěvují Vietnamci výrazně méně. Do Klubu Junior dochází pravidelně na hudební a sportovní kroužky poměrně nízký počet vietnamských dětí (15 z celkového počtu 300 dětí).³³ Mateřské centrum Kuřátko Vietnamci nenavštěvují (centrum nicméně rozvíjí kontakty s vietnamskou stranou prostřednictvím Lhače Čhave). Také do TJ Sokol nedochází žádní Vietnamci, a organizace nedisponuje ani žádnými pro-integračními nástroji nebo aktivitami. Mezi Vietnamci je populárnější fotbalový klub; žákovské týmy zde mají zpravidla alespoň jednoho vietnamského hráče.

5.2.2 Sociální interakce s Vietnamci a jejich percepce odlišnými sociálními skupinami

Výzkum vzájemného soužití Čechů a Vietnamců v městské části Praha-Libuš ukázal na rozdíly v percepci Vietnamců a zároveň kvalitě, frekvenci, intenzitě a stálosti kontaktu mezi různými sociálními skupinami. Důležitými sociálními a demografickými charakteristikami, které ovlivňují vzájemný kontakt i vnímání Vietnamců a jejich přítomnosti v lokalitě jsou především věk, doba strávená v lokalitě a sociální status.

Mladší generace přichází častěji do kontaktu s Vietnamci a méně zdůrazňuje negativa, která společné soužití přináší. Otevřenější (nikoliv ovšem nezbytně častěji v kontaktu s Vietnamci)

³⁰ V městské části sice pracují jako chůvy také Vietnamky, je jich ale pravděpodobně výrazně méně.

³¹ Školku navštěvuje celkem 112 dětí, z nichž 15 % jsou Vietnamci.

³² Ekologická témata, která jsou důležitá pro část místních, jsou pro Vietnamce (ať už spíše z důvodů sociálních nebo kulturních) okrajová a stávají se spíše tématem sporů - mezi nimi zejména třídění odpadu, černé skládky, hygienické standardy (například skládka masa v Libušském potoce asi před 5 lety, požár na Sapě, kauzy o třídění odpadu).

³³ Rozšířeným zvykem je, že individuální výuce (nejčastěji se v případě klubu Junior jedná o hudební kroužky) je přítomen také rodič, který sleduje kvalitu výuky a způsob, jak dítě pracuje. Z hlediska důvěry v instituci je pak důležitá osobnost a pověst konkrétního lektora.

jsou také nově příchozí, kteří při výběru bydliště počítali s vyšší koncentrací Vietnamců a blízkostí areálu Sapa. Poslední skupinu, která má pozitivnější vztah k Vietnamcům, představují lidé vyššího sociálního statusu, především vzdělaní. Naopak malou roli ve vnímání Vietnamců a kontaktu s nimi hraje gender, z toho důvodu, že vietnamské ženy jsou častěji zapojené na pracovní trh a mají tak méně času na péči o děti a volnočasové aktivity v sousedství, které se k společenské roli českých matek s dětmi obvykle váží.

V následujícím textu jsou představeny rozdíly v percepci a interakci s Vietnamci z hlediska věkových skupin. Jednotlivé postoje a zkušenosti s etnickou diferenciací v lokalitě jsou přitom dále utvářeny dalšími podmíněnostmi, vedle zmíněného sociálního postavení (statusu) a doby příchodu do lokality, také například místem bydliště nebo rodinnou situací. Důvodem tohoto členění je lepší přehlednost a zároveň skutečnost, že generační rozdíly mají ze sociálních podmínek nejvýznamnější vliv v percepci a sociálním kontaktu s Vietnamci.

Děti

Děti představují skupinu, která je nejintenzivněji a nejdéle vystavena vzájemným kontaktům. Vietnamské děti se do českého kulturního prostředí dostávají v útlém věku, především díky svěřování do péče českým chůvám (údajně v některých případech až na několik dní v týdnu), což má silné pro-integrační až pro-asimilační důsledky, zároveň ale vede k emočním a kulturnímu odloučení od vietnamských rodičů. České děti pak mají vietnamské spolužáky v mateřských a základních školách, kde je sociální kontakt mezi vietnamskými a českými dětmi pravidelný, intenzivní a bezkonfliktní. Vietnamské děti jsou většinou brány jako přirozená součásti kolektivu, a také po škole se stýkají se svými českými vrstevníky v okolí bydliště. U některých vietnamských dětí nicméně omezuje sociální interakci s Čechy nízká jazyková a kulturní integrace. Tato skutečnost vede k většímu sdružování s vietnamskými dětmi, což může být mezikrokem k jejich plnějšímu začlenění do širšího kolektivu.

Mladí lidé

Mezi mladými lidmi (16 – 25 let) se percepce Vietnamců a zároveň kvalita a pravidelnost mezietnického kontaktu začíná různit. Důvodem je narůstající vliv sociálního statusu, místa bydliště a zároveň méně příležitostí pro pravidelnou mezietnickou interakci než v případě dětí. Mladí lidé zastávají vůči vietnamským obyvatelům městské části široké spektrum různorodých názorů. Někteří mají Vietnamce za své kamarády nebo dokonce partnery, tráví spolu volný čas, navštěvují se nebo spolu chodí na společenské a kulturní akce. Ačkoliv jsou tito Vietnamci také z jiných městských částí, mají takové vztahy pozitivní vliv na percepci soužití v městské části. Jiní mladí lidé naopak s Vietnamci příliš času netráví, jejich postoje k Vietnamcům jsou utvářeny především mediálním diskursem, některými problémy v místě bydliště a sousedství nebo jejich postoji a názory souvisejícími s jejich sociálním postavením. U těchto mladých lidí se častěji objevují negativní stereotypy. V průběhu rozhovorů vysvětlovali své negativní postoje k Vietnamcům zkušenostmi s distribucí drog, okradením na ulici nebo rvačkou v klubu.

Střední generace

Sociální interakce a percepce Vietnamců u lidí střední generace, převážně ekonomicky aktivních různého sociálního statusu, je značně různorodá. V generační perspektivě se jedná o nejvíce sociálně izolovanou skupinu, která tráví nejméně času v lokalitě z důvodu svých ekonomických aktivit. Postoje vůči vietnamské menšině v této situaci ovlivňuje celé spektrum podmínek jako mediální diskurs, sociální status, rodinná situace nebo místo bydliště. Častější jsou v této skupině neutrální až apatické postoje k vietnamským obyvatelům.

„Já si jich nevšímám. Maximálně nakoupit, ale jinak si jich nevšímám. Oni si všechno řeší mezi sebou, tak nevím.“
podnikatel, 33 let, vysokoškolské vzdělání, ulice Betáňská

Důchodci

Skupina důchodců přichází výrazně méně do kontaktu s Vietnamci než je tomu u dětí a mládeže, na druhou stranu v lokalitě tráví většinu dne a v každodenním životě se velmi často setkává a mívá s Vietnamci, například jako sousedy, obchodníky nebo kolemjdoucími. Mezi důchodci mají poměrně silné zastoupení xenofobní postoje. V rozhovorech jsme se setkali s nenávisťnými postoji založenými na strachu z počtu Vietnamců v městské části a s negativními stereotypy někdy až mytického charakteru o vietnamské populaci nebo areálu Sapa. Starší generace se hůře vypořádává s každodenní konfrontací s lidmi odlišného etnika, jehož přítomnost vede k sociálním, kulturním i fyzickým proměnám místa bydliště, k němuž mají důchodci poměrně silné osobní pouto.

5.3 Závěr

Kapitola se zabývala soužitím Čechů a Vietnamců v městské části Praha-Libuš. První část byla zaměřena na analýzu konfliktů v městské části, jejich rozšířenost, místa výskytu, témata, kterých se týkají a sociální skupiny, které v nich figuruji. Druhá část kapitoly se zabývala rozvíjející se sociální integrací v místech každodenního života obyvatel městské části.

Konflikty mezi Vietnamci a většinovou společností v městské části Praha-Libuš, které v minulosti řešili aktéři z neziskového a veřejného sektoru, nebo na které upozorňují místní čeští obyvatelé, jsou spíše sociálního, než etnického charakteru. Týkají se především nedodržování, nedorozumění nebo neshody na společenských pravidlech. Jsou důsledkem kulturních nebo sociálních odlišností v životním stylu, zvycích a pravidlech slušného chování a zároveň nedostatečné informovanosti Vietnamců kvůli neznalosti českého jazyka. Nejčastěji k sociálním konfliktům dochází v sousedství. Mezi konkrétní témata sporů patří černé skládky, balkony plné zboží, netřídění odpadu a nepořádek kolem popelnic, skládky na ulici, zničené společné prostory domu, špatné parkování, hluk nebo zápach a štěnice v domě. Další témata, která snižují kvalitu mezietského kontaktu a zhoršují percepci Vietnamců a podporují vznik sousedských a dalších sporů patří drogová problematika (vaření drog v bytech a související uliční kriminalita).

V městské části se v minulých letech objevily extrémní případy eskalace konfliktů ve vzájemném soužití. Mezi případy eskalace mezietského napětí patří kauzy, které v minulosti proběhly v některých domech. Důvodem těchto konfliktů byl odlišný životní styl některých Vietnamců, který byl důsledkem snahy o maximální snížení životních nákladů, podpořený neznalostí společenských norem. Jednalo se zejména o skupiny s nízkým sociálním postavením a socio-kulturní integrací, tedy spíše Vietnamce z nedávné vlny ekonomické migrace. K eskalaci konfliktů zároveň přispěl rozvoj kriminálních nebo sociálně-patologických jevů při adaptaci některých těchto migrantů. Největší frekvence těchto sporů se objevovala v období začínající ekonomické krize a v posledních letech (2012-2013) zejména v souvislosti s drogovou kriminalitou. Jednalo se ovšem o ojedinělé případy. Vývoj navíc ukazuje, že tyto konflikty lze efektivně řešit s přispěním dostupných komunikačních nástrojů.

K překračování etnokulturních hranic v lokalitě dochází v každodenním životě obyvatel městské části. Mezietský kontakt podporuje nízká míra segregace v oblasti vzdělávání, bydlení a ekonomiky. Důvodem je sociálně-ekonomická diferenciací Vietnamců a omezený vliv rasismu a diskriminace v lokalitě. V místě bydliště a sousedství (na veřejných hřištích, obchodech nebo restauračních zařízeních), v základních a mateřských školách, ale také v areálu Sapa, dochází každodenně k běžné bezkonfliktní sociální a ekonomické interakci. Mezietský kontakt je ovšem snížen jazykovými bariérami a negativními stereotypy.

Pozitivní a trvalejší vztahy s Vietnamci jsou nejrozvinutější u skupiny dětí díky jejich pravidelnému a intenzivnímu kontaktu na školách a v okolí bydliště. U mladých lidí je rozsah sociální interakce a percepcí Vietnamců různorodá. Negativní postoje jsou nejvíce zastoupené u skupin v důchodovém věku, často starousedlíků, kteří v lokalitě tráví nejvíce času, mají silnější pouto k lokalitě a spíše zprostředkovaný a povrchní kontakt s Vietnamci. U skupiny střední generace, ekonomicky aktivních, je postoj k přítomnosti Vietnamců v MČ

Praha-Libuš spíše neutrální. Tráví totiž podstatnou část dne mimo MČ Praha-Libuš a svůj domov a jeho proměny jsou tak vnímány mnohem méně intenzivněji - díky vazbám a vztahům, které mají v různých sociálních polích a místech.

6 Společné soužití pohledem vietnamských Libušanů

Kvalita vzájemných vztahů mezi majoritou a minoritou (cizinci) je vedle osobních zkušeností s členy dané skupiny ovlivněna ve velké míře také pojetím **integrace** cizinců jako takové, prezentované na různých úrovních, ať již mediální, institucionální či společenské. Přestože oficiální dokumenty často popisují integraci jako „*oboustranný proces, který vyžaduje zapojení nejen cizinců a jejich potomků, ale i majoritní společnosti*“ (Postup realizace Koncepce integrace cizinců 2013), v prostředí české majoritní společnosti je integrace vnímána více jako proces jednostranného přizpůsobování se menšiny většině a většinovým zvykům a zvyklostem, tedy české kultuře, nepsaným normám slušného a přijatelného chování či vzájemného sousedského soužití. O této skutečnosti svědčí i rétorika, která je v souvislosti s integrací používána, jako například hojně užívaný slovní obrat „integrace Vietnamců **do** české společnosti“. Integrace praktikovaná jako proces oboustranného přizpůsobování se a hledání ústupků a vstřícných kroků na obou stranách – většinové i menšinové – je poměrně vzácná. Místo toho se projevuje asimilacionistický pohled na integraci a vzájemné soužití. Pokud nejsou tato očekávání naplněna, přirozeně dochází k pocitům frustrace a naštvaní, které kvalitě a podobě vzájemného soužití a kontaktu příliš neprospívají.

Abychom mohli aplikovat nástroje, které podporují proces integrace jako oboustranného procesu vzájemné akomodace většinové a menšinové skupiny, je nezbytné vedle majoritního pohledu na situaci a vzájemné soužití (co majoritu trápí, kde vidí problematické či naopak sbližující aspekty života menšiny) znát i pohled menšinové skupiny na soužití s majoritou. Díky oběma těmto pohledům můžeme snáze hledat společná témata a životní aktivity, které mohou posloužit jako prostředek vzájemného poznávání, pochopení a sbližování.

Následující text se pokouší o lepší pochopení toho, jak se na vzájemné soužití v MČ Praha-Libuš dívají její vietnamští obyvatelé. Text vychází z dvanácti rozhovorů s Vietnamci a Vietnamkami, kteří žijí v MČ Praha-Libuš či těsně na její hranici (Kamýk) a kteří vstupují do každodenní interakce s prostředím v MČ Praha-Libuš. Rozhovory byly provedeny v září a říjnu 2013 a až na dva případy byly tlumočeny z vietnamského do českého jazyka. Deset rozhovorů bylo realizováno v areálu Sapa a dva mimo areál v prostoru MČ Praha-Libuš. Vzhledem k velikosti vzorku nemůže být následující text vnímán jako analýza jakéhosi všeobecně platného pohledu libušské vietnamské komunity na soužití v této městské části. Ostatně z několika důvodů ani nebylo ambicí této kapitoly takovou analýzu provést. Jak je z výsledků předchozích analýz totiž patrné, zejména ze studie *Vnitřní diferenciací Vietnamců pro potřeby analýzy segregace cizinců z třetích zemí* (Kušniráková, Plačková, Tran Vu 2013), Vietnamci v MČ Praha-Libuš netvoří jednotnou komunitu a nejsou příliš propojení. Spíše se navzájem neznají, a pokud se znají, tak pouze od pohledu ze Sapy, nebo jsou rodinní příbuzní. Navíc se ukázalo, že Vietnamci v této městské části jsou významně sociálně i ekonomicky diferencovaní, žijí zde různě dlouho, v různých formách typu bydlení (přežívání na ulici, spolubydlení s dalšími nepřibuznými Vietnamci v pronajatých bytech panelových domů, rodinné bydlení ve vlastních nebo družstevních bytech, život v rodinných domcích či nově vystavených vilkách). Právě vzhledem ke skutečnosti, že Vietnamci v MČ Praha-Libuš netvoří homogenní skupinu, ani není účelné a možné jakýsi zevšeobecnující pohled na soužití v této městské části hledat. Následující část představuje exkurz do různorodého vnímání vzájemných vztahů při snaze o zachycení vývoje česko-vietnamských kontaktů.

Nicméně aby pohledy na soužití obsáhly variabilitu složení vietnamských Libušanů jsou ve skupině respondentů zastoupeny různorodé socioekonomické skupiny. Mezi respondenty bylo sedm žen a pět mužů ve věku od 17 do 56 let. Zastoupeni byli ti, kteří mluví plynule česky (dva měli český jazyk jako první jazyk a jeden se naučil plynule česky v dospělosti), i ti, kteří nemluví téměř vůbec. Mezi oslovenými byli ti, kteří žijí v podnájmu, v družstevním bytě, v bytě v osobním vlastnictví, ve starším rodinném domě i v novostavbě. Ti, kteří jsou vlastníci velkoobchodu, maloobchodu či jsou zaměstnanci nebo nevýdělečně činní. Délka pobytu v Česku byla v rozmezí od 5 do 27 let, v MČ Praha-Libuš pak od 4 do 13 let.

Aby byla zachována anonymita respondentů a respondentek, není vhodné poskytnout přehledovou tabulku dotazovaných s jejich osobními charakteristikami. Výpovědi jednotlivých respondentů budou proto dále uváděny vždy pouze s informacemi o pohlaví, věku a délce pobytu v MČ Praha-Libuš.

6.1 Soužití: spolu nebo vedle sebe?

V důsledku primárně ekonomicky motivovaného pobytu většiny Vietnamců usazených v Česku jsou pro ně otázky soužití s majoritou a sousedské vztahy spíše druhořadou záležitost. O tom, co reálně Vietnamce nejvíce trápí, nasvědčují i témata, se kterými nejčastěji navštěvují neziskové organizace. Zatímco Vietnamci se na místní poradenská centra obracejí spíše s otázkami, které se týkají pobytových povolení, vízové problematiky či pojištění, s dotazy zaměřenými na soužití v domech (přeložení domovních řádů, komunikace se sousedy, třídění odpadu apod.) nepřichází téměř vůbec. Nebo pokud přichází, jedná se o řešení problému na úrovni občansko-právního sporu v souvislosti např. s nedodržením nějakého ustanovení nájemní smlouvy, atd., tedy spíše jde o ex post řešení nežli preventivní přístup. Dotazy (a tedy i priority Vietnamců) se neprotínají s tématy nebo problémy, které ve vzájemném soužití vidí či zdůrazňují čeští obyvatelé, kterými jsou např. velký počet osob v bytě, rušení nočního klidu či zápach z kuchyně.

I když soužití s majoritou v lokálním kontextu není ve vietnamské komunitě primárním tématem, své místo zde nepochybně má, a právě vnímání toho, jakou pozici Vietnamci ve společnosti mají a jak je s nimi jednáno, významně ovlivňuje motivaci a přístup k utváření a udržování kontaktů s majoritou na obecné úrovni majorita – minorita i na úrovni osobní – sousedské.

Na první pohled by se mohlo zdát, že vietnamští respondenti se otázkami soužití s majoritou nezabývají a toto téma příliš neřeší, a to ani v osobní rovině ani v rámci debaty uvnitř širší komunity. Vztahy se sousedy a obecně s majoritní společností jsou chápány jako pasivní aktivita, jejímž hlavním účelem je nezaplést se do problémů a mít klid. Většina z nich tak vztah Čechů a Vietnamců v MČ Praha-Libuš hodnotí jako neutrální až dobrý.

Podíváme-li se však blíže na některé z odpovědí týkající se tohoto tématu, můžeme pozorovat, že situace je o něco komplikovanější, než jak by se mohlo zdát. V následujících dílčích podkapitolách této části studie se pokusíme blíže analyzovat faktory bránící navazování vzájemných kontaktů v MČ Praha-Libuš, identifikovat místa, kde mezi

vietnamskými a českými Libušany dochází k osobním kontaktům a popsat faktory, které k budování vzájemných vztahů přispívají pozitivně.

6.2 Bariéry vzájemného setkávání

Na šetření mezi Vietnamci v MČ Praha-Libuš jsme identifikovali několik faktorů, které by mohly být vnímány, jako bariéry při bližším navazování kontaktů mezi Vietnamci a Čechy v této městské části. Je zřejmé, že tyto faktory nepůsobí vždy odděleně, ale že jde často o jejich možné kombinace. Například, když někdo bude dobře ovládat český jazyk, to samo o sobě mu ještě nezaručuje, že si mezi Čechy v MČ Praha-Libuš najde přátele snáz než někdo, kdo češtinu ovládá hůře, ale kdo například má přátelské sousedy, kteří upřímně stojí o to se s ním lépe poznat.

Čas

Čas, respektive jeho nedostatek, byl ve výpovědích respondentů opakovaně zmiňován jako jeden z důvodů bránících navazování užších přátelských kontaktů se sousedy a obyvateli MČ Praha-Libuš. Časová náročnost výdělečné činnosti ekonomicky aktivních Vietnamců, kteří v podstatě pracují každý den od rána do večera, vede často k tomu, že kontakty se sousedy aktivně nevyhledávají. Vzájemný vztah proto není příliš intenzivní a omezuje se na formální gesta typu popřání dobrého dne. Většina dotazovaných, kteří odpověděli, že své sousedy neznají a nestýkají se s nimi, odpověděla ve stejném duchu, jako dvaatřicetiletá respondentka, žijící v MČ Praha-Libuš pět let, která uvedla, že je „*od rána do večera pryč a své sousedy nezná*“, nebo, další sedmačtyřicetiletá vietnamská respondentka, žijící v Česku osm let, která říká, že: „*z práce chodí přímo domů v doprovodu svých vietnamských kolegů a se svými sousedy se nestýká*“. Jednostranně orientovaný účel pobytu dospělých Vietnamců především první migrační generace často nevede pouze k tomu, že navazování vztahů s českými sousedy není klíčovou životní prioritou, ale také k tomu, že navazování těchto vztahů není prioritou jako takovou, a to ani v případě, že se jedná o vietnamské sousedy.

„Více méně mým primárním cílem nebo úmyslem je vydělávat dostatek peněz na živobytí a na papíry. Spíš se tedy snažím nedostat do problémů.“

vietnamský respondent, věk 42 let, 4 roky v MČ Praha-Libuš

„U nás v paneláku, tam teď bydlí víc Vietnamců. Do baráku je 8 vchodů a z toho tak průměrně v každém jsou dvě vietnamské rodiny. A my se známe s pár lidmi z jiných vchodů, že se jako známe. Tedy jako, že rodiče se znají navzájem, tak občas nás pozvou, ale málokdy. Jenom příležitostně. Když je třeba nějaká významná událost, tak nás třeba pozvou na večeři nebo tak. Ale jako, že bychom k nim chodili pravidelně na návštěvu, to zas ne. Každý si spíš hledí sám svého.“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

V případě, že respondenti disponovali volným časem, tak ho většinou, pokud jde o budování sociálních kontaktů a přátelských vazeb, rovnoměrně rozdělovali mezi české a vietnamské přátele a sousedy. Přičemž zaměření spíše na vietnamské přátele a sousedy bylo o něco častější. Přátelé z řady Čechů také v některých případech vůbec nebydleli v MČ Praha-Libuš a jednalo se o přátelské vztahy, které respondenti navázali v počátečních fázích života v Česku, v době, kdy žili a pracovali jinde než v Praze.

Jazyk

Společný jazyk, jakožto základní prvek pro navazování osobních společenských kontaktů, byl ve výpovědích respondentů zmiňován překvapivě zřídka. Za překážku v navazování kontaktů ho uvedli hlavně ti, kdo česky neuměli vůbec nebo jen velmi málo. Ostatní respondenti, kteří češtinu ovládali na komunikativní úrovni a lépe, nedostatečnou znalost jazyka za bariéru nepovažovali a pokud ano, tak ne za tu zásadní. Vietnamská respondentka ve věku 53 let, žijící v MČ Praha-Libuš osm let, k tomuto uvedla:

„Nemyslím si, že problém sousedských vztahů je jazyk. Myslím si, že to závisí na lokalitě. Tam kde bydlíme, tam jsou sousedi už dlouho. Je to podle toho, jak dlouho tam bydlí. Například moje kamarádka je v Kunraticích, tam jsou jen domy, jen novostavby a všichni tam vychází dobře.“

vietnamská respondentka, věk 53 let, 8 let v MČ Praha-Libuš

Opačný postoj vyjadřuje pětadesátiletý vietnamský respondent, žijící v MČ Praha-Libuš devět let, který říká, že:

„Nevnímám to jako problematické, spíše jsou ty vztahy relativně dobré. Spíš ty nesrovnalosti jsou záležitostí jazyka, jazykové bariéry. Bez komunikace nejde navazovat vztahy. Vietnamci by se měli učit jazyk, naučit se alespoň trochu česky. Stejně tak Češi, pokud mají rádi Vietnam a Vietnamce, tak mají zase možnost se učit vietnamsky. Ale Vietnamci by se měli učit česky.“

vietnamský respondent, věk 56 let, 9 let v MČ Praha-Libuš

Pocit přijetí/nepřijetí ze strany majoritní společnosti

Zatímco neznalost jazyka jakožto překážku pro navazování kontaktů nevnímala většina respondentů jako zásadní, důležitost faktoru, který lze označit jako „pocit nepřijetí“, naopak pociťovala většina dotazovaných na osobní (sousedské) i na obecné úrovni (celospolečenské). Kromě sdíleného názoru na uzavřenost Libušanů vyjadřovali také pocit, že i kdyby se chtěli sblížit, tak Češi o to stát nebudou. Velmi často se respondenti také domnívali, že Češi jimi opovrhují, dívají se na ně skrz prsty a s nedůvěrou, nebo že se jich dokonce bojí. Tento pocit nepřijetí byl nejčastěji pozorován ze strany úřadů, ale třeba také u zaměstnanců některých prodejen, kam dotyční chodili nakupovat, v prostředcích hromadné dopravy (autobus 113), na ulici, nebo dokonce ze strany sousedů. Pocit nepřijetí a některé negativní zkušenosti pak mnohé respondenty vedly k jakémusi rozčarování a poklesu zájmu o

navazování jakýchkoliv dalších bližších vztahů se svým okolím. Následující výpovědi ilustrují pocit sdílený většinou respondentů:

„Mám pocit, že Češi ani nemají zájem se poznávat víc. Z mého pohledu jsou Češi také uzavření. Jediné Čechy, které doma potkávám, jsou správci domu a údržbáři a ti jsou většinou vstřícní.“

vietnamská respondentka, věk 32 let, 5 let v MČ Praha-Libuš

„Jo, bylo by to dobré znát své sousedy, to jo... ale Češi... ono je to tak i ve škole. Oni to nedělají schválně. Vidí, že jsem jiná, nebo ne jiná, ale jako vietnamská, tak si se mnou méně povídají.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

„Myslím si, že Češi, že čeští sousedé nás nemají rádi, že se nás bojí, tak se ani nesnažím navázat kontakt.“

vietnamská respondentka, věk 47 let, 8 let v MČ Praha-Libuš

„Čas od času, když pozdravím sousedy, tak odpoví ‚dobrý den‘ takovým tónem opovržení, že je to obtěžuje mě pozdravit. Myslím si, že Vietnamci jsou většinou otevření a vstřícní a srdeční, a to především k sousedům, ale já se většinou setkávám s opovržením a odtahováním, nebo i ignorací ze strany Čechů. Necítím se moc příjemně, když jsou na blízku, i když k tomu vlastně nemám žádný objektivní důvod.“

vietnamská respondentka, věk 32 let, 5 let v MČ Praha-Libuš

„No, ale někteří o nás nic neví a nemají nás rádi. Oni třeba ti zabouchnou před nosem nebo projdou a něco si zamumlají pro sebe. Ale mě už se to nedotkne. Naučila jsem se, no jsem taková, že už se nedám. Tak jim něco zpátky řeknu. I moje teta... ona sice umí česky jenom málo, ale taky už se naučila bránit. Třeba v obchodáku, když jí někdo něco říká. Už to pozná, když jí někdo dává najevo, že jí vadí... že si něco zamumlá nebo se ošklivě kouká.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

„Jediné, co bych si přála, je, abychom byli Čechy přijatí. Aby měli názor, že Vietnamci jsou normální lidé, prakticky bezproblémoví. Nepožaduji po nich, aby nás měli přehnaně rádi, aby měli k Vietnamcům přehnaně pozitivní vztah, ale aby Vietnamce brali a přijali, že ne všichni Vietnamci jsou problémoví.“

vietnamská respondentka, věk 32 let, 5 let v MČ Praha-Libuš

Někteří respondenti se přiznali, že se naučili bránit, když cítí, že je někdo pomlouvá nebo s nimi jedná nadřazeně. Zároveň dodávají, že se to naučili od Čechů. Paradoxně se ale ukazuje, že přizpůsobení se českým kulturním zvyklostem vzájemným vztahům příliš nepomáhá. Jedná se především o řešení situací a vyšší asertivita při hájení své osoby, nicméně stylem, který je vlastní Čechům – tedy slovním útokem, který může být zpětně Čechy interpretován jako projev agresivity, nevychovanosti nebo až dokonce nevďěčnosti.

„Myslím, že mí rodiče se tady nikdy nesetkali s rasismem. Nebo možná se setkali, ale nerozumí moc, tak to asi nevnímají. Spíš si třeba občas všímají těch pohledů prodavačů někde v obchodě, že se na ně dívají blbě, tak se snaží s tím něco udělat. Třeba moje máma, když se na ní nějaká pokladní dívala divně a měla k tomu nějaký kecy, tak fakt na ní doslova zařvala ‚nečum na mě‘. Je to takový tvrdý už. Ale... No, to je pravda, že je občas takhle protivná na ty Čechy, že nadává. Už se to naučila. Taky jsem se to už naučil. Zrovna teďka nedávno, předevečirem to bylo, jsme byli na Chodově něco nakupovat, nějaké oblečení s mámou, tak jsme šli a omylem mamka se dotkla tašky nějakého staršího pána a ten se na nás díval fakt divně a pak nám něco říkal... jsem ho úplně neslyšel co. Jsem se na něj otočil a viděl jsem, jak hýbe pusou a něco říká mámě. Tak jsem mu říkal, ať se uklidní a odešel jsem dál. Takže už jsem se taky naučil být taky protivný na ty lidi a nerespektují jejich věk, protože oni si s tím začali. Mě už pak nezajímá, jestli je to starší pán, protože jakmile otevře pusu, tak...“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Charakter osídlení v dané lokalitě

Jako významný aspekt, který ovlivňuje podobu sousedských vztahů, se ukazuje i typ bydlení (zda se jedná o starší rodinný dům, novostavbu či byt) a délka života respondenta v MČ Praha-Libuš, ale i délka pobytu českých sousedů v daném místě. Jedna z respondentek k tomuto uvedla, že problém vidí zejména v tom, že jim jejich současní sousedé závidí jejich bohatství, což se projevuje v chování sousedky, která si na ně v době, kdy se do lokality přistěhovali a začali zde stavět svůj dům, opakovaně chodila stěžovat na stavební úřad.

„No když jsme se přistěhovali do Prahy z Plzně a začali stavět ten dům, tak přišla ta sousedka, co pracuje na úřadě, si stěžovat, že je moc vysoký. Šla na úřad a, já nevím, jestli se to vůbec smí, ale chtěla vidět ten projekt a oni jí ho ukázali a na základě toho si šla stěžovat. Řekli jsme jí, že máme povolení, že je vše v pořádku, že nemůže nic dělat. Myslím, že je to závist, že nám závidí.“

vietnamská respondentka, věk 53 let, 8 let na Libuši

Zmíněná respondentka se domnívá, že kladné přijetí od sousedů v jejich příchozím bydlišti souviselo s tím, že jejich sousedé měli možnost vidět, jak si své ekonomické postavení postupně zlepšovali, zatímco jejich nynější sousedé vidí již jen výsledek. Její kamarádka, která bydlí v novostavbách, tento problém se starousedlíky nemá, protože v místě jejího bydliště jsou „noví“ všichni, jak Češi, tak Vietnamci.

„Tam (pozn. v Plzni) jsme začali od nuly, oni viděli postupně, jak se vypracováváme, jak se snažíme... tady v Libuši už vidí jen bohatství, krám, dům, už vidí jen ten konec, ten výsledek... dnes také vnímám celkový posun ve společnosti, je to dnes více negativní vůči Vietnamcům a cizincům.“

vietnamská respondentka, věk 53 let, 8 let na Libuši

Jiný respondent svou pozitivní zkušenost se sousedy připisuje délce svého pobytu v dané lokalitě, v níž je společně s ostatními považován za starousedlíka. Přátelské vztahy se sousedy popisuje následovně:

„Bydlíme v domě tady kousek od Sapy. Máme za sousedy jenom Čechy a myslím, že máme velice dobrý vztah a hodně si i pomáháme. Skoro na úrovni Vietnamců sobě. Například když jsme měli na zahradě vysokou travu a neměli jsme sekačku, tak sousedi nám nabídli, že nám půjčí jejich. Nebo sousedi mají na zahradě ovocné stromy, a když je ovoce, tak ty naše malý pozvou, aby si šli ovoce otrhat. Nebo třeba na Nový rok nebo na Vánoce si dáváme dárky a navštěvujeme se a někdy i přes léto se zveme na nějakou akci.“

vietnamský respondent, věk 56 let, 9 let v MČ Praha-Libuš (pozn. 27 let v Česku)

„Jsme tam (pozn. v panelovém domě) docela dlouho, tak nás znají. Komunikujeme spolu. Známe se. Jsou slušní. Ale to na návštěvu? To nechodíme. Jenom se zdravíme.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Skutečnost, že ani vztahy mezi Čechy v daném místě nejsou ideální a nedá se příliš o nějaké lokální komunitě sousedů příliš hovořit, vyjadřuje následující názor:

„No jsou lidi takoví, kteří nás potkají a je vidět, že jsou rádi, když s námi nemusí vůbec mluvit, jakože se vyhýbají. No pak taky samozřejmě takoví, co nás berou jako normální lidi a pozdraví nás s úsměvem. U nás v baráku je to taky takhle. Hodní lidé, se kterými se už známe a zdravíme, ale i nepříjemní, Ale myslím, že to není jenom jako Češi a Vietnamci, ale že to mají i dost takhle Češi mezi sebou.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Vysoká prostorová mobilita Vietnamců

Vliv na kontakt se sousedy má i vyšší prostorová mobilita Vietnamců oproti Čechům. Časté stěhování, i když v rámci jedné městské části, oslabuje zájem o navazování nových lokálních sociálních kontaktů v bezprostřední blízkosti bydliště, které je vnímané spíše jako stále více anonymní. Jeden z respondentů k tomuto uvedl:

„Když jsme bydleli v jiném paneláku tady na Libuši, tak jsme se se sousedy občas navštívili, ale teď už ne. Teďka si hledíme svýho. No, jsme se přestěhovali někam jinam. Už, no já nevím. Už se mi nějak nechce navazovat sousedské vztahy. S novými sousedy se jenom zdravíme. Tak přátelsky, jak nejvíc to jde. Třeba se na sebe usmíváme, nebo jsou na nás milí, nebo se jenom tak pozdravíme. Nebo si třeba pokecáme, takový ten výtahový pokec. Občas, sem tam.“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

6.3 Místa setkávání

Na základě analýzy výpovědí dvanácti dotazovaných Vietnamců a Vietnamek žijících v MČ Praha-Libuš, bylo identifikováno několik míst, kde dochází k osobním kontaktům mezi vietnamskými a českými Libušany. Patří sem především úřady (pošta, stavební úřad aj.), městská hromadná doprava (autobus 113), obchodní řetězce, večerky provozované vietnamskými obchodníky, školská zařízení, Modřanská rokle, pohostinství, a méně také Sapa, jakožto místo, kam Češi chodí nakupovat. Blíže se dále budeme věnovat pouze těm místům, o nichž se ve svých výpovědích zmínil větší počet respondentů.

Obchodní řetězce

V souvislosti s tematikou soužití Čechů a Vietnamců respondenti často zmiňovali kontakt s českými obchodníky a prodáváči v supermarketech a nákupních centrech, které však nutně nemají sídlo přímo v MČ Praha-Libuš (Makro, Kaufland). Mnozí velmi podrobně poukazovali na pocíťované nadřazené chování některých zaměstnanců obchodních řetězců a na to, jak s Vietnamci zacházejí opovržlivě. Právě kontakt Vietnamců s Čechy v pozici, kdy Vietnamec je zákazník a Čech obsluhující, byl Vietnamci identifikován jako nejproblematictější v soužití Čechů a Vietnamců. To může být dáno tím, že se de facto jedná o jediný mimoprofesionální kontakt, který řada Vietnamců s českou majoritou má. Dvaatřicetiletá vietnamská respondentka, žijící v MČ Praha-Libuš pět let, se k tomuto problému vyjádřila následovně:

„Cítím opovržení. Sem tam se dostávám do situací, že jdu pro nákup a kupuji toho víc, protože je to v akci a kupuji to i pro rodinu a přátele. Pro více členů rodiny. A obsluhující u pokladny mě neslušným způsobem pošle k jiné pokladně, ale není to tak, že by mne požádala, ale spíš mi dá rozkaz. Třeba tohle se mi stalo v Kauflandu. Ano, povídáme si o tom s přáteli, ale jako o zkušenosti, kam jít a kam už nechodit nakupovat, protože tam nejsou vstřícní. Jde spíš o doporučení a sdílení nějaké zkušenosti. To se mezi přáteli šíří. Jako například ten Kaufland. Je to ,jednou a dost‘ a už tam pak nejdeme a šíříme to mezi kamarády, aby tam nechodili. Z toho udělejte výzkum. Jak Vietnamci vnímají Kaufland. Tam už moc Vietnamců teď nechodí, protože se tam nechovají slušně.“

vietnamská respondentka, věk 32 let, 5 let v MČ Praha-Libuš

„Z pozice podnikatele mi vadí přístup pracovníků supermarketů, například Makra, k zákazníkům. Například teď se mi stalo, že jsem koupil v Makru tři balíky žvýkaček (pozn. ukazoval na akci v letáku Makra), a podle letáku jsem měl dostat kávu zdarma. Tak jsem šel na hlavní pokladnu a prodavačka místo toho, aby se mi snažila pomoci, tak vzala ten leták a tak neslušně ho pohodila na pult se slovy, ať si to přečtu znovu doma. Tak jsem požádal paní u jiné poklady a ta se mnou šla do jiné části obchodu, a pak napsala dobropis a poslala mě k pokladně. Nakonec mi vrátili peníze, nakonec všechno dopadlo dobře, ale vadil mi ten jejich přístup. Jakoby ‚ty tady škemráš, tak tady máš prachy‘. Ale vlastně pak přiznali chybu, ale bez omluvy, a to mi hodně vadilo. Navíc, to udělali, až když jsem jim řekl, že chci zavolat manažera prodejny. Chovali se nepříjemně, neslušně.“

vietnamský respondent, věk 46 let, 9 let v MČ Praha-Libuš

Úřady

Dalším místem, kde na Libuši dochází k pravidelnějšímu kontaktu mezi Čechy a Vietnamci, jsou úřady. Ve shromážděných výpovědích není většinou zmiňován konkrétní úřad, ale hovoří se o nich v obecné rovině, stejně jako o jejich zaměstnancích. Zkušenosti s kontaktem s úředníky bývají vesměs hodnoceny jako nepříjemné. Výjimku představuje pošta, která byla kladně zmíněna jedním z respondentů v souvislosti s otázkou týkající se radnice MČ Praha-Libuš a opatření, které radnice zavádí s cílem usnadnit Vietnamcům i Čechům jejich život v této městské části.

Městská hromadná doprava

Autobus číslo 113 se mezi Vietnamci z MČ Praha-Libuš stal doslova legendou. Negativní zkušenosti s jízdou v něm jsou mezi Vietnamci tak časté a historky k němu se vztahující tak rozšířené, že se o nich mnozí již vůbec nezmiňují, neboť to pokládají za věc dostatečně známou a samozřejmou. Cestování tímto autobusem, který je jedním z hlavních spojů využívaným nejen vietnamskými a českými Libušany, ale také vietnamskými návštěvníky Sapy obecně, je pro mnohé občany, ať již žijící v MČ Praha-Libuš či jinde, často jednou z mála příležitostí k setkání se s Vietnamci vůbec. Bohužel jejich reakce na vietnamské spoluobyvatele bývají, alespoň podle výpovědí respondentů, velmi negativní, a někdy dokonce i hrubé. Pro ilustraci uvádíme následující výpovědi:

„Kdekoliv nastoupím, tak se na mě prostě musí pár lidí koukat, jak já nevím co... Je jedno, jestli je to bus 113 nebo kdekoliv jinde v Praze. Naučil jsem se ty lidi nevnímat. Nosím sluchátka, nevnímám je a nechávám to být. Když jsem byl v té Anglii... jsem byl v Anglii asi na tři týdny na školní stáži... tak tam jsem nastoupil do autobusu a všichni byli v pohodě, neměli takový ten pohled ‚ježiš Vietnamec, co tady dělá‘. V té 113 se občas právě tyhle pohledy objevují. Je to nepříjemné, ale dá se to přežít.“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

„Jednou jsem zažila, jak revizor chtěl pokutovat skupinku Vietnamců, kteří si ani nestihli označit lístek. Zastala jsem se jich a na to se strhla mela. Jako co tady ty Vietnamci chtějí, a že by bylo lepší vypravovat pro ně zvláštní autobus.“

vietnamská respondentka, 24 let, 20 let v ČR

Modřanská rokle

Modřanská rokle je místem, které ve svých výpovědích zmínili pouze představitelé tzv. druhé generace. Odkázáním na toto místo, jakožto jejich oblíbené, mladí Vietnamci deklarují svůj pozitivní vztah k přírodě. Dalším důvodem proč Modřanskou rokli navštěvují, ať už sami, nebo s přáteli, je klid, které toto místo poskytuje.

„No... Modřanská rokle. Tam chodíme každý rok s kamarádama na čarodějnice, to je taková tradice. Tam je to dobrý, tam je to hezký. Ta rokle je obecně taková hezká a je tam klid. A ty čarodějnice, to je taková tradice... tam chodíme už od začátku naší puberty.“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Místo výkonu práce - pracoviště

Pracoviště bývá jedním z míst, kde k vzájemným kontaktům dochází nejčastěji. Velmi často pak také tyto kontakty přerůstají v přátelství. Ačkoliv v jiných městských částech nebo městech k tomu v případě Vietnamců také dochází, v MČ Praha-Libuš toto tak úplně neplatí. Většina Vietnamců žijících v MČ Praha-Libuš pracuje na Sapě, výjimečně jako provozovatelé místních večerek. Je to logické, když uvážíme, že přítomnost pracovních příležitostí na Sapě je jednou z hlavních důvodů, proč zde bydlí (Kušniráková, Plačková, TranVu 2013). Na Sapě pak pracují v kolektivu s Vietnamci nebo jinými cizinci a kontakty na pracovišti se tedy omezují spíše na formální kontakty se zákazníky. Přátelské kontakty s kolegy, pokud zde nějaké jsou, tak většina respondentů navázala ještě za dob svého působení v továrnách v jiných částech Česka, odkud se později přestěhovali do MČ Praha-Libuš. V továrnách, kde často byli jedinými Vietnamci, se s Čechy seznámili daleko snadněji. Ti se jim často snažili pomáhat v nelehkých začátcích jejich života v Česku.

Sportoviště a sportovní kluby

Dalším místem setkávání jsou různá sportoviště. Nicméně sportovní aktivity vyžadují volný čas, a proto se téměř výlučně týkají jeden a půlté či druhé migrační generace, výjimečně první generace. V případě první generace se ale většinou jedná o vysokopříjmové skupiny, které chodí na golf, tenis či na ryby (mimo MČ Praha-Libuš). Nicméně v případě sportu se jedná spíše o mužskou záležitost. Výjimkou jsou taneční kurzy, které jsou pořádány na Sapě a kterých se účastní i ženy, ale tyto kurzy nebývají zpravidla navštěvované Čechy.

„Chodil jsem do Klubu junior na judo a tam jsem se seznámil s dalšími lidmi ze sídliště. Taky jsem tady chodil na Libuš na fotbal, když tam nikdo z Vietnamců ještě nechodil. Chodil jsem tam asi půl roku. Pro ty kluky to byla novinka, nebyli na to zvyklí a byl jsem tam dost šikanovaný... říkali mi ‚čongu‘ a tak. Kvůli tomu jsem přestal chodit na fotbal. Na Sapě je taky karate. Jsem tam chodil i s jedním dospělým Čechem, který tam kdysi pracoval... Myslím, že to má i potenciál místa, kde by se dospělí Češi a Vietnamci mohli potkat, ale ten trenér by se mohl naučit česky, aby třeba vysvětlil nějaké ty techniky třeba i českým dětem... aby tam chodily.“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

6.4 Faktory přispívající pozitivně k budování vzájemných kontaktů

Doposud jsme hovořili pouze o bariérách bránících navázání intenzivnějších styků mezi vietnamskými a českými sousedy a obyvateli v MČ Praha-Libuš. Ne všichni Vietnamci z této městské části však dané bariéry zakouší stejně intenzivně. Některým z nich se za dobu svého pobytu v Česku podařilo s Čechy navázat někdy i velmi dlouhodobá a pevná přátelství a i jejich vztahy se sousedy jsou na úrovni daleko přesahující zdvořilostní formality. Znamená to, že jejich vztahy se sousedy jsou velmi dobré a kontakty pravidelné, například skrze vzájemné návštěvy, zejména v době oslav narozenin, ale při jiných slavnostních příležitostech. Někteří se navštěvují dokonce každý týden, zvou se vzájemně na večere, předávají si dárky k Vánocům nebo si vzájemně hlídají děti. Své vztahy s českými Libušany proto vnímají jako velmi harmonické až nadstandardní. Mezi faktory, které pozitivně ovlivňují možnosti budování přátelských kontaktů, podle výpovědi respondentů patří skutečnost, že mají děti, otevřené a přátelské sousedy, společné zájmy, společně slaví svátky a různé společenské akce.

Děti a škola

Více než polovina dotazovaných žije v Česku se svou rodinou. Děti, zvláště jsou-li školou povinné, pro ně mohou představovat jakési pojítko pro styk s majoritou. Skrze děti přichází do kontaktu nejen s učiteli, ale také například se sousedy-rodíči mající děti v podobném věku nebo českými chůvami, které najímají na jejich hlídání. Děti samotné si pak v rámci školy a různých volnočasových kroužků nacházejí přátele mezi českými vrstevníky, se kterými tráví svůj volný čas, které si pak přináší i do dospělosti.

„Chodila jsem tady na základku, takže ty lidi tady znám. Známe se, pozdravíme se, ale nechodíme spolu ven. Jsou jiní. Ale české kamarádky mám. Totiž, chci říct, odešla jsem tady ze základky v šesté na gympl a to jsme ještě byli malí. Pak se rychle všechno mění. Ale máme tradici. S vietnamskými kamarády a s českými kamarády chodíme na čarodějnice nebo jenom tak na přehradu, pokecat, pít. Tam (pozn. na přehradě/na čarodějnicích) potkáváme všechny kamarády ze základky. To je fajn takhle jednou za rok vidět lidi, který znáš.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

„Kámoše z Libuše mám hlavně díky tomu, že jsem chodil na místní základku... v době, kdy tam bylo opravdu hodně málo Vietnamců ve třídě. Ted', jak tam chodím občas, tak tam vidím třeba i pět Vietnamců ve třídě... Ze začátku jsem se s nimi moc nebavil, ale postupně, jak jsem chodil do družiny, tak jsem se seznámil s dalšími kluky, z dalších tříd, kteří bydleli na Libuši, a pak když jsme se potkali někde na sídlišti, tak jsme se pozdravili, a pak jsme si už říkali, že spolu půjdeme ven, tak jsme spolu začali chodit ven.“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Osobní kontakty z formálního prostředí školy a různých kroužků se přenáší i do soukromí a čeští a vietnamští přátelé se pak navštěvují u sebe doma nebo spolu tráví i dovolenou. Nicméně tento kontakt se nepřenáší transgeneračně na rodiče těchto kamarádů.

„U spolužáků. Oni chodí k nám. I mohli přespat, ale vždycky odešli večer domů. Třeba... kámoše zvu ke mně koukat na fotbal, si pustíme telku a koukáme na přímý přenos, popijíme spolu nějaké pití, pokecáme. Občas pozvu vietnamský i český kámoše, tak jsme u mě doma. Třeba na nějaký film, sportovní přenos nebo jenom na jídlo a tak. Ségra taky má občas svoje kamarádky u sebe. Ale její kamarádky jsou jedna z Břežan a jedna z Modřan, to nejsou takový ty Libušský... S rodinou jednoho spolužáka z Libuše jsem byl už asi dvakrát na lyžích. Třeba, když příležitost mám, tak řeknu, že bych si s nimi taky chtěl jet zalyžovat, a oni mě vezmou. Jeho rodina mě zná a jsou opravdu hodně otevření. Jsou hodně milí.“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Osobní kontakt a vztah k určitému typu formálního prostředí i do určité míry posiluje jakousi osobní angažovanost v místním prostředí a zájem o lokální dění.

„Ten časopis ‚U nás‘ si docela procházím. Čtu si hlavně to, co souvisí s mou školou. Jestli tam není náhodou bratranec, sestřenice nebo někdo, koho znám.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Obdobné zájmy a jiné neformální aktivity

Příležitostí pro setkávání může být i společný koníček a jiné neformální aktivity, ať už je to sport nebo přátelské posezení u piva. Ačkoliv jde o jev ne příliš častý, týkající se především druhé generace nebo dlouhodobě usazených Vietnamců, je zde možné vidět určitou příležitost a zejména možnost pro směřování případných integračních aktivit.

„Svůj volný čas sem tam trávím i s Čechy. Se sousedy. Hlavně chodíme na pivo si pokecat. Pivo, to se mi na Čechách líbí nejvíc, že si u něj můžou dobře popovídat.“

vietnamský respondent, věk 56 let, 9 let v MČ Praha-Libuš

Kromě rodinných vazeb a každodenních pracovních vztahů, jsou kontakty ve volném čase realizovány především díky různým aktivitám organizovaným určitým formálním uskupením. Je tomu např. u schůzek žen u příležitosti různých významných svátků žen, jako je MDŽ nebo VDŽ (vietnamský den žen), které organizuje svaz vietnamských žen zpravidla někde na Sapě. Zmínit můžeme také aktivity nově vzniklého Občanského komunitního fóra.³⁴

„Mamka? Kde by se mohla seznámit s Čechy? Leda tak v obchodáku. Nebo třeba na MDŽ, to děláme. Nebo sraz matek, nebo tak něco. Ale MDŽ, kde by byli český i vietnamský ženy, by byl opravdu mezinárodní.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Tradice a svátky

Společné slavení tradic a svátků je příležitostí, jak se vzájemně potkat při jiné než formální příležitosti. Atmosféra takových setkání bývá uvolněná a role, ve kterých se Vietnamci ocitají například právě při kontaktu s úřady, se zde stírají. Lidé se těchto akcí účastní dobrovolně a za účelem užít si hezký den a socializovat se. Tato otevřená a přátelská atmosféra je faktorem, který navazování přátelských kontaktů výrazně napomáhá. O tom, že vietnamští Libušané se těchto oslav účastní, ať již soukromě u příležitosti narozeninových a jiných oslav svých přátel a sousedů, tak v rámci akcí pořádaných například městskou částí nebo některými neformálními skupinami, svědčí jak některé z výpovědí respondentů, tak návštěvnost některých společenských aktivit pořádaných pod záštitou MČ Praha-Libuš v posledním roce. Významnou roli zde hraje skutečnost, že MČ Praha-Libuš, která tyto akce zaštiťuje, letáky zvoucími na tyto akce vydává dvojazyčně, a že je možné se o nich dočíst v časopise „U nás“ i jiných, Vietnamci sledovaných médiích. Samotný akt překladu zde

³⁴ „Občanské komunitní fórum, které se setkal s hojnou účastí a kladným ohlasem, jak českých, tak vietnamských obyvatel MČ Praha-Libuš, se sestává z občanů Libuše a zabývá se plánováním sousedských a kulturních aktivit na Praze-Libuši. Tentokrát se fórum sešlo v širokém složení a občané sršeli nápady k organizaci zájmových aktivit. Na ty se občané Libuše mohou už těšit. Kromě českých tradic, zvyků a muziky, se plánují další ukázky cizokrajných kultur a kuchyní. Do platformy se totiž kromě Čechů zařadili i zástupci vietnamské, ruské, turecké a americké komunity“ (http://www.lache-chave.cz/article.php?id_article=320&novinky)

nehraje takovou roli jako to, že tímto gestem tak radnice dává najevo, že se o své vietnamské obyvatele zajímá a vnímá je jako plnohodnotné Libušany.

6.5 Vnímání společného soužití na obecné úrovni

Rozdílná očekávání jsou významně ovlivněna mnohdy odlišným životním stylem, a tedy i rozdílnými životními prioritami různých skupin Vietnamců. Odlišnost priorit jednotlivých skupin vychází z jejich nerovného postavení (jak ekonomického, tak především z hlediska jistoty pobytu a právního statusu v Česku). Jak ukazuje šetření, tato nerovnost se neodráží pouze do vztahu Vietnamci a Češi, ale i v rámci skupiny Vietnamců.

V případě MČ Praha-Libuš je kontrast stylu života některých Vietnamců ještě viditelnější, protože některé byty v panelových domech slouží jako „decentralizovaná ubytovna“. Cizinci v těchto bytech mají jako hlavní životní prioritu udržení si svého legálního postavení, pojištění, práce apod. Nejisté právní postavení, často spojené s dlouhou pracovní dobou, na české poměry nízkými výdělky nebo nutností platit vysoké částky *dích vu* za zprostředkování výše uvedených prioritních starostí nenechávají cizincům kapacitu ani důvody „integrovat se“ ve smyslu požadavků jejich českých sousedů. Problémy nebo otázky nastolované českými občany v běžném sousedství proto pro ně nejsou v jejich hierarchii priorit podstatné nebo důležité.

Z výpovědí respondentů na obecné úrovni vyznívá pohled Vietnamců na společné soužití vcelku harmonicky a bezproblémově. Většina dotazovaných vypověděla, že obecné konflikty nevnímají, o žádných konkrétních problémech neví a v MČ Praha-Libuš bydlí právě i proto, že je zde relativní klid. Někteří jako hrozbu k poškození pověsti Vietnamců vnímají přítomnost některých novodobých ekonomických migrantů, kteří se vždy nechovají podle společenských pravidel a norem vyžadovaných v Česku.

Kritika „nově příchozích“ migrantů

Jak již bylo zmíněno, vietnamská komunita není homogenní a vnitřně provázanou skupinou, v rámci které by se všichni znali. V MČ Praha-Libuš žijí vietnamští starousedlíci i nově příchozí, ti, co se v Česku narodili, co přišli ještě za minulého režimu i ti, kteří přicestovali s poslední velikou vlnou pracovní migrace. Vietnamci v MČ Praha-Libuš nemají příliš mnoho společného, a dokonce se ukazuje, že v mnohých aspektech nejenom sdílejí kritiku na účet některých svých krajanů, ale i chápou naštvání některých Čechů.

„Myslím, že vztah mezi Vietnamci a Čechy na Libuši je špatný. Ale já to chápu, protože většina Vietnamců, co tu bydlí, nám dělá špatnou reputaci. Bydlí tu hodně těch, co se nově přistěhovali, co pracují na Sapě, od rána do večera. Ti dělají i věci, no... třeba nechají pytle s odpadky pod schody a nevyhodí to. Tak to mi hodně vadí. Nebo jsou hluční... Tedy my, když se sejdeme jako rodina, tak jsme taky hluční, ale oni, no... Nebo dělají nepořádek, třeba ve výtahu. Jednou s výtahem se stalo, že nějaká vietnamská rodina si nechala rekonstruovat byt od vietnamské firmy a oni

používali výtah na vození cihel do toho bytu a oni ho přetížili a zničili ho. A pak lidi byli naštvaní, protože to nejezdilo a tak.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

„No, máme jinak nastavené vnímání odpovědnosti a chápání problémů a to věřím, že může vyvolávat problémy. Myslím, že některé stížnosti Čechů jsou oprávněné a musím jim dát částečně za pravdu. Je to záležitost hlavně nově příchozích, kteří si ještě nezvykli. Třeba ve Vietnamu se netřídí odpad a je to pro ně nové. Také je to tam hlučnější, baví se víc na hlas... tady je to klidnější, lidé zalezou domů a chtějí mít klid. To pak způsobuje problémy.“

vietnamský respondent, věk 46 let, 9 let v MČ Praha-Libuš

Zároveň však respondenti poukazovali na tendenci Čechů příliš zobecňovat, a to i v případech, kdy oni sami mají jenom jednu, nebo dokonce žádnou špatnou zkušenost s Vietnamci a svůj zevšeobecnující názor staví na základě zkušenosti svých známých nebo informací z doslechu. Respondenti vyjadřovali jakési zklamání nad tím, že mnoho Čechů nebere v potaz, že Vietnamci jsou mezi sebou stejně rozdílní jako Češi. Zároveň přiznávají, že negativní zkušenost není dobrá vizitka, ale i tak by měla být vnímaná individuálně a v kontextu, nikoliv být automaticky vztažena na všechny Vietnamce.

„Problémem je hlavně generalizace. Některé věci, jako třeba hluk nebo zápach z kuchyně a tak jsou pravděpodobně pravdivé, ale platí to třeba na jednoho z deseti, ale Češi mají tendenci to generalizovat na celou skupinu, nerozlišují.“

vietnamský respondent, věk 42 let, 4 roky v MČ Praha-Libuš

„Jednou se stalo, ale to byla naše chyba, že jsme sousedům kvůli pračce vytopili koupelnu. Tedy stalo se to víckrát. Oni to brali v pohodě. Ale jednou se stalo, že jsme byli my i oni pryč a pračka vytekla a to byl problém. To už byli opravdu naštvaní. Ale to byla naše chyba. Ale oni už teď mají bohužel špatnou zkušenost s Vietnamci a už si to budou pamatovat, no.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Většina respondentů ve svých výpovědích zmínila, že řada stížností Čechů na účet Vietnamců je oprávněná, ale zároveň dodávají, že i Češi mnohdy porušují pravidla společného soužití. Majorita od cizinců v sousedství zpravidla implicitně očekává dodržování nepsaných zásad dobrého soužití, nočního klidu apod. Pokud Vietnamci tato pravidla dodržují, bývají v běžném sousedství považováni za „integrované“. Naopak pokud je porušují, stávají se předmětem kritiky. Na druhou stranu pokud pravidla porušují oni sami, není to vnímané jako překážka, čehož si Vietnamci všimají a chápou to jako „dvojí metr“. V důsledku toho nezřídka české sousedy hodnotí jako lidi, kteří si neustále na něco stěžují.

„Pořád si na něco stěžují, nepozdraví, pořád si něco mumlají.“

vietnamská respondentka, věk 32 let, 6 let v MČ Praha-Libuš

„Přiznávám, že co se říká o vietnamských sousedech, je částečně určité pravda. Například sem tam nějaká jídla mohou vyvolávat zápach nebo někteří mohou být někdy hlučnější. Na druhou stranu ale i česká jídla to dělají. Ale rozdíl je v tom, že Češi si stěžují, kdežto Vietnamec cítí, že to musí respektovat. Snaží se nevyvolávat konflikt u těch věcí, které jdou přehlédnout. Například když nad vámi bydlí opravdu tlustý soused, tak hodně dupe. Co s tím naděláte? Nic. Tak to necháte být a nejdete si stěžovat.“

vietnamská respondentka, věk 32 let, 5 let v MČ Praha-Libuš

„Přiznávám, že při vaření vůně rybí omáčky může být nepříjemná, ale vždy závisí na toleranci. Na druhou stranu u nás v domě ti, co hlučí, jsou Češi. Například soused nad námi si pustí v noci nahlas hudbu. Jednou jsem musel vzít kladivo a bouchat do zdi, aby to vypnul. Pak přišly nadávky, ale vypnul to. Na druhou stranu nad námi bydlí paní s malým dítětem, které hodně pláče, ale to je normální. Víím, že ona s tím nic nenadělá. U dětí se to nedá nařídit.“

vietnamský respondent, věk 46 let, 9 let v MČ Praha-Libuš

Vnímání mediálních kauz odehrávajících se v MČ Praha-Libuš

Během uplynulých let se v MČ Praha-Libuš událo několik situací, kdy bylo soužití Vietnamců s Čechy podrobno velké kritice a medializaci. Jednalo se především o spor v bytovém domě Na Domovině 1 a následný politický mítink Dělnické strany (dnes DSSS). Oběma událostem byl v médiích celostátního rozsahu věnován veliký prostor a debata o situaci v MČ Praha-Libuš se přenesla až do nejvyšších pater politiky. Zajímavé však je, že dotazovaných respondentů se téměř nedotkly. Buď o těchto dvou kauzách vůbec nevěděli nebo jenom okrajově. Jako hlavní argument uváděli, že jednak nerozumí tak dobře česky, aby sledovali české sdělovací prostředky, a z toho důvodu se nemají k informacím jak dostat, ale také že je obecně příliš problematika soužití Čechů a Vietnamců nezajímá, a tedy ani o žádných aktuálních problémech mezi českými a vietnamskými Libušany neví, resp. neví, že by něco Vietnamci řešili. Pouze jeden respondent, který patří k tzv. druhé migrační generaci a který se dokonce protestně účastnil mítinku Dělnické strany, uvedl:

„Jo, domobrana. ... pravda, tady byla Dělnická strana. Byl jsem na té demonstraci. Šel jsem se tam podívat. To mi bylo asi 15 let. Jsem se tam díval, ale nevnímám jsem, co ten děda říká. No, lidi se na mě tam fakt dívali divně. Dokonce máma říkala, ať tam nechodím, že mě tam zmlátěj. Já jsem říkal ‚ježiš, vždyť tam budou poldové‘. Tak jsem stejně šel. Já jsem byl skoro u podia, jsem se tam šel podívat za nima. Byli tam i mí kamarádi, kteří mě přišli podpořit, takže stáli vedle mě. No a spíše jsme se bavili na jeho účet, že jsou fakt trapný. Plešouni, takový ‚typický‘ Češi, který mají takový názory na Vietnamce, který hází všechny do jednoho pytle. Chtěl jsem vidět reakci těch lidí z Dělnické strany, co udělají, když se tam objeví Vietnamec. Jestli nebudou mít přímo nějaké slovní útoky na nás, nebo něco takovýhleho. Jsem něco očekával, něco zajímavého. Ale on tam mlel svojí, tak jsem se

tam díval, poslouchal ty blbosti, co tam melou. Byli tam i novináři, tak ti mě vyfotili, jak tam stojím mezi těmi lidmi. Jsem tam držel takový ten papírek „stop rasismu“ před nimi. Bylo to dobrý. Takový adrenalin.“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Jak vnímají Vietnamci své postavení v české společnosti?

Formování subjektivního vnímání toho, jaké postavení Vietnamci v české společnosti z pohledu jich samotných zaujímají, ovlivňuje několik faktorů. Svou roli hraje institucionální rámec ve smyslu toho, jak funguje vzdělávací systém, trh s byty, trh práce, legislativa, integrační politika a vládní rétorika a její vliv na politické a sociální klima, mediální obraz a postoj veřejnosti atd. (Crul, Schneider 2010). Vedle toho je ale důležitým momentem také osobní dobrá či špatná zkušenost a pocítované a předpokládané vnímání vlastní osoby (potažmo skupiny, do které patřím) druhou stranou, včetně toho, jaké konkrétní vlastnosti nám jsou přisuzovány. Poslední jmenované se ve výpovědích účastníků šetření objevilo nejčastěji.

Jak již bylo zmíněno výše, dotazovaní respondenti vesměs sdílí pocit, že nejsou českou společností dostatečně přijímáni, nebo že jimi je dokonce opovrhováno a jsou pokládáni za méněcenné. Kromě toho většina dotazovaných také vyjádřila názor, že jejich hlas nemá v české společnosti žádnou váhu ani na obecnější rovině a že nemají možnost do dění v Česku aktivněji zasahovat.

„Myslím si, že si Češi myslí, že se těžko integrujeme a že někteří Vietnamci jsou méně civilizovaní. Jakoby určitým způsobem z mého pohledu se cítím, že mnou opovrhují. Myslím, že to Vietnamcům vadí, že se někteří Češi na Vietnamce dívají skrz prsty.“

vietnamský respondent, věk 42 let, 4 roky v MČ Praha-Libuš

„Cítím hlavně ignoraci, opovržení a jakýsi odstup, který si vůči nám drží.“

vietnamská respondentka, věk 32 let, 5 let v MČ Praha-Libuš

„Já jsem na to nikdy nemyslela a nevnímala jsem to. Až teď nedávno jsem zjistila, nebo někde jsem slyšela, jak někdo právě říká, že Vietnamci jsou méněcennější než Češi, a pak jsem nad tím začala přemýšlet. A asi jo..., že jsme méně než Češi. Tedy vnímají nás tak. Jako spíš méně rovnější. Ale právě, že já jsem to tak nikdy nevnímala... ale když jsem se zamyslela, tak jsem si říkala, že je to možná pravda... když se k nám Češi takto chovají.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

„Je to tady velice špatné, Vietnamci nemají žádný hlas. Chtěla bych normalizovat vztahy mezi vietnamskými a českými sousedy, cítíme se odlišní, že jsme Vietnamci, je nám to dáváno najevo, negativním přístupem, cítíme se diskriminováni, neumíme taky tak dobře česky, tak se k nám někdy chovají na úřadech nepříjemně, se sousedy jsou problémy, závidí nám, pořád nám něco vytýkají, stěžují si, například, když máme doma hosty a je

třeba jen 10 minut po desáté hodině, tak si ta nepříjemná úřednice přijde stěžovat.“

vietnamská respondentka, věk 53 let, 8 let v MČ Praha-Libuš

Pocit, že Vietnamci nemají hlas, se odrážel i do nechuti se angažovat v záležitostech bytových domů a účastnit se domovních schůzí, jak vypovídal tento respondent:

„U nás jsou schůze (pozn. matka respondenta je vlastníkem bytu), ale já tam nechodím, ani máma. Jenom vždycky přečtu na nástěnce, co máme dělat, a to je všechno. Stejně by to nemělo smysl.“

vietnamský respondent, věk 19 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

6.6 Role radnice ve vzájemném soužití

Představa radnice, jako aktivního aktéra na poli oslovování Vietnamců a realizace činností v jejich prospěch, je pro většinu dotazovaných respondentů dalece vzdálená jejich uvažování. Vnímání radnice a její role je pro ně obecně nejasná a často vlastně ani neví, s čím by se mohli eventuálně na radnici obrátit a jaké služby by jim mohla nabídnout, resp. koho by mohli kontaktovat. Z šetření vyplývá, že dotazovaní respondenti nemají příliš představu o aktivitách, které radnice pro podporu vzájemného soužití Čechů a Vietnamců realizuje. Ani neví, kde by takové informace mohli či měli hledat, resp. se o hledání tohoto typu informací příliš nezajímají.

„Já nevím, jak funguje radnice. Co tam všechno je a co není. Určitě to tak je ne, že tam je zaměstnáno několik Vietnamců, kteří mluví jako za Vietnamce a pomáhají té radnici s komunikací? Né? Aha,... to jsem nevěděla. Ale myslím, že kdyby tam byl zaměstnaný nějaký Vietnamec, jako zástupce... ale ne ledajaký. Musel by být vzdělaný a chtít to tak...“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

Pouze jeden z respondentů uvedl konkrétní opatření, které vzešlo z iniciativy radnice, a které zároveň hodnotil velmi kladně. Jednalo se o přítomnost vietnamské zaměstnankyně na poště.

„Úplně nevím, co by měla radnice dělat, ale myslím, že zařazení Vietnamců na různé funkce, co dělá radnice... jako například teď je na poště Vietnamka, která umí komunikovat vietnamsky. Tak ta tam funguje opravdu dobře. Usnadňuje komunikaci jak Vietnamcům, tak i svým kolegyním, že se to tam nezdržuje a šlape to. Tak to je dobré. Kdyby třeba byli podobně i například ve zdravotnických zařízeních někdo takový, tak to by to Vietnamcům i těm zaměstnancům hodně pomohlo.“

vietnamský respondent, věk 56 let, 9 let v MČ Praha-Libuš

Nutno uvést, že ačkoliv většina dotazovaných nemá představu o aktivitách, které radnice pro podporu vzájemného soužití Čechů a Vietnamců realizuje, neznamená to, že by radnice

nebyla v tomto směru aktivní. V poslední době bylo ze strany radnice naopak iniciováno několik opatření a aktivit směřovaných na podporu harmonického soužití mezi vietnamskými a českými občany MČ Praha-Libuš. Za zmínku stojí například společenské akce „Asijský večer“ a „Jablkobraní“ pořádané Občanským komunitním fórem, které se setkalo s hojnou účastí a kladným ohlasem jak českých, tak vietnamských obyvatel MČ Praha-Libuš.

Zajímavý postoj k jednomu z opatření, které by bylo možné realizovat, vyjádřila jedna respondentka z tzv. druhé generace. Toto opatření se týkalo možnosti umístění dvojjazyčných nápisů na veřejných prostranstvích a překládání různých informačních cedulek do vietnamštiny. Respondentka toto opatření nevnímala jednoznačně pozitivně, i přestože chápala jeho význam. Upozornila i na potenciální negativní vliv, který by tento postup na Vietnamce mohl mít. Je zde však nutné brát v potaz skutečnost, že respondentka sama český jazyk ovládá na velmi vysoké úrovni a její pohled v této věci lze hodnotit jako značně subjektivní, což si ostatně sama uvědomuje a ve své výpovědi na to také upozorňuje.

„Možná by to pomohlo... ta vietnamština. Ale já to nemám ráda, myslím ty zákazy a příkazy ve vietnamštině. Když je to jenom ve vietnamštině, tak to vyznívá, jakoby ty zákazy a příkazy byly jenom pro Vietnamce, jakože oni dělají pořád něco špatně, tak se jim musí ve vietnamštině něco zakazovat a přikazovat. Ale pravda je, že by to asi pomohlo. Já si to můžu přečíst česky, ale když někdo česky neumí. Když si tak teď představím, že jsem nový Vietnamec, co neumí česky, tak ty nápisy, co tam jsou, mi jsou vlastně k ničemu.

Možná, kdyby tam bylo to samé v češtině i ve vietnamštině, pak by to bylo lepší. Nevypadalo by to jako příkaz jenom pro Vietnamce. Jakože Vietnamci dělají pořád něco špatně. Jako aby to byl jenom překlad něčeho, co už tam je česky. Ale výlučně jenom zákazy ve vietnamštině... to nemám ráda.“

vietnamská respondentka, věk 17 let, 7 let v MČ Praha-Libuš

6.7 Závěr

Snahou předkládaného textu bylo představit pohledy Vietnamců na vzájemné vztahy a postoje mezi českými a vietnamskými obyvateli MČ Praha-Libuš. Zajímalo nás, zda vůbec k nějakým kontaktům dochází, a pokud ano, tak v jaké rovině a za jakých okolností se tyto kontakty odehrávají a co je jejich hlavním „spouštěčem“. A dále také to, zda jsou nějak prostorově ohraničené, resp. zda se váží k nějakým konkrétním místům, jako je například pracoviště, veřejné prostory (park, obchody, pošta) nebo městská hromadná doprava. V případech, kde se vzájemné kontakty ukázaly být minimální, jsme pak zkoumali, zda je možné identifikovat faktory, které k této skutečnosti významněji přispívají.

Výsledky šetření založeného na analýze dvanácti rozhovorů s vietnamskými respondenty a respondentkami žijícími či pracujícími v MČ Praha-Libuš není možné vzhledem k velikosti zkoumaného vzorku nikterak zobecňovat. Tato analýza by tedy měla být pokládána pouze za jakousi sondu, za pilotní vstup do terénu, který doposud nebyl podroben hlubšímu zkoumání. Data a informace, které tato analýza přináší, jsou nicméně i při absenci hlubších znalostí velmi cenná a mají nezanedbatelnou vypovídající hodnotu.

V rámci této sondy se ukázalo, že vietnamští Libušané de facto své české sousedy znají pouze zběžně a povrchně. Přestože někteří z vietnamských respondentů své vztahy s českými sousedy označili za velmi dobré až nadstandardní, většina z nich kontakty s českými sousedy neudrhuje a ani nemá v MČ Praha-Libuši příliš mnoho českých přátel. Českou majoritu vnímají tito respondenti za uzavřenou a bez zájmu navazovat s Vietnamci kontakt. Zároveň však v obecné rovině považují vztahy v MČ Praha-Libuš za klidné a spíše dobré. Výtky k chování ze strany Čechů na účet některých, především nově příchozích Vietnamců sdílejí, zároveň však dodávají, že ani Češi se ne vždy chovají sousedsky ohleduplně a i oni často porušují nepsaná pravidla poklidného sousedského soužití.

Jako jednou z hlavních bariér pro navazování užších kontaktů s majoritou se kromě již tradičně zmiňované pracovní vytíženosti a nedostatku času (na straně Vietnamců) ukázal být pocit nepřijetí sdílený většinou dotazovaných respondentů. Vnímané nepříjemné pohledy, opovržlivá gesta, slovní urážky a další podobné projevy ze stran majoritní společnosti v kombinaci s pocitem, že Češi o kontakt s nimi stejně nestojí, odradili některé z respondentů natolik, že na jakékoliv snahy o navazování bližších kontaktů s Libušany rezignovali již předem. Náзор na vlastní méněcenné postavení v české společnosti jako celku navíc negativně ovlivňuje nejen snahu o to angažovat se na bázi mezilidských vztahů, ale také o jakoukoliv snahu o angažovanost v rámci lokální politiky. V této souvislosti také často zmiňovaná neznalost jazyka se nezdála pro ty, jež se zúčastnili tohoto šetření, zásadní, i když zmiňována samozřejmě byla.

7 Aktivita na podporu integrace v Praze-Libuši: zhodnocení a doporučení

Koncepce integrace cizinců definuje integraci jako „dynamický dlouhodobý oboustranný proces, který vyžaduje zapojení nejen cizinců a jejich potomků, ale i majoritní společnosti. Záměrem veškerých integračních opatření je docílit oboustranně přínosného soužití nově příchozích i obyvatelstva přijímající země. Integrační politika musí flexibilně reagovat na nové skutečnosti a potřeby, a to jak cizinců, tak i české společnosti, podporovat sociální soudržnost země a posilovat vědomí vzájemné propojenosti migrace a integrace se sociálními, kulturními, ekonomickými a politickými aspekty života společnosti. (Koncepce integrace 2013)“ Začleňování do struktur a vazeb obyvatelstva přijímající země nutně znamená změnu v myšlení a jednání cizinců, kteří do země přicházejí a domácího obyvatelstva, do jehož struktur a vazeb se cizinci začleňují.

Komplexní podpora procesu integrace různými nástroji integrační politiky by proto měla zohlednit potřeby a reagovat na problémy obou skupin – cizinců i domácího obyvatelstva. Naléhavější jsou obvykle problémy cizinců, kteří se vyrovnávají s odlišnými kulturními, sociálními, ekonomickými a dalšími podmínkami v cílové zemi. Proto koncepce integrace zdůrazňuje znalost jazyka, ekonomickou soběstačnost a informovanost cizinců. Nelze však opomíjet problémy a pohledy domácího obyvatelstva, které se vyrovnává s přítomností nových, často dosud neznámých kulturních zvyků, sociálních norem nebo způsobů jednání, které pozměňují nebo narušují dosavadní struktury a vazby. V neposlední řadě je třeba zdůraznit, že začlenění do společnosti domácího obyvatelstva znamená navázání řady vztahů a opakujících se interakcí mezi cizinci a domácí společností. I když jsou cíle integrace cizinců stanoveny na národní úrovni, tento proces probíhá v různých místních kontextech venkovských obcí, malých měst, nebo naopak čtvrtí v metropolitních areálech.

S využitím této perspektivy jsou v následujícím textu vyhodnoceny dosavadní integrační aktivity realizované v MČ Praha-Libuš. Především jsou identifikovány aktivity, které úspěšně přispívají k integraci. Dále navrhuje doporučení na rozšíření úspěšných integračních aktivit, zavedení nových aktivit a takové změny ve stávajících činnostech, které pomohou zvýšit jejich vliv na integraci vnímanou jako oboustranný proces.

Podpora a reakce na problémy Vietnamců

Na území městské části je realizována řada projektů a působí zde vícero institucí, které svými aktivitami reagují na potřeby cizinců a jejich problémy se začleněním do domácí společnosti. Pozitivní je propojení aktérů, ke kterému v MČ Praha-Libuš došlo při realizaci emergentních integračních projektů ministerstva vnitra. Městská část, neziskové organizace, školy a další aktéři integračních opatření nepůsobí izolovaně, ale jsou ve vzájemném kontaktu. Doporučujeme dále posilovat synergie vyplývající ze zasíťování aktérů a využívat je při konkrétní věcné spolupráci na společných projektech.

Spolupracující organizace vyvíjejí široké spektrum aktivit, které reagují na různorodé problémy Vietnamců a dalších cizinců. Některé aktivity jsou klíčové především pro cizince, kteří do Česka přišli nedávno a jejichž integrace je teprve v počátcích. Školy a vzdělávací

instituce již od začátku významnějšího příchodu Vietnamců do městské části organizovaly kurzy češtiny pro cizince. Integrační centra poskytují poradenské služby, které jsou Vietnamci využívány zejména při řešení otázek právního statutu pobytu. Další neziskové organizace se zaměřují na pomoc specifickým skupinám cizinců a jejich dílčích problémů, jako například neúplným rodinám cizinců. Pro potřeby již relativně více integrovaných cizinců realizovala MČ Praha-Libuš projekt zaměřený na vzdělávání cizinců v legislativních podmínkách podnikání v Česku. Komunikace s úřady a školami je usnadňována prostřednictvím tlumočnicků, kteří v případě potřeby překládají po telefonu. Komunikace je navíc usnadňována vzděláváním představitelů městské části a úředníků, kteří tak získávají více informací o Vietnamcích a jejich integraci. Pozitivně bylo hodnoceno zaměstnání vietnamské pracovnice na poště, což umožňuje přímou komunikaci bez dalších nákladů.

Široké spektrum realizovaných aktivit vytváří dobré předpoklady pro naplnění koncepčních cílů integrace. Přesto však výzkumy identifikovaly některé problémy, které jsou s těmito aktivitami spojené. Výzkum mezi Vietnamci ukázal, že mají jen malé nebo žádné povědomí o integračních aktivitách městské části. Jazyková bariéra a odlišné způsoby získávání informací neumožňují předávat informace migrantům ve stejné míře jako majoritní populaci. Pro zvýšení účinnosti integračních opatření je proto nezbytné dlouhodobě se zaměřit na zvyšování povědomí o těchto aktivitách mezi vietnamskou populací. Informace o klíčových aktivitách je nutné předávat jazykem cizinců (cílové skupiny) v jimi čtených periodikách, nebo tiskovinách, které zdarma dostávají např. v místě bydliště (např. radniční časopis „U nás“). Efektivitu opatření by pomohlo zvýšit také angažování cizinců do integračních aktivit a podporovat.

Podpora a reakce na problémy domácí společnosti

Integračním opatřením, která jsou zacílena na příslušníky majoritní společnosti, je obvykle věnována mnohem menší pozornost, než aktivitám zacíleným na migranty. Tato opatření jsou však nezbytná, protože podporují žádoucí obousměrnost procesu integrace.

V MČ Praha-Libuš se uplatňuje řada aktivit cílených na majoritní společnost. V reakci na opakované podněty domácí společnosti byly podpořeny neziskové organizace, které dlouhodobě působí v lokalitě a zprostředkovávají řešení konfliktů mezi Vietnamci a jejich sousedy. Zkušenosti ukazují, že zprostředkování komunikace v počátku vznikajícího problému, přeložení pokynů do Vietnamštiny apod. účinně brání větší eskalaci problémů v každodenním soužití. Tento způsob včasné reakce na problémy, se kterými se setkává domácí společnost, je dlouhodobě vhodnější, než následné používání represivních nástrojů městské a státní policie. Proto doporučujeme v těchto aktivitách nadále pokračovat.

Další pozitivní dopady mají také aktivity, které nevznikly primárně za účelem integrace, nicméně umožňují diskutovat problémy pociťované majoritní společností a následně na ně reagovat a hledat řešení. Oceňovanou praxí v městské části Praha-Libuš je pořádání každoročních fór obyvatel Libuše a Písnice v rámci Místní Agendy 21 a projektu Zdravá Libuš a Písnice. Obyvatelé městské části mají na těchto setkáních příležitost pojmenovat problémy, které v městské části mají, sdílet je a diskutovat s ostatními obyvateli, a následně v hlasování a ve veřejné anketě rozhodnout o prioritních problémech, které by měli představitelé městské části v následujícím roce řešit. I když se nedaří dosáhnout vyřešení všech problémů

(některé z nich se řadu let opakují), samotná příležitost pojmenovat problém a sdělit jej na veřejném fóru umožňuje identifikovat potřeby obyvatel, a to také v problematikách souvisejících s integrací cizinců (např. potřeba lepší informovanosti o službách nabízených v areálu Sapa nebo o vietnamské kultuře obecně).

Pro obyvatele městské části jsou určeny také některé další aktivity, které však zatím zůstaly omezené jen na malou skupinu osob. Například jednou z aktivit Klubu Senior jsou návštěvy v areálu Sapa, spojené s poznáváním vietnamské kuchyně a kultury.

Jak ukázal náš výzkum, pohled řady příslušníků majoritní populace na Vietnamce je zatížen celou řadou stereotypů, a zjednodušujících interpretací problémů, se kterými se v každodenním životě setkávají (např. „Vietnamci zabírají místa v mateřských školkách“). O těchto tématech a problémech, se kterými jsou v obecném diskurzu Vietnamci spojováni, proto doporučujeme otevřeně diskutovat a veřejnosti poskytovat správné informace. Předání relevantních informací může přinejmenším u části veřejnosti uvést některé stereotypní nesprávné interpretace na pravou míru (v uvedeném případě mateřských školek například zveřejněním kritérií přidělování míst, počtů a důvodů odmítnutých žádostí apod.) a tím snížit potenciální napětí.

I když je možné vznik a přetrvávání těchto náhledů ovlivňovat jen částečně, existující možnosti by měly být co nejvíce využívány. Zejména časopis „U nás“ a webové stránky městské části Praha-Libuš by měly i nadále pravidelně informovat o přítomnosti migrantů v městské části/obci, realizovaných integračních aktivitách, jejich úspěších, o příležitostech a možných přínosech aktivit migrantů nebo o aktuálně řešených problémech. Součástí by měly být i základní informace o počtu migrantů a jejich podílu na počtu obyvatel, který obyvatelé často nadhodnocují.

Vzhledem k šíři cílové skupiny a omezenosti zdrojů je třeba další aktivity zaměřit na ty skupiny, které mají negativní náhledy na Vietnamce a malou možnost získat informace z různých perspektiv. Náš výzkum ukázal, že zejména důchodci a dlouhodobí obyvatelé Libuše subjektivně cítí přítomností Vietnamců ohrožení, protože dochází ke změně jejich známého prostředí o nové, jim neznámé prvky. Také část mladší generace má vůči Vietnamcům radikálnější názory. Doporučujeme proto aktivity pro tyto skupiny dále rozšiřovat – vedle předávání relevantních informací jde také o vytváření podmínek pro přímé interakce s cizinci. Přímá interakce může vést k překonání pociťovaného nedostatku informací, obav nebo nedůvěry k cizincům.

Aktivity přispívající k integraci a zaměřené hlavně na majoritní společnost jsou v současnosti poměrně fragmentované. Část z nich se odehrává v rámci širěji zaměřených aktivit úřadu městské části a dalších organizací. To považujeme za velmi prospěšné. Doporučujeme tohoto stavu využít a nadále přirozeně začleňovat informace a diskuse o pozitivě i problémových stránkách vzájemném soužití do řešení běžných otázek života v městské části. V případě explicitních integračních snah by bylo vhodné, aby se aktivity zaměřené na cizince staly nedílnou součástí plánovaných integračních projektů. Organizace, které všechny takové aktivity realizují, jsou ve vzájemném kontaktu a vyměňují si zkušenosti. Doporučujeme nicméně sledovat a využívat možnosti cílenější koordinace aktivit, tak jako tomu je v případě aktivit zacílených na cizince.

Podpora vzájemné interakce

Vzájemná interakce mezi majoritou a cizinci se odehrává v řadě oblastí, počínaje pracovních aktivit, využívání služeb, v oblasti bydlení, ve vzdělávání a volnočasových aktivitách, ad. Vzájemná interakce mezi cizinci a domácí populací je omezována jazykovou bariérou. Respondenti dospělého věku z obou skupin navíc vnímají druhou komunitu jako uzavřenou a obtížně přístupnou. Místa setkávání se proto omezují na kontakty v obchodech, provozovněch služeb nebo na společné užívání veřejné dopravy či dalších veřejných prostor (např. dětských hřišť). Tyto interakce jsou však jen letmé a odpovídají obecné anonymitě velkoměsta, ve kterém v interakcích převažují náhodné neosobní vztahy navazované za určitým účelem (např. vztah prodejce – zákazník). Naopak ve školách dochází mezi dětmi k bezproblémové interakci a integraci. Vedle školy se vietnamské děti zapojují i do volnočasových aktivit, činnosti zájmových kroužků apod.

Některé účelové interakce jsou navíc dlouhodobé. Jedná se zejména o české chůvy vietnamských dětí, které přebírají část péče o ně, často včetně komunikace se školou. Tato problematika není dosud důkladně zmapována, je však příkladem dlouhodobé a funkční spolupráce napříč etnickými skupinami. Zároveň je příkladem interakce, která vznikla spontánně, bez přímé podpory integrační politiky.

Vietnamci jeden-a-půlté a druhé generace, kteří ovládají češtinu, si však i v účelových, anonymních interakcích uvědomují, když do této interakce někteří Češi promítnou své negativní postoje vůči Vietnamcům. Ukazuje se, že vzdělávání o problematice cizinců nebo multikulturní komunikaci nejsou důležité jen ve veřejné správě, pro mají své místo i v soukromém sektoru.

Vietnamci, kteří českým vzdělávacím systémem neprošli, mají s navázáním jiných než anonymních a účelových kontaktů problémy. Vytváření těchto kontaktů může být podpořeno odstraňováním bariér, vytvářením vhodných příležitostí pro setkávání ve veřejném prostoru, zapojením cizinců do různých činností a pořádaných aktivit. Akce tradičně pořádané v lokalitě městské části (dětské dny, jarmarky, setkávání v rámci Místní Agendy 21 apod.) mohou být místem setkávání všech skupin obyvatel. Doporučujeme proto více využívat potenciál cizinců a jejich firem při přípravě těchto akcí. Zapojení organizací sdružujících cizince nebo firem vlastněných cizinci do jejich přípravy a realizace rozšíří povědomí o těchto akcích mezi cizince. Navázání kontaktů s firmami vlastněnými cizinci, které v lokalitě působí, může mít i přímé pozitivní efekty (např. společnosti Saparia sponzoruje některé komunitní aktivity v Praze-Libuši).

8 Literatura a zdroje

CRUL, M., SCHNEIDER, J. (2010): Comparative integration context theory: participation and belonging in new diverse European cities. *Ethnic and Racial Studies*, r. 33, 7, str. 1249-1268.

DRBOHLAV, D., LACHMANOVÁ, L. (2008): Možné přístupy k odhadu počtu nelegálních migrantů v Česku a zvláště v Praze. In Drbohlav, D. (ed.): *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*, Praha. Karolinum, str. 176-180.

DRBOHLAV, D., MEDOVÁ, L., ČERMÁK, Z., JANSKÁ, E., ČERMÁKOVÁ, D., DZÚROVÁ, D. (2010): Migrace a (i)migranti v Česku "Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?", Slon, Praha, 171 str.

KUŠNIRÁKOVÁ, T. (2013): Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze, 159 str.

KUŠNIRÁKOVÁ, T., PLAČKOVÁ, A., TRAN VU, V.A. (2013): Vnitřní diferenciacie Vietnamců - pro potřeby analýzy segregace cizinců z třetích zemí. Výzkumná zpráva - rozšířená verze, Ministerstvo pro místní rozvoj, 74 s.

MEDOVÁ, L., DRBOHLAV, D. (2013): Estimating the Size of the Irregular Migrant Population in Prague - an Alternative Approach. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 104, č. 1, s. 75-89.

NEWTON MEDIA (2013): Mediální analýzy a monitoring médií.

POSTUP REALIZACE KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ (2013), Ministerstvo vnitra České republiky. Online: www.cizinci.cz/files/clanky/988/Postup.pdf (staženo, 14. 11. 2013).

SÝKORA, L. (2001) Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: Hampl, M. et al., *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, str. 127-166.

SÝKORA, L., BRABEC, T., MATOUŠEK, R. (2012) *Sídelní segregace v MČ Praha-Libuš*. Univerzita Karlova v Praze, PŘF, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, 46 str.

SÝKORA, L., BRABEC, T., ČERMÁKOVÁ, D., FIEDLEROVÁ, K., THU HUONG, H., KUČERA, P., KUŠNIRÁKOVÁ, T., MATOUŠEK, R. (2011) *Případová studie rezidenční segregace v Praze Libuši*. Univerzita Karlova v Praze, PŘF, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, 83 str.

Statistické zdroje:

Cizinci v České republice 2011, Český statistický úřad. Praha, 2012

Cizinecký informační systém. Cizinecká policie ČR, Praha, 2012.

Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Český statistický úřad. Praha.